

A HALÁSZOK

ÉNEKE

IRTA

DÉKÁNY ANDRÁS

ELŐJÁTÉK.

VALAKI énekelt a folyón!... Hangja végigszárnyalt a hullámokon, ráterült a környező partokra, megremegtette a füzeseket, átzengett a szigetek nádasain. Kemény, ércesen kemény volt ez a hang, olykor ellágyult, halk lett, mint a pataksobogas... Igen, valaki énekelt a folyón, közben belekurjantott a sötétségbe, mintha mulatott volna a saját hangja mellett. Éjszaka volt egyébként, felhős éjszaka és ha felbukkant a hold, fénye ráterült a vízre, a néma partvidékre, a kóbor emberek, éber parti tanyások egy csónakot láttak a folyó közepén. Keskeny, fekete csíkot, felemelkedő evezőket, melyek csillogtak a fényben és egy ember körvonalát, egy emberét, aki énekelve haladt ezen az éjszakán, nótaszóval Dél felé... Ó, micsoda hangja volt, Teremtőm! Szébbet, tisztábbat sohase hallottak erre és az éjszakában alvó part, néma csöszházak, aprócska tanyák, halászházikók megelevenedtek.

— Te — ébredt fel az asszony és megrázta az urát, meg a gyerekeket — halljátok!

És álom a szemükben, terhes kábulat a lelkükön, úgy meredtek bele a sötétségbe és figyeltek a folyam felé, ahonnan nótaszó közeledt, majd odaért... s tovább haladt.

— Ó, Istenem — sóhajtott az asszony. — Lehet, hogy álmodunk!

— Lehet — bölintottak a többiek, nehézkes férfi, apró gyerekek. — Lehet, hogy álmodunk.

S odaálltak az ablakhoz, testük összesímult, meleg testek, asszonyé, férfié, gyerekéé, álomban elizzadt testeké, összezsúfolva az ablaknál, hogy jobban hallják az éneket és lássák, ki énekel ezen a hűvös, szinte fagybaforduló áprilisi éjszakán. Álltak és vacogtak a beáramló hidegben, a nedves, vertföldpadozaton, valami szent, átszellemült gyönyörűségben, álom utáni álmokábulatban, csillogó szemekkel, fel-feltörő kacagással, kiáltással:

— De szép... mint a mesékben... de szép!

Igen, a folyam közepén csónak, evezőiről a hold fényében lepergő vízcseppek, mind megannyi gyöngy, gyémántdarab és a csónakban egy ember, daloló ember, aki délnek haladt ezen az éjszakán. Valami nótát énekelt, errefelé ismeretlen ritmusú, csodálatosan szép dalt s hiába minden erőlködés, kimeredt fülek, pszt, csöndesen maradjatok, nem lehetett egyetlen szavát sem kivenni. No igen, a folyamközép messze van és az ismeretlen férfi muzsikája végigterült a vizen, a parton, talán az égbolton is és kikoptak belőle a szavak. De a hang és az

ének csodálatos volt, az ám, de mennyire: meseszerű és mindazok, akik hallották, felébredtek a nótázásra, figyeltek, bámultak addig, míg az ének, ez az ismeretlen ének el nem veszett a messzeségben...

— Lehet, hogy álmodunk — mondták az asszonyok és könny-cseppet törültek ki a szemükből.

De a férfiakban meghúzódott az izmok, merő ruganyosság lett a testük. A fiatalabbak odahúzódtak a hitves mellé, feszülő vágy, meleg hullám öntötte el őket. Az idősebbek nem feküdtek le, munkát kerestek maguknak a ház előtt, bár alig mult el az éjjeli egy óra. Fát vágtak, hálót javítottak a hold fényében, voltak, akik kaszát, meg sarlót kezdtek élesíteni, fenni... jóllehet, messze voltak még a fűszálak megsokasodásának ideje.

De kívánta ezt a nótászó, mely elmúlt, elszállt és ennyi maradt utána. Testekben feszülő erő.

Ó, a folyam világa csodálatos világ. Télen jég borul a vízre, csattog, suhog, furcsán tülekedik a jég. Néha megroppan valami benne, nyilván a vizek szelleme feszítette meg magát és ilyenkor végigroppan a fehérség, felágaskodik a jég, morajlani kezd a víz és akár a harcok, háborúk idején, olyan csattogás támad a partok mentén. Hogyan? No igen, ez már a tavasz híradása, jövetelének kacagása és a folyami népség jól tudja, jön az ár, megduzzad a víz, sárga víz jön, mint mondják. S ha felengednek a füzesek, rügyek dudorodnak az ágakon, meg zöldelni kezd a parti nád, akkor hajnal idején megsokasodik a madárszó. Mert úgy van az, hogy a vizek tollas bandája ősszel riadót fúj, szárnyuk a felhőkbe vág és vonulni kezdenek délnek, messze országok, birodalmak felé, mert mi nekik a tenger távlat, a sivatag beláthatatlan messzesége! De a jég eltávozásának hetében megszólal a vadkacsa, majd később a gém, a bölömbika, a nádírigó, a székicsér és jó ez a fülnek, az emberi fülnek ez a zsongás, szárnycsattogás a nádban, elnyújtott rikkantás, hápogás.

Az ám, a folyam világa csodálatos világ. Vonul, vonul a víz a tengernek és ha megáll valaki a parton, a tavaszi vízparton, nem is gondol talán a mélyben feltámadó életre. A vizet nézi, a sárga hullámokat, de nem gondol a halakra, a pontyok meredtszemű sokaságára és a kárászokra, melyek aranyos testükkel az iszapban várják végig a telet... Csak a halásztanyákon élednek az emberek. Karjukban lendülő készülődés a nyári fogásra, a jó időre. Állnak a parton és átkiabálnak egymásnak szigetre, túlsó partra.

— Hallod-e testvér, nől a víz!

— Az, az, nől. Majd kiönt benneteket! Ideje lesz odébb cipelni a viskót...

— Hogy mondod?

— Odébb vinni a palotádat, mert György-napra híret se találsz!
Állnak a parton, testüket a nap melegíti, arcukon pirosság,

karjukban könnyedség. Tanakodnak, hogy mennyi kötelet, meg zsineget kellene hozni a városból és ki menjen érte, aki az egész paksamétát elhozza. Mert a város messze van, egy éjjel és egy nappal alatt lapátol el oda a hajó, tehát pénzbe kerül az út, a pénz meg idegen valami erre tavaszidején . . . Állnak a parton és megtanakodják a tennivalót. Suttogó csónakja még az ősszel szétment, pedig valóságos dereglye volt. Régi mintájú, hegyesorru, nagyszerű bárka. De elszakította a vihar, vitte a folyón, neki egy hajónak és ezzel elintéződött a dereglye sorsa.

— Mikor fogsz hozzá? — kérdik Suttogót.

— Mihez?

— Na, hallod, ideje már, hogy csónakod legyen! Vagy talán abbahagyod a mesterséged?

Suttogó újabban tehetetlen ember. Nincsen benne életvág, vagy ilyesféle. Kódorog a parton, üldögél a házikó előtt, tenyerébe hajtja fejét, búsul, vagy mi a csoda, fájdalom ránézni. Hát a csónak, persze, azt megette a fene és újabbat kellene készíteni.

— Van deszkád? — kérdik tőle.

— Van, már hogyné lenne, eléggé kiszáradt, négyesztendős deszkák. Akár kettőt is készíthetnék!

Körülöttük tavaszi zsongás, napfényben csillogó víz, átnedvesedett part, mely szinte gőzölög, perceg az égi melegtől. Lelkükben munkavágy, szívükben öröm, hogy elvonult a jég, semmivé vált. Hogy jönnek a jobb napok és ha kiül az ember az éjszakába, megfigyelheti majd a tocsogók szélén ivó pontyokat. És itt van ez az ember, akit újabban nem értenek meg, aki nem rázkodik meg a madarak jöttével, akinek mindegy, egészen mindegy, hogy összetört a csónakja s helyébe másikat kellene készíteni.

— Hát mit akarsz?

Az meg int, hogy lesz valahogy. Pünkösöd még messze van, hetek választanak el tőle, addig halászni úgyse lehet. Azután meg . . . még sohase volt úgy, hogy ne lett volna valahogy, nem igaz?

— — — — —
 És április végén történt, hogy valaki énekelt a folyón. Ismeretlen nótát, fülbemászót, csillingelőt. Aki hallotta, összerázkodott, kuncogni való kedve támadt és elfeledkezett arról, hogy az élet nehéz, hogy tele van gondokkal, miegymással. Felnevetett, mókás fintor szaladt a szájára, mintha csiklandozták volna a testét. Az ám, volt abban a dalban valami, ami a kürt szavára emlékeztetett és ezért kellett többeknek még az éjszaka munkát keríteni. Hálót igazítani, fúrni-faragni, vagy kaszát élesíteni . . . Amikor pedig feljött a nap, sugara áttűzött a földi párán, megbabonázva tették le a szerszámokat.

— Mi történt? — sehogy se tudtak számot adni maguknak, miként kerültek ide jóval hajnal előtt.

Szégyenkezve néztek, nézelődtek maguk elé, nehézkes emberek, akiknek órák kellene, hogy valami kialakuljon bennük. Belenéztek a napba, mintha ébrednének, kevéske pislogással, homlokot dörzsölő tenyérrel . . . s akkor eszükbejutott a dal, mely végigterült az éjszakai folyón, elsuhant a parton, belopakodott a konyhókba s felébresztette az alvókat. Ahá — gondolták — így történt, majd beszóltak a házba :

— Asszony, gyerekek, reggel van már !

És azoknak, akiknek jobb volt a fülük, érzékeny kis szerszám nóták elraktározására, dúdolni kezdték az ismeretlen csónakos dalát.

— Emlékeztek? — kérdezték a házi néptől falatozás közben és füttyre állt a szájuk, hogy emlékeztek-e?

Azok meg átvették tőlük, kar-karban mókáztak . . . közben összenéztek, megvitatták a magános csónakot és benne az embert, a csodálatos torkú, nótás embert.

— Ki lehetett?

1.

Letette a szekercét, végignézte a készülő csónak formáját, a bordák ívét, a palánkok vonalát. Közben a lehulló forgácsot összekotorta, marokba fogta, begyömöszölte az agyagból készített szabad-tűzhely nyílásán. Kátrány füstölgött, gőzölt a tűzhelyen, szinte sötét, akár az éj, fénye pedig ragyogó, mint a halpikely. Kesernyész, fojtó illata, a sűrű, fekete füst odaszállt a házikóhoz, behatolt a konyhába és az asszony nem állta meg szó nélkül :

— Büdös, hallod-e, egész méreg ez a konyha ! Vidd már odébb azt a vacakot . . .

Kiállt a küszöbre, de az arcán nem volt harag, csak a hangja volt érdes. Kenyeret dagasztott a konyhában, sok bosszúsága volt vele, mert egyre ragadt a liszt, nem akart összeállni és ezért is kényeskedett, indulatoskodott a kátrányfűstre. Karján könyökig fehérség, fődetlen vállán fröccsenések, úgy állt a küszöbön.

— Nem lehet ezt kibírni, vigye odébb !

Suttogó ránézett, féloldalt, hogy micsoda kinlódás ez már megint. Eddig az volt a baj, hogy nem készül a csónak, mások már a vizen járnak, neki meg a parton a helye és most nem tetszik a kátrányfűst, бүdös, kibírhatatlan.

— Talán rózsavízzel szagosítsam, mi?

De az asszony nem felelt vissza, magárazárta az ajtót és hallani lehetett, mint dagasztja, gyúrja, dögönyözi a tésztát. Közben megbillent a teknő, olykor énekelni kezdett az asszony és ilyenkor abba-hagyta a dagasztást.

Suttogó meg úgy tett, mintha nem figyelne semmire, mindössze a készülő bárka érdekelné, no, meg a kátrány, más semmi. Az asszony nótázása, tudta jól, hivalkodás, bosszantás . . . ilyen a vére. Nem, szó se róla, ő se különb, se a mogorvaságát, magának való zárkozott ter-

mészetét mindig felpiszkálta az ilyen hetykélkedés. Megforgatta a szekercét, dühösen, elfojtott haraggal suhintott rá a deszkára, olykor nem is figyelte, hova, merre vág, csak hasogatta a fát, közben morgott, hogy így, úgy, nem bírja a füstöt, a kátrány nehéz, de mégis biztató illatát.

— Majd, majd — dörmögte és maga se tudta, mit akar azzal a majddal, de jó volt a lelkének, pihenés, hogy így fakadozhat, ennyire értelmetlenül. Csak énekeljen. . .

Egyébként szép volt az idő, nyári napnak beillő tavaszi nap. Ha az ember nagyon nekifeszült a munkának, akár bele is melegedhetett. Úgy ám, veritékcsöppek támadtak a homlokon, a mellén és gőzölni kezdett a test, akár reggelenként a nádvilág. . . Lehetett úgy reggeli nyolc óra az idő, az előbb ment el a mohácsi hajó, mozgó órája a vizi embereknek. Fehér, sárgásan fehér kéménye felbukkant ott a sziget szegletében, végigvonult a fák között, a nád felett, párazatba burkoltan, sejtelmes idegenséggel. Közben a kerekék laffogását lehetett hallani, ahogy ráváltak a vízre, beletúrtak a Duna tiszta tükrébe. . . Suttogó felnézett, megbámulta a kéményt, mint vonult az idegenül a fák lombjai között, át a nádon, pipálva a füstöt. Elkönyvelte magának, hogy nyolc óra van, a hajó a Ludvig-gőzös és ahogy ránézett a házra, az otthonára, eltekintett a kicsi udvaron, a szétdobált halászkésztségeken, az ócska fából összetákolt raktáron, keserűség szaladt a szívére. Behúnyta szemét, a napnak fordította arcát és egyszerre érezte, hogy minden életerő kiszállt belőle. . . Minden vágy, öröm, cél és lelkesedés. Maga se tudta, mikor jött, mikor terült el testében, lelkében mindez, lehet egy esztendeje, vagy kettő, de ennyire sohase érezte, mint ezen a tavaszon, meg az elmúlt télen. Öregedés, mondták az ismerősök, ha szó került erről és maga is ilyesfélét érzett. Néha elfogta a vágy, hogy kézbevegye a szekercét, a szerszámokat és dolgozzon valamit. Percekig lelkesedés volt benne, ment minden, mint a fergeteg. . . azután megállt, valami csönd támadt, halálos kongatás a lelki ürességben és ezzel vége lett.

Igen, a napnak fordította az arcát, átfutott rajta a melegség, beleszívódtak a meleg sugarak s ahogy belehelte a földi párát, a folyam illatát, a reggel tisztaságát, kicsit maghajtotta a fejét. Rátekintett a házra, udvarra, a szerteheverő készségekre, fülében elrendezte az aszszony hangját, aki odabent dudorászott és egyszerre azt érezte Suttogó, hogy menni kellene innen. Negyvenöt esztendő egyhelyben, gyerekkortól mostanáig, negyvenöt esztendő a folyam mentén, a folyam hátán, közben spekulálni az életen, vágyat érezni a tovább evezésre, negyvenöt esztendő így : nem vérbeli embernek való !

Megforgatta a szekercét, rásuhintott a deszkára és ahogy keményen visszavágódott a nyél, bele a tenyerébe, fájdalmasan, megint megállt. A csónak készül, szentigaz, a fenékdeszkák már kátrányt kívánnak, holnap, holnapután mehetne vele, ott haladhatna, ahol

előbb a Ludvig kéménye haladt, bekerülhetne a nádi rengetegbe, az itten elágazó száz és száz rejtelmes útba, sőt egy kicsit tovább is. Akár a Fekete-tengerig! Az ám, egészen a tengerig, ahol jóval nagyobbak a hullámok, más nyelven beszélnek az emberek és úgy lehet, senki se ismeri ott, senkinek se kell számotadni magáról. Lemehetne addig, itthagyhathná azt a házat, vidéket, az asszony örökös, leányos durcászkodását, a nótázást, mely ilyenkor csap fel belőle. Ha szó támad közöttük, barátságatlan percek, akkor énekel, máskor soha.

Az asszonyt, akit Marikának hívnak és aki a kisvárosból került ide, papházból, ahol cselédkedett. Úgy hat esztendővel ezelőtt fogadta magához, hozta el a maga otthonába, ahol élt már egy asszony, élt, járt, főzött, vasalt, gyereket hozott a világra, élt és még a háború előtt meghalt. Ha visszatekint rá, alig látja a vonásait, inkább a hangjára emlékezik, mely szokatlanul tiszta volt és a fiának hagyta örök emlékül, Péternek, Suttogó Péternek, aki a forradalom idején eltűnt erről a vidékről, elcsavargott, a szösz érti miért, jóllehet alig volt tíz esztendő a gyerek mögött... És most itt van az asszony, akit Marikának hívnak, itt van fiatalon még, egészséges testtel, gyerektől megkímélt testtel, aki azért került ide, mert az első asszony nem élte végig a férfi életét.

Suttogó belekevert a kátrányba, valami felszabadulásféle öröm volt a szája szélén, hogy felszívta a kátrány maró gőzét. Persze bűdös, hála Istennek, hogy az, hogy nehézkes, férfinak való szag és nem valami émelyítő, városi pipere. Mert ha az lenne, igaz-e, itt ülne az asszony, talán a készülő csónak farára kuporodna Marika és vége lenne a szabadságnak, ezeknek a perceknek, melyek fáradtan kezdődtek, keserűséggel, azután megnyergelte őket a szabadságvágy, a Fekete-tenger gondolata, az idegen emberek idegensége, a csónak készülő teste, mely lassanként mégis csak rákerül a Dunára, ráfékszik a hullámokra, melyek dél felé haladnak a tenger irányában...

— Hahó, — mondogatta magában — üss ide, erre a deszkára, Suttogó, üss nagyot, hogy zengjen a határ, hogy átkiáltson Derecske szomszéd, mi történt veled Suttogó! Üss a deszkára, irányítsd ki magadnak a csónak testét, keverd meg a kátrányt, bárka készül itten, folyami halászbárka...

És jó volt a lelkének, finom érzés, hogy melegedni kezdett a vére, izmaiban is éledezni kezdett a régi erő. Majd odament a házhoz, kinyitotta az ajtót és benézett. Marika lisztet szórt a kemény, púposodó kenyértésztára és kezéből, mint a felleg, szállt a fehér liszt, belepte a haját, a teknő partját, az asszonyi lábakat. Marika kicsit lehajolt, elővillant a melle fehérsége, akár a liszt, keményen, domborúan, akár a kenyértészta.

Valami elfulladt a férfiban, alábbhagyott a magabízása, szó, melyet oly könnyen az asszonyra akart dobni: te kényes, te prédáló!... Ránézett a maga időtől, víztől, vontatókötéltől, lapáttól megviselt

kezére. Érezte a hátában a szaggatást, melyről úgy vélekednek erre-felé, hogy mindenki megkapja, aki közeledik az ötvenhez. Érezte a maga csontos arcát, a kissé hamuszínű bőrt, melyet hiába éget a nap, mégis hamuszínű marad . . . Alábbhagyott a kedve, az ám, de menyire, hogy ott volt előtte Marika fiatal teste, mely nem ismer még semmi küzdelmet, erőszívó gyerekszáját, az asszony tiszta arca, a liszttől koronázott haj, a karján gyöngyöző hónaljmeleg.

Suttogó állta az ajtóban, kezében fejsze és hogy mondjon valamit, megszólalt :

— Hát nem bírod, бүdös neked a kátrány?

Az asszony megsóválta a fejét, hogy mit akar már megint? Nem tehet róla, hogy belefájdul a homloka, meg a szeme is, ha orrába csapódik az a vacak. Ilyen a természete, nem kényeskedés ez, ha nem bírja . . . ki tehet már arról, ha valamit nem bír el a természete. Gyorsan beszélt, szaporán, szokása volt a hirtelen beszéd. Suttogó ilyenkor mindig megnémult, csak figyelte a fiatalasszony száját, a pirosas ajakbőrt, a fehér fogakat és talán még jobban érezte a távolságot, életük elválasztó vonalát, mint bármikor. Ha beszélt az asszony és ő nem bírta követni a gyors észjárását.

— Tehetek arról, hogy valamit nem bír el a természetem? — kérdezte Marika felegyenesedve, hogy kifeszüljön az ingmell és eltarka magát. — Tehetek erről, István?

— Nem, szó se róla, erről nem tehetsz.

Szerette volna még hozzátenni, hogy béketűrőbb ugyan lehetnél, de magába fojtotta a szót.

— Elkészült a kenyér?

— El — bölintott az asszony és ahogy a tűzhelyhez közel állította a teknőt, hirtelen felkapta a fejét. — Benézett már a kamrába? Suttogó intett, hogy nem.

— Még nem — mondta nyomatékosan. — Lehet hogy még pihen. Hadd aludjon, azt mondta, hogy fáradt. Messziről jött, igaz is . . .

Felnevetett tele torokkal, hahotázva, azám, szinte viczorogva, ami nem volt szokása. Fedni akarta magát, elrejtteni az érzéseit, hogy itt van a fia, megjött annyi idő után és nem rá gondolt, hanem önmagára, meg arra, hogy elindul az új csónakkal, belevág a folyam sodrába, le a tenger felé. Megjött a fia, aki után annyira vágyott és hogy itt van, vándorútra térne! Marika rábámult . . . mi történt magával, István . . . elvégre szép, szép a jókedv, de ezúttal nincs semmi ok erre.

Rosszalás volt a szemében, a száján :

— Megjött a fia, esztendőig kesergett utána és most annyit se mond, vakablak !

Suttogó letette a szekercét, majd megvonta a vállát :

— Talán bizony virrasszak felette? Megjött, itt van . . . mit akarsz még?

És nézte az asszonyt, a meztelen vállát, csillogó szemét, mely rávillant :

— Ha magának mindegy, nekem méginkább . . . — dudorászni kezdett, ide-oda kotorászni a kicsiny konyhában, hogy hoplá, hó, hol van a só, hol a tarhonya . . . tudatos, bosszantó kuncogással.

Suttogó megfordult, kiment, bevágta az ajtót.

Hanyatt feküdt, úgy nézte a szerszamos kamra tetőzetét. Néhol pókhálók lógtak a gerendákon és az eresztékeken át becsillogott a napfény, megszínesítette a korhadt léceket, az összeropedezett farostokat. Valami meleg, meghitt fény terült szét a kicsiny helyiségben és jól esett így feküdni, elterülve a hátán, karjával a tarkója alatt. Mélységesen nagy lustaság volt a testében, ernyedtség, fájtak az ízületei, mintha napokig futott volna egyfolytában . . . Nézte a tetőzetet, a kátrányos papírral bevont falakat, a rozsdás kampókat, melyeken különböző dolgok lógtak. Nyírfával keretezett meritőhálók, zsákok, hosszúkás varsák, ólommal golyózott kötelek, élettartók, parafák. Oldalt egy mérleg, rajta dróthálós keret, a szemek között halpikkelyek, melyek szikkadtak voltak már és színtelenek. A mérleg mellett hosszúszerű csizmák, agyonfoltozott ruhadarabok és egy kifakult keménykalap. Nyál szaladt a torkára, ahogy észrevette azt a keménykalapot : valamikor az apja hordta, ha a vizen járt, akkor is és volt mit hallgatnia a társaitól! Ez már régen volt, persze, vagy két évtizeddel ezelőtt és akkor Péter nem volt több még négyesztendősnél, de most visszaemlékezett erre a holmira és valami köszönésfélét intett a kalap felé.

Feltámaszkodott a fekhelyen, megnézte ezt is, azt is és ha valami ismerős tárgyat talált, a szíve tágulni kezdett. Tizennégy évig volt távol, járt, járt, bolyongott messzi földeken és ez az első reggele, hazatérésének első napja. Ha elképzelte otthonát, mindig a szerszamos kamra jutott az eszébe. Felkönyökölte, megtámasztotta magát, a pokróc lecsúszott a hasáig és fütyürészni kezdett. Mert hej, a szerszámkamra nem változott semmit, megmaradt olyannak, amilyen valamikor volt! A fala, a tetőzete, a limlom, akár tizennégy esztendővel ezelőtt. Még a pókhálók is a régiéik nyilván, meg azok a nyílások, a kukucsálók a tetőzeten . . . Majd megint visszafeküdt, elynyúlt a heverőn, hátizmait, meg a combjait megfeszítette és így maradt egy ideig megfeszülve, kinyúlva, mint az érzékeny húr.

Odakint szekerce csattogott. Megismerte az ütésekről, a szapora csapásokról, meg a szünetekről, hogy az apja dolgozik valamin. Azután hangok szűrődtek be, apjának durva, kemény hangja és könnyű, behizelgő női beszéd.

— Talán rózsavízzel szagosítsam?

Ezt az apja mondta, mintegy ellökve magától mindent, nem

ismerve senkit és semmit. Mint régen. Igen, azt már az első pillanatban látta, hogy apja is a régi, nem sok változás történt vele. Általában itt mintha minden megállt volna, gondolta Péter, ahogy a tegnapi alkonyat eszébe jutott, a folyamkanyar, a nádas, a halászkunyhók elhelyezése. Minden a helyén volt, legfeljebb pár gyerekfej idegen, de a táj, a házacskák és az emberek beszéde, ó, ott nem történt semmi különös. Egyedül Marika zavarta meg, akiről nem tudott semmit. Nem tudta, hogy létezik, itt van és asszony az apja házában. Arra nem is gondolt, hogy kitölthesse valaki az anyja utáni űrt, egy fiatal nő!

Amikor tegnap apjával jött a ház felé, akivel a parton találkozott össze, az öreg léptei mind rövidebbek lettek. Végül is megállt a szilfánál és éktelen zavarral nézett a fiára.

— Péter, megnősültem!

Ő meg ránevetett:

— Na hallja, ilyen fiatal legény, mint maga, apám!

Suttogó azonban leintette a közeledést:

— Fenét fiatal . . . már magam se értem, mi szállt akkor belém!

De gyere és szólj vele rendesen.

Megvonta a vállát, neki ugyan mindegy, elszakadt innen, kikapcsolódott ebből a világból, szót se érdemel az egész. Az apja bólintott, hogy igazad van, derék fiú vagy, Péter . . . és hála volt a szemében. Amikor beléptek a házba, lehajtva fejüket a küszöbön, az alacsony ajtófélfánál mintegy bibliai tisztelettel az otthon iránt . . . A tékozló fiú, hökkent meg Péter és feldobogott a szíve, ahogy elgondolta: amikor elment innen, fejtől messze volt még az ajtófélfá és íme, most meghajlik ő is, mint az apja! Összeszorult a toroka, Istenem, Krisztuskám . . . és tele volt zavarral, félszeggel, ahogy ránézett az asszonyra.

— Megjött Péter — mutatott rá Suttogó. — Lásd, nagyobb, mint az apja.

Marika nem szólt egy szót se, csak nyujtotta a kezét, azután nézte, elnézte Pétert. Szemében könny csillant meg, gördült végig az arcán és valami mintha koppant volna ebben a furcsa csöndben. Tán könnycsepp a konyha padlóján. Marika elrestelte magát, el a gyöngeségét, az örök asszonyi meghatódást, mely mindig feltámad, ha valaki közelít, messzi út után köszönt. Tenyerével végigsimított a homlokán és hogy szóljon valamit, igazolja, mentse magát, megszólalt:

— Fáradt-e, éhes-e, Péter?

Ez szép volt, szív és jóság, otthoni szó, fogadtatás . . . És ahogy feküdt itt a kamrában, többször visszagondolta magának Marika kérdését: fáradt-e, éhes-e, Péter? . . . Látta az asszonyt a petróleumlámpa fényében, ahogy jött-ment, kenyeret szelt, osztogatta a fakanalakat. Neki egy új kanalat adott, szinte rajta volt az esztergapor és tiszta íze volt, ahogy a szájához emelte. Krumplifőzelék volt a vacsora, hangtalanul ették, majd bort ittak rá. Péter fáradt volt, kimerült, de

valahogy megfelelt a kérdésekre. Sokszor keresnie kellett a szavakat és körülírni egyes dolgokat. Némileg elszokott a hazai nyelvtől és attól, hogy az apja nem járt világot, alig ismert az országhatáron túl valamit. Finnországot Amerikában képzelte el és amikor mondta, hogy csónakon jött onnan, megdöbbsent. Ő pedig nevetett, majd elfogta az álom és pihenőre tért...

Odakint csend lett egy időre. Csak a fák zúgtak, a sarjadó levelek s az éledő, erősödő nád. Április vége volt ekkor és volt a földben valami így reggelente, ami terhessé tette a levegőt, a fák zúgását, a madarak énekét, a bogarak nesztét. Éledés volt minden, rügyek pattanása, fű sarjadása és egy kicsit mintha az emberi vér is zsongott, rügyezett volna. Fény, melegség terjedt szét a helyiségben és Péter egy kicsit elkábult. Mintha önmaga lett volna a szél, mintha levelek, fiatalok és zöldek simogatták volna az arcát. Félálomban volt, persze, borzongó, forró elnyújtózkodással, tele békével és nyugalommal, hogy hazaért. Egy méhecske körözött az arca körül. Dongott, muzsikált a méh, majd rászállt Péter kezére, sétálgatni kezdett az ujjak között, tapogatóit rányomta az emberi bőrre. Azután megint felszállt, körülrepkedte a falakat, repülése ének volt, dal, tavaszi muzsika. Szállt, szálldosott, nyílás után szimatolt és egyszerre abbamaradt a dongás.

Elszállt a méh.

Péter felkacagott, kifeszítette a mellét és dudorászni kezdte a kedvenc nótáját. Azt, mely mindig a torkára csúszott, ha evező került a kezébe, vagy öröm fogta el a szívét, ha könnyűvé vált a vére. Úgy szedte fel ezt a nótát valahol, mint a kóbor kutyát. Ott talpaltak ezek a ritmusok a füle mellett, kezdetben oda se hederített, majd mind többször és többször kívánta a szavak muzsikáját, az ének csengését és végül is az övé lett ez a dal. Igen, mint a kóbor kutya, melyet lassanként vesz észre az ember, leginkább úgy, hogy az árnyéka mellett egy kisebb árnyék növekedik fel, mind közelebb. Északról hozta magával, valamelyik halásztelepről, heringes bárka fedélzetéről, nótás hajósoktól... valahonnan.

De elhallgatott hirtelen és feljebb húzta a pokrócot.

Nyílt az ajtó: Marika állt a küszöbön. Kendő volt a vállán, papucs a lábán, a fény pedig úgy fogta körül, mint az aranyzuhatag. Kicsit zavartan állt ott, asszony egy ismeretlen férfi fekhelyének közelében, majd mintha vissza is akart volna lépni, de Péter ránevetett: jó reggelt... és így beljebb jöttek a papucsok, meg a kendő, körülötte az aranyzuhatag. A nyitott ajtón át meg beintett a Duna vonala, az ellaposodó part, a fűzesek és a látóhatárig terjedő nád. Az azúrkék ég, olykor a kékségben egy-egy madár, halászsas, mely ívben körözött, azután eltűnt és helyébe gém húzott át a reggeli időn, előreszegett fejjel, kinyújtott nyakkal, kvakkogva. És erre a hangra több felelt a rengetegből szinte harsogva, egyszerre betöltve a csendet, madárszó, madárének, mely több, mint végtelenség: hang, szárny,

repülés, földek a mélyben, felhők a magasban, távlat... akár az emberi lélek.

És Péter belemeredt abba, ami megnyílt előtte. Az ajtó mögötti reggel és a táj, melyet oly régen látott. Azután biztonság kedvéért megnézte a kamrát, a csizmákat, a mérleget, az ócska keménykalapot. Hogy? Igen, Marikát is, aki egy hálófónó székre ült, vállán az összehúzott kendő. Pillanatig azt érezte, hogy álom az egész, a reggelinep fénye és a belépő asszony, körülölelve napragyogással, álom.

— Jó reggelt — bólintott az asszony és megnézte Pétert. Hát ez a mostohaafia, egyidősek és mégis a fia! Belevörösödött ebbe a gondolatba: vén ember a férje, idős hozzá, persze, nem hiába mondták. Az apja is mondta, a plébános úr is, mindenki és lám! De nem mutatta, hogy mi futott át rajta, az egész amúgyis villanás volt, rakéta, megnyilatkozás, vége.

Szavakat keresett, megtalálta:

— Apád odakint dolgozik, ladikot készít. A tavalyit elvitte a víz, uszálynak sodorta és nem maradt belőle semmi. Ez meg már készülében van, úgy lehet napok multával vízre is mehet.

Péter elnézte, csak úgy oldalt, mosolygón: a mostohaanyám, gondolta jószívvel és figyelte a száját, melyből tisztán jöttek elő a hangok, hiába, városi, nem itt nőtt fel a Duna partján. Ahogy beszélt, topogott a lábával, lecsúszott az egyik papucs, fedetlenül maradt a láb. Alig karnyújtásnyira Pétertől a fedetlen láb. Szépvonalú, tömött, nyerges lábfej, a bokacsonton kék erek, feljebb síma bőr, kicsit pirosas a levegőtől, rajta apró pihék, színük arany, fényük csillogó. Alig karnyújtásnyira tőle az asszonyi láb, födetlenül a térdig, meleget árasztva és biztonságot az erejével, jóformájú, ívelt, izomtól feszített, de nem tömör szilárdságával.

— Te a mostohaanyám vagy, — mosolygott Péter, — a mostohaanyám, de legalább idősebb lennél. Mert így, lásd, inkább csak a testvéremnek gondolhatlak, aki időközben született, a távollétem alatt és hogy visszajöttem, itt találtam. Mert az nehezen fog menni, hogy anyámnak szólítsalak.

Marika kevésbé hátrább húzódott, beigazította lábát a papucsba. Majd ölbetette kezét, a kendőt is összehúzta a vállán és bólintott, hogy az igaz. Nehezen fog menni, hiszen ő is inkább úgy néz Péterre, mintha a testvére lenne, már az este is ez volt az érzése ott az asztalnál, ahogy ettek, vacsoráztak.

— Apád ugyan azt mondta, hogy anyámnak kell majd szólítanod!

Összenevettek, fiatalos jókedvvel, kicsit kinevetve az életet, a sorsot, mely oly furcsán hozza össze néha az embereket. Péter végigsimította borostás állát, a háromnapos szakállt és valami belső hetykeséggel, hogy kiszolgáltassa magát, intett Marikának: amott van a két hátizsák, benne minden vagyona, add már ide. Marika meg felállt,

odacipelte a tömött zsákokat és nagy kíváncsiság volt a szemében, vajjon micsoda kincseket hozott Péter a messze földekről. Mert, igaz-e, a mesékben is úgy van, hogy az idegen országokból jöttek kincsekkel megrakodva szoktak hazatérni! Péter pedig, — aki elnézte ezt a szép-vonalú, egészséges asszonyt és testvéri melegséget érzett iránta, — hunyorított, csodálkozó képet vágott és úgy tett, mintha ő is mesebeli vándor lenne :

— Ó, ó, rengeteg kincset hoztam magammal. Merő rejtelmes dolgokat, ha látni akarod, ülj ide a fekhely szélére. No, csak kuporodj le, a mostohaanyám vagy, csak ülj ide és ne tégy úgy, mintha idegenkednél tőlem.

Odakint egyre csapkodott a szekerce, meg a folyam felől hangokat hozott a szél. Emberi hangokat, közeledő csónakosokét, akik tilosban halásztak a hajnal takarója alatt. Meg a nap is izzott, egyre erősebben, a lassan meginduló nyárra emlékeztetve és hogy Marika odaült a fiú mellé, önmaga szívében is nyarat érzett. Valahogy úgy érezte magát, mint egyszer régen, hosszú esztendőkkel ezelőtt. A plébános úrnak vendégei érkeztek, úri vendégek, finomak, szagosak és tiszták. Marikát akkor behívták a parókiára, rámutattak a kis vendéglányra és azt mondták neki — a plébános úr, meg az asszonyhuga —, hogy ezzel a kislánnyal játszani kell. Az meg előszedett mindenféle játékot, egyik szebb volt, mint a másik és Marika mesevilágba került. Még most is, ha visszatekintett azokra a napokra, elrövedezett és a kezében ott érezte azokat a csodás babákat, összehajlítható képeskönyveket, melyekre szép tehének voltak festve, szebbek, mint a plébános úr állatai . . . Odahúzódott Péter mellé, a válluk majdnem összeért és kicsit mintha megint beszólították volna a parókia szobájába, hogy itten, Marika, játszani kell!

Péter fintorgatta az arcát, rejtelmes képet vágott :

— Ó, ó, nem is hiszed, mi mindent hoztam magammal! . . . Csavarogtam erre, meg amarra, itt is szedtem fel valamit, meg amott is! No, nézd, kicsit meghúzzuk ezt a zsineget, kinyitjuk a zsák száját . . . szinte nem is tudom elmondani, mi minden van benne . . .

A hajuk összeért, lehelletük megcsapta egymás arcát. Odakint pedig egyre csattogott a szekerce, hasította a fát, a deszkákat és a leváló fa recsegése olyan volt, akár a vízimadarak hangja.

2.

Hej, persze a folyam világa csodálatos világ. Tele van rejtelemmel a víz és a part, az elrejtett fenék, a nád és a füzesek. Ha alkony borul a Dunára, hűvösség támad szerte, esti pára vonja be a látóhatárt és mögötte közeledni kezd a sötétség, hangtalan közeledéssel. És amikor utolsót rikkant a nádirigó, este van már, majd éjszaka, hold az égen, vagy felhőzet és sötétség . . . Ilyenkor azután jó a házikók előtt

üldögélni, beleszívni a pipába, látatlanul fonogatni valami hálót, igazgatni a nyírfavarsát. Vagy akár csak ennyit: figyelni az éjszakát, gondolni arra, hogy a Borjánosban ívnek a halak, vagy megvitatni az esti mérést, hogy mennyit apadt, vagy emelkedett a víz. Esetleg beszélgetni is, gőzösökről, az uszályok ismerős népségéről, akik leadnak olykor egy-egy hordó bort, senki se látja, senki se tud róla. Ma reggel is megszólalt a Kiáltó felől a síp. Először két rövidet, azután három hosszút, éles füttyögetéseket, melyek az Árpád vontató jöttét jelezték.

— Amott az Árpád! — kiáltottak fel és csónak indult a telepről, gyors csapásokkal a nyílt víz felé.

Félóra multával visszajött a csónak, az egyik evezőpadhoz hordó támaszkodott, fináncból nem látott hordó, fináncnemlatta borral.

— Mához egy hétre megint jönnek, — mondta az egyik Juhász gyerek, aki az Árpádon járt.

Igy van azután, hogy innivaló mindig akad erre, jöllehet szőlő nincs a távoli határban se. De jönnek a hajók, sipolnak, füttyülnek, kevésbé lelassítják a menetet és a visszatérő csónak mindig hoz valamit.

Ha leszáll az éjszaka, hűvösség támad a folyamvidéken. Ködmönt kell felvenni, különben a szabad tűz se melegít. Ma este, Péter visszatérésének második napján átjöttek a szomszédok, Derecske, Juhász, Nagy Balázs, Szikora és még vagy négyen, felkészülve az éjszakára ködmönben, dohányzacskóval. Mert híre ment annak, hogy Suttogó István fia, Péter, ki tudja hogyan, ki tudja, miért és úgy van az, hiába no, hogy errefelé nem történt még ilyen esemény. Felkerekedtek hát Derecske, Juhász, Nagy Balázs, Szikora és még vagy négy teleplakó, kíváncsisággal, meg némi örömmel is, hogy lám, lám a kölyök elcsavargott, hírét se lehetett hallani és most visszajött, nyilván gazdag tapasztalatokkal megrakodva. Az a Péter, aki Derecskénél kisinaskodott és tőle tűnt el az egyik reggelen csak úgy, se jónapot, se semmi, nyomtalanul.

Derecske megállt előtte, ahogy már szokott, ha imponálni akart valakinek, — felvetve fejét, tele méltósággal:

— Megismersz?

Péter ránézett: a rőzsefény túlságosan vörössé tette az arcát, de a szakáll, a lengő prófétai szakáll, a kifésült, göndör szálak, ha ezüstösen is, a régi Derecskére emlékeztettek. Elmosolyodott, megfogta a halász kezét és elfogódott volt a hangja, hogy annyi idő elteltével megint itt van, kezében Derecske kemény ujjai, ez a szikár, nyers, kérlelhetetlennek látszó kéz... Arra gondolt, ahogy végignézett a férfiakon, ezek is úgy vannak az étellel, mint errefelé a partok, a vidék. Jóformán semmi a változás, hangjuk is a régi, a beszédük, akár tegnapi hagyták volna abba. Még a kinézésük is, Derecske szakálla, Szikora kancsal tekintete, a lengő bajusz, az öreg Juhász gyerekes arca... Nagy Balázst azonban nem ismerte, nem emlékezett rá, hogy valaha is találkoztak volna. Kezetfogott vele, persze, már miért ne, de bátor-

talantul, kémlelődve, hogy no, no, egyivásúak lehetünk, talán együtt is szaladgáltunk a parton, a nádi rengetegben, madár után hajkurászva.

— Nem a, — szólt suttogó — Balázs a Sió mellől való, tavaly került ide, megvette Pelikán apó kunyhóját. Fenét, nem halt meg az öreg, él az, vigan él, csak pénz kellett neki.

Derecske beleszólt :

— Most a Laposon él, földbevájt kunyhóban, mint a vakondok...

És szállt a sötétség lefelé, körülfogta a rözsetüzet, a férfiakat, akik ott kuporogtak egymásmellett, ládán, kecskelábakon. Olykor pattant, pukkant a rözse, szikrák szálltak szerte, akár a csillaghullás... Szokatlanul sötét volt ezen a napon, sehol fényesség az égen és az a szikrázás, ezek az apró csillagocskák, mintha az égboltot jelentették volna. Valahogy úgy volt és közrefogták Pétert :

— Merre jártál?

— Hol éltél?

— Honnan jöttél?

— Szólj már magadról!

És Péter beszélni kezdett, először vontatottan, nehezen találva meg a szavakat, nehezen melegedve... de ahogy ránézett a fejekre, Derecske ezüstös szakállára, Szikora kancsal szemére, Nagy Balázs férfias arcára, a tűzre, melyből egyre törtek felfelé a lángok, megnyílt előtte a távlat. Néha kinyújtotta kezét a lángok felé — pillanatra, hogy érezze a szikrákat, játékosan, elmélázva beszélt közben, hogy akár az űrben lennének, csillagok között, sejtelmes fénytől megvilágított férfiak. A többiek is így voltak valahogy. Összehúzták a ködmönt és mintha mesét hallgattak volna, úgy figyeltek Péterre. Ökölbe támasztott állal ültek a tűznél, lassan gyújtogatták a pipákat, elmosolyodtak, meg bólintottak, hogy ejnye, ejnye, hát ilyen úton is jártál!...

— A csónakod, hallom, kenderből van! — szólt az öreg Juhász.

— Nem, nem kenderből, — intett Péter, — hanem vászonból. Olyan jószág, ha szárazföldet érek, összepakkolom és a hátamon viszem tovább.

— A hátadon?

— Úgy, ha szárazföldet érek. Akár a tengerre is mehetek velem, nem történik azzal semmi. Külországokban ezrével láthattok ilyent, egyik jobb, mint a másik...

Úgy hívták a vontatógőzöst, mely Pétert annakidején elvitte a halásztelepről, hogy Viktória...

Már régen fundálgatta magában, hogy tengerre megy, mint Robinson, az angol Robinson Crusoe. A tanító úrtól kapta ezt a könyvet, hajókat ismert meg benne, térképeket és tengerrészeket. Ott ült a küszöbön ezzel a könyvvel, ráhajolva a lapokra, nézve a betűket,

képeket és lassanként megváltozott körülötte a világ. Derecske csónakja vitorlás fregatt lett, éktelen árbocok rajta, lengő, fehér vitorlák és az árbócsúcson lobogó, akár a képeken. A nádi rengeteg széle, a Kiáltó, a Lapos, Borjános, a Szeő-sziget, a déli Szúnyogos Afrika, meg Amerika partjaivá, szigeteivé változtak. A tanító úr pedig, aki álmodozó, költői lélek volt s verseket írt a tavaszról, röpködő méhekről, a zefirről, a rektorkisasszonyról, a tanító úr, aki mindig medítálva járkált az utakon és a lépteiből dallamokat próbált felsikálni, egyszer azt mondta Suttgó főhalásznak :

— István gazda, a maga fiából költő lesz, vagy pap ! Taníttatni kellene ezt a gyereket !

Suttgó ránézett a tanítóra, igen furcsán és bizonytalanul, valamit dörmögött, hogy arról szó se lehet !

— Mert nézze, tanító úr, nekem csak egy fiam van és mivel asszony nincs, több gyerekem se lesz. Ennek pedig halásznak kell lenni ! Az apám is az volt, a nagyapám is . . . azt akarom, hogy a fiam is halász legyen !

Ebben maradtak, a tanulásból nem lett semmi. Péter Derecskéhez került, hálót font, halat szállított a városba, ott állt a piactéren : Friss halat vegyenek, fehérhúsú pontyot, márnát, pirosszárnyú keszeget ! . . . — Járt a folyam itteni szakaszát, vacogva kuporgott az üldödeszkán, ha hajnali fogásra indultak, megtanulta a hálófonást . . . és otthon, ha apja a vízen volt, újból és újból elővette a Robinsont. Nézte a képeket, melyek papagájokat ábrázoltak, harcos négereket, kalózkodat, emberevőket, ezer újdonságot, láthatatlan látnivalót, amiből itt nincsen semmi. Mondta is a kisebbik Juhász gyerekek :

— Elmegeyek a tengerre.

— Hová?

— A tengerre, — de a kis Juhász nem értett semmit az egészből, nem fogta föl a könyv varázslatos hatalmát, a telepre vetődött tanító úr beszédét, aki mindig Péterrel hozakodott elő, az ám, a gyerek és sokra is vinné, ha tanulni tudna !

A törvény nagy úr, de a föld és a víz még nagyobb. Péter tehát egy reggelen, amikor Derecske varsáit ment megnézni, felkapaszkodott a Viktória fedélzetére. Úgy történt a dolog, hogy jött a gőzös lefelé, sűrű füstöt pipálva, zakatolva, Péter meg figyelte nagy igyekezetét. Visszadobta a varsákat éppen, amikor odaért a Viktória. Valaki leszólt a kerékdobról, sárga zsinórral díszített sapka volt rajta, tehát kormányos vagy ilyesféle, leszólt, hogy hé, gyerek, nem jönnél velünk?!

Péter előtt megvillant a tenger, a képeken látott tenger, Robinson fregattja, melyen három árboc volt, fehér vitorlák és az árbócsúcson lengő lobogó. Először megtántorodott, — tizenegy éves volt mindössze, — megszedült a Viktória füstjétől, a laffogó kerekektől és a kerékdobon álló ember kiáltásától :

— Hé, gyerek, nem jönnél velünk?!

Ment, persze, hogy ment, szinte ész nélkül, rongyos kiskabátban, Suttogó Péter tizenegy éves halászinás, Derecske bokrából. Felmászott a hajóra, némileg megfeszítve magát, hogy hátha tréfa volt az egész, hajós hetykélkedés és ledobják a fedélzetről. Soha nem volt még gőzösön, elnézte az embereket, a hajót, felszerelést és amikor feltekintett, már messze jártak . . . Valaki ennivalót adott neki, azután vizesvödört nyomtak a kezébe, hogy rajta, mosd végig a fedélzetet! . . . S ettől kezdve sok fedélzet került alája, sok vödör a kezébe, rengeteg kikötő a szeme elé. A Victoria Sulinába ment, gabonát vitt az uszályával és fát hozott vissza onnan. De Péter Sulinában maradt, kezdetben a kikötőben lebzsel, majd akadt egy hajó, mely némileg Robinson fregattjára emlékeztette.

Ennek is Victoria volt a neve, de nem K-val, hanem C betűvel írták. Angol hajó volt, valami kis nyomorult londoni cég nyomorult kis hajója. Felvették hajósinasnak, csak úgy, iratok nélkül, barátságból, jószívvel a magános gyerek iránt. Mert volt valami a szemében, meg az egész kiállásában, ami megfogta azt, aki ránézett, szóbaállt vele. Erős volt, izmos, kemény kis kölyök, tettekre és életrevaló. Ha nem volt dolga s letehetette a vödörket, a súrolókefét, felmászott a kereszttradakra, lóbázta a lábát, fütyörészett. Közben kuncogott, ha rátekintett a kapitányra és a kormányos-matrózra, akik innen a magasból egészen laposak voltak: mozgó sapka, aránytalan vállak, melyekből karok lendültek ki . . .

Néha, kiváltképp este, a vaksötét kojében Robinson magábaszállt. A dohos áru, só illatától átítatott kabin, a gyakran nyirkos, hideg fekhely, a hánykodó hajó és morajló tenger olykor eszébe juttatták az apját. Suttogó ilyenkor még mérgesebben nézett rá: kivágta kezéből a könyvet, Robinson Crusoe történetét, megverte a tanító urat, aki álmodozva ült a csónakban, ha áthoztak a telepre, hogy megtartsa a szokásos egyheti tanítást. Suttogó ilyenkor még inkább veszekedett vele, hogy az apád is halász, a nagyapád is, a dédapád is az volt! . . . Látta Derecskét, a partra lökött magános csónakot, az egész telepet, halványan az anyját, aki ugyan már régen meghalt, de itt a kojében gyakran az volt az érzése, hogy él és várja, visszavárja! Ott áll a halászkunyhó bejáratában, kezében szakajtó és a part irányába figyel. Parasztasszony, de más, mint a telep többi asszonya. Valahogy nem olyan vaskos, de nem is olyan szikár, mint a másik véglet. Barnahajú, fáradt tekintetű és szakajtót tart a kezében . . .

Valahogy így, kicsit magábaszállva a kojében, tudatalatti érzéssel, vággyal, hogy viszontlássá otthonát. Különösen az anyját, aki ugyan nem élt már, de innen a távolból, a tengeren úszó Victoria kabinjából, úgy tűnt fel, mintha élne. Mert Péter tizenegy éves volt, igaz, erős, izmos gyerek, de mégis gyerek és a távolságokban, ha elképzelte, feltámadások is voltak. Megzavarodott, egészen megdöbben néha az éjszakáitól. Idegen szavak, kifejezési módok kavartak

a fejében és jó lett volna sokszor kimondani, hogy valaki visszafeleljen rá a régi nyelven: jó estét, jó éjszakát! . . . De jött a reggel, a hajnali párázat, amikor fény lopakodott a kabinba. Látható lett a matrózok fekhelye, az éjszakai őrségen állók összedobott vihar-kabátja, a nyers, vállaktól, hátaktól kisímitott falak, széthányt kötelek és az olajos falépcső, mely a fedélzetre vezetett. Jött a reggel, vagy a hajnal és Péter nem tépelődött tovább: összekapkodta holmiját, felmászott a fedélzetre és ha meglátta a kapitányt, gyorsan munka után nézett. Néha kijárt egy-egy ütés, de az megtörtént odahaza is, tehát nem jelentett meglepetést. Ez már az idősebbek joga, gondolta sokszor Péter és elhatározta, hogyha kapitány lesz s meglátogatja az otthoniakat, akkor Derecskének megfogja a szakállát, jó erősen, hadd emlékezzen arra az időre, amikor Suttgó fia halászinas volt a Derecske-bokorban.

Múltak a napok, hónapok és mindig újabb, érdekesebb dolgokat látott. Azt mondták neki, hogy az ott a Boszporusz . . . Mi? A Boszporusz, meg Sztambul, a törökök földje, városa. Ekkor leiszkolt a kabinba és várt. De nem történt semmi, a furcsa kupolákkal és minarettel ékes város némán izzott az alkonyatban boruló nap fényében. Amikor pedig fölmászott, már sötét volt és csónakok úszkáltak a hajó körül, de egyikről se másztak föl fegyveres emberek, fezes és turbános harcosok.

— Nem volt neked elég a háború! — mordult rá a kapitány, Mr. Speaker, amikor nagynehezen megértette vele, hogy mit várt. Az apádnak biztosan elég volt, ha katonáskodott, meg mindnyájunknak, akik beleszagoltunk a puszkaporba. Ezeknek is . . .

Mr. Speaker az isztambuli kikötő felé köpött, hogy ezeknek is. Tehát Péter elkésve érkezett, vagy legalább is úgy nézett ki minden, mintha elkésset volna. Alexandriában is nyugodtak voltak a ben-szülöttek, a spanyol Vigo lakói se támadták meg a hajót, pedig Mr. Speaker azt mondta, hogy itt kell valahol lenni az ezüstflottának és a flotta kincsenek. Valahol lenni, a tenger mélyében.

— Ha megtalálnád, gazdag ember lennél, — mondta a kapitány. — Még ez a hajó is a tied lehetne, ez a Victoria.

Péter elhült: szóval, itt kincsek vannak és felmászott az árboc-kosárba, onnan figyelte a vizet, hogy hátha lát valamit. Egyetlen ezüstpénz se csillant a vízből . . .

S ahogy múltak a napok, hónapok, eléje kerültek a különböző partok, Franciaország lapos vidéke, Anglia merdek sziklái, hónapokkal később Hollandia gátjai, a régies városok, apró vashidacsákák, zajló kikötők, rohanó villamosok a gátakon, akkor Péter lelkében kopni kezdett Robinson. Szépen, lassan megszürcültek a betűk, elhomályosodtak a rajzok és helyükben nőni, erősödni kezdett maga az ember, Suttgó Péter. Aki magában van, maga keresi meg a kenyerét és ha még annyira fiatal, elveszti a romantikát. Legalább is egyidőre,

mint Péter, aki a Victoria hollandiai útjánál — szemet szállítottak Cardiffból a kicsi Dordrechtbe — elvesztette minden kapcsolatát Robinsonnal. Kinyúlt, szinte megvállasodott, majd ahogy férfit mutatott és a szeme is kinyílt. Ha más munkát bíztak rá, mint amire felfogadták, dühös volt, káromkodott és szidta a világot. Ha rossz volt a koszt, sózott hús, babfőzelék, feketekávé, összeült az előfedélzeten a többiekkel és arról beszélt, hogy a legközelebbi kikötőben hajót cserél.

A szökés negyedik esztendejében azután baj történt vele. A hajó-ürt javították, verték a rozsdát, tisztították a cellákat. Péter lemászott a vaslétrán, kicsit elszámította magát és lelépett. Tíz fokkal elszámította magát, zuhanást érzett, ürt, kapaszkodni próbált, támpontot keresett . . . nagyot vágódott. Csönd lett!

Magáraeszmélésének első órájában nem értett semmit. Minden fehér volt körülötte, előző életében pedig minden barna, vagy piszkoszínű. Most fehér az ágy, a takaró, a falak, a mennyezet, a lámpa is, meg a pohár is, mely kezeügyében volt. Kinyitotta a szemét, meg becsukta, azután újból nézett és nem fogott fel semmit! Végre hangokat hallott, megmozdult és oldalt hajtotta a fejét. Egy-egy sor ágy az egyik és másik oldalon. Az ágyakon táblák, egyetlen fekete szín ebben a helyiségben. És az ágyakban emberi fejek, különböző korú és különböző színű fejek.

A rotterdami tengerész-kórház egyik terme!

Igy nézett, nézelődött, majd spekulálni kezdett és eszébejutott a hajó, a Victoria, Mr. Speaker, a kapitány, Golden úr, a kormányos . . . lassanként a hajóür is, a ronda, rozsdaporos levegő, az ásitó cellák és a magasba vezető, világosságba torkoló vaslétra. Hajhó, a vaslétra, mely meredek, mint az árboc, de nem a magasságba, hanem a mélybe vezet! Péter megmozdult és beleszédült ebbe a mozdulatba. Hasogató fájdalmakat érzett, rettenetes vértolulást és levegőhiányt. Felordított! . . .

Percek multával valami tömlőt vettek el a szájától és egy fehérköpenyeges ember rászólt:

— Mozdulnod nem szabad, érted, nem szabad, mert akkor elpatkolsz! Véged van, ha mozogsz. Majd szólok . . . napok múlva, ha felülhetsz. Megértetted?

Igen, Péter megértett mindent, nyugodt volt, túrt, néha ordított egyet-egyet, ha nem bírt magával, szenvedett. És azután — ez már így van a földgolyón, — jöttek vígabb napok is. Járókötetést kapott lábára, karjára, a bordái is begehettek és hetek multával kivánszoroghatott a folyosóra, később a kertbe. Itt azután akadtak cimborák, raktári emberek a dokkokból, munkások és nagyon sok tengerész. Közöttük Delius, Lauren Delius finn tengerész és kormányos. Olyan volt, akár a szálfá, egyenes és kérgesbőrű, a haja szőke, szeme kék, tengerkék. Külsőleg ridegnek mutatkozott, magánosan üldögélt a padokon és ha lehetett, lopva rágyujtott a pipájára, de alig-alig szólt

valamit, akkor is röviden, tömören. De Deliusnak lelke volt, mély, tele muzsikával, láthatatlan, elrejtett érzésekkel! Például úgy kezdődött a barátságuk, hogy Péter toább bicegett annál, mint amennyit összetört teste elbírt. Pad nem volt a közelben, földre feküdni pedig egyenlő lett volna a kinpaddal. Péter körülnézett, szédült és imbolyni kezdett. Valaki melléje állt, hosszú, szikár ember.

— Rosszul vagy?

— Alig bírom magamat! . . .

És az idegen fölemelte, könnyedén, gyerekjáték módjára. Oda vitte egy padhoz, vigyázva letette, eligazította a lábát, majd a karját is megtámasztotta. Ez az ember volt Delius, Lauren Delius tengerész és kormányos a finn Suomi III. tehergőzösről. Valami belső bántalmi votlak, azért került a kórházba. Hajója úgyis állt, árura vártak, több ezer tonna teherre és a kormányos a kórház lakója lett. Merő magány, némaság és szikárság volt ez az ember: külsőleg. Péter melléje húzódott, nap-nap után közelebb került hozzá és lassanként úgy nézett Deliusra, mintha az apja lenne. Együtt üldögéltek a kertben, együtt járkáltak, ha bírta. A finn ritkán mosolygott, de szeme, az a tengerkék szem állandóan nevetett. Péter belenézett ebbe a szembe és mivel még gyerek volt, magárahagyott gyerek, meglátta a férfi tekintetében a lélek jóságát. Mások kerültek Delius, — igaz, ő se nagyon bók-lászott a többiek után — ridegség volt a híre, emberkerülő, fölényeskedés, morcosság. Jó, de Péter barátságot kötött vele, gyerekköz a férfiközben, szeretet a szívekben. Beszélgettek.

— Mondod, Robinson könyve csábított el hazulról? — nézett rá Delius, arcán merevség, de a szemében hahota, kacagás.

— Igen, — bölintott Péter — azt hittem, ha meglátom a tengert, minden olyan lesz, mint a könyvben. A tanító úr így mondta, az apám meg szidott érte . . . még a könyvet is eldugta valahová.

Péter lehajtotta a fejét, hová? A kamrába nem, mert ott mindent felkutatott, a házikóba se, mert a szalmazsákokat is átvizsgálta, az ósdi szekrényt, hálókupacokat is. Kicsit elgondolkozott ekkor, maga elé nézett a kórházi kert piros homokjára és pillanatra látta az otthonát, a Dunának azt a vadregényes részét, mely ott terül el Kálocsa alatt, a nádat, a halászok bárkáit, a kátránnyal kent ladikokat . . . Delius megfogta a gyerek vállát:

— Ha már így jártál, ha tévedtél, fiam, miért nem mégy haza? Mit nyavalyogsz ebben a világban ilyen kölyöktesttel, ha rendes otthonod van?

Péter elvörösödött, megvonta a vállát, hogy így, meg amúgy. Majd egyszer.

— Mikor?

— Nem tudom. Ha hazamegyek, ha apám elé állok . . .

Megzavarodott, gyerek volt és nem tudta magát kifejezni. Félt. Delius bölintott, megértette Pétert és attól kezdve barátok lettek,

cimborák, jöllehet évhalmazok voltak közöttük. Delius túl a harmincon, igazi északi ember, örökös félhomály, árnyék, belsőleg azonban tiszta északi fény, becsületes, őszinte ragyogás. Cimborák lettek, elválasztani nem tudta őket senki és semmi. A Suomi III. kormányosa előbb került ki a kórházból, no, jó, férfi volt és két hét mulva utálni kezdte a zsirtalan, íztelen, tejes, meg kásás kosztot, amivel a gyomrát kezelték. Elment, magával vitte a hajóladát, de mindennap látni lehetett a kórházban. Betegzubbony helyett ünneplő kék ruha volt rajta, rövidszárú csizma és keskenykarimájú, szélesellenzőjű sapka, amilyent a finnek hordanak. Délután állított be, kezében valami csomagocska, színes papírosban narancs, banán, déligyümölcsök, amiket a rakodómunkásoktól vásárolt.

— Jobban vagy már? — nézegette Pétert és volt benne valami szívósság, amikor az orvosoknál érdeklődött fiatal barátja után. — A főorvos azt mondta nekem, hogy még hetek vannak hátra. Hetek? De uram, mondtam neki, a hajóm egy hét mulva felveszi az utolsó tonnát is, tele lesz és akkor nincs pardon, menni kell... És tudod, mit mondott a főorvos? Azt mondta, hogy na és azután! Mi köze van a te lábadnak az én hajómhoz? Ezt mondta...

Delius elmosolyodott:

— Ma is így felelt, amikor bekopogtam hozzá. Még azt is mondta, hogy sírba kergetem, ha naponta rámeredek: uram, mi van már Péterrel? Mert úgy ülnek a lábodon, akár az úri népek a kabinban, ha vihar van odakint. Ülnek rajtad, őriznek, pólyálnak, de nem mozdul a bokád!...

Delius, a higgadt, meggondolt tengerész nyugtalankodott. Már az első napokon megegyeztek Péterrel, hogy a Suomi III. fedélzetére jön ő is. Igaz, a kapitány okvetetlenkedik, mint minden kapitány, ha gyerekemberről van szó, de mint a finn mondta: a kormányos is valaki, az ám, a kormányos is ember a talpán és ha akar valamit, a kapitány mi mást tehet, félrenéz, beleköp a tenyerébe, vagy a tengerbe, de félrenéz! A Suomi III. kapitánya, névszerint Jonas Halbrökken úr, ugyancsak így tett. Félrenézett az indulás napján, amikor a hajóhídon megjelent Lauren Delius kormányos, egyik kezében paksaméta, a másikban pedig... igen, Jonas Halbrökken félrenézett. Nem akarta látni azt a cammogó, sántikáló fiatalembert, aki Delius karjába kapaszkodott. Inkább úgy tett, mintha a rotterdami kikötő érdekelné, a nagy Counard gőzös, melyet egyébként lenézett és szállodának emlegetett, hotelnek, luxusvacaknak. De inkább a Counard gőzös, ezt határozottan érezte, mint az a vánnyadt, kórházi töltelek. Csak akkor fordult meg, amikor Delius feljött hozzá jelentkezni:

— Megjöttünk, kapitány.

Jonas Halbrökken úr kivette a pipáját, nyugalmat kért Istentől és úgy bólintott:

— Láttam, elég nehezen ment. A véleményem megvan az orvo-

sokról, akik félhalottakat küldenek hajókázni. De mondd, Lauren, mire fogod használni a pólyásbabát? Külön talán nem kell mondanom, Lauren, hogy a gőzös nincs berendezve utasszállításra! Ennyit te is tudsz, tehát?

Delius bólintott, hogy az már az ő dolga és a kormány mellé állt. Teljes gőz alatt állt a hajó, a sípszelep körül gőz felhőzött és a kikötőbiztos is átadta az okmányokat. Jonas Halbrökken úr lenyomta a szelepet, felüvöltött, ugatott a sziréna, matrózcsizmák dobbantak a fedélzeten, drótkötelek csapódtak a vízbe és a Suomi III. finn gőzös megindult a tenger felé . . .

Péter meg ott feküdt az ágyon a kormányos kabinjában. Kitekintett a kerek ablakon, nézte a távolba tűnő Rotterdamat, a rengetek vashidat, darúkat, elevátorokat és az árbocerdőt, mely kisebbedett, összefolyt, végül semmivé lett . . .

Délfelé lejött Delius, kezében tálca, rajta pléhtányérok, az ebéd.

— Úri kosztod lesz — mondta — mert a Suomi III. emberei rendszeren élnek ám, nem holmi vakarékon, hanem rendes tengerészkosztton, ahogy az már szokás a finn hajókon, a szabadság országának emberei között.

— Meglátod majd, Péter — lelkendezett a kormányos — meglátod majd a hazámat. Azt nem is tudom neked elmondani, mennyivel különb, mint a többi országok. Jártam én már, fiam, mindenfelé, azt gondolhatod. Öreg gyerek vagyok, szolgáltam különböző hajókon, még bálnavadász is voltam. Jártam Dél-Amerikában, meg feljebb Mexikóban . . . mögötte a Csendesóceánon, tovább onnan Ausztráliába. Szóval eleget csavarogtam ahhoz, hogy tudjam, mi a szép. Hát az én hazám a legszebb . . . annyit elárulhatok neked!

Haladt a hajó, a Suomi III. a tengeren. Péter ugyan nagyritkán került a fedélzetre, háborgott a tenger és ő bizonytalanul állt a lábán, hát inkább a kabinban feküdt. De lassanként így is megismerkedett a legénységgel. Finnek voltak egytől-egyig, szőkék, a pofacsontjuk kiálló. Rendes emberek voltak, alig esett hangos szó közöttük és ha lejöttek a kabinba, halkan beszélgettek vagy énekeltek. Még Jonas Halbrökken kapitány is lejött egyszer, hogy megnézze a pólyásbabát. Szájában pipa volt, bozontos képén lenézés, megvetés. A kabin falához támaszkodott, onnan adta fel a kérdéseket. Jonas Halbrökken különben mindig kérdezett, soha kíváncsiságból, hanem fölényeskedésből, a három kapitányi stráf jogán.

— Leestél? — kérdezte angolul.

Péter intett, hogy le, mégpedig nagyot.

— Okosan tetted. Bár én is így jártam volna kölyökkoromban, most nem kínlódnék ezen a teknőn. Házam lenne, meg kertem, gyerekeim, meg feleségem! Különbben ezt te nem érted, ahhoz túl nedves még az orrod. No, hát mit törtél össze?

Negyed óra mulva Halbrökken kapitány elment. A pipát kivette

a szájából, borostás képén részvét volt és sajnálkozás. A hídon magához intette Deliust :

— Te, Lauren, gondolsz a gyerekekre? Rendesen gondolsz rá? . . . Azért, nehogy hiányt szenvedjen bármiben is. Bőséges kosztot kell adni, jobb derékaljat és gyakran tejeskávét . . . Mit bámulsz? Talán te nem voltál úgy, Lauren, egy rendes pofájú gyerekekre, hogy kívántad, bár magadnak is lenne belőle pár darab !?

És az egyik éjszakán elcsendesedett a tenger. Alábbhagyott a szél, nem fónikázott a köteleken, nem döngette a hajófalat és nem vágta oda a hullámokat. Egyszerűen eltűnt, mintha nem is lett volna szél, süvöltés, bömbölés a Keleti és Északi tengeren. Holdfény volt, tejüveg víz, sötétkék ég és csillagok. Éjfélkor benyomták a kabin ajtaját, nehéz csizma dobbant Péter fekhelye mellett. Delius volt ünnepélyes ábrázattal, meghatódva.

— Péter, nézz ki az ablakon és láss ! Itthon vagyunk, azok ottan Finnország partjai.

A hajó könnyedén úszott, hasított bele a holdfényes vízbe. Csak a gépek dohogtak egyhangúan, kiszámított egyformasággal. Péter kinézett az ablakon, szemében álom, majd felébredés és az ezüstös vizen túl alacsony partot látott, alacsony partot, melyen fenyőszálak sorakoztak. Ekkor felbűgött a síp, három hosszút rikkantott bele az éjszakába, érkező hajósok üdvözlését, akik meglátták a hazai földet . . . Péter szívébe belenyilallott valami : olyan innen az egész part, mintha nádrengeteg lenne, a régi otthon világa, a Duna nagy tükre, amott a mellékágak csillogása és a magasbatörő nád.

Delius szeme merő áhitat volt :

— No, lásd, ez az én hazám. Hajnalra majd meglátod Helsinkit, a nagy kikötőt. Érzed, hogy a levegő is más, mint bármerre? Tisztább, egészségesebb . . .

És kihajolt a kajütblakon, úgy szívta be a gyantás fák illatát, mely ráborult a partok melletti tengerre, megszagosította a vizet, a parti sziklákat.

Ültek a tűznél, folyami halászok, magyar halászok, mozdulatlanságukban méltóság és becsülés a messze földekről visszatért Suttogó Péter iránt. Olykor felkiáltottak, hogy no, né, hát így jártál, lám, lám, mi a szösznek mentél innen el . . . Összehúzódtak amennyire lehetett, közelebb vonták magukat Péterhez és úgy hallgatták a szavát. Mesébeillő mesét a Suttogó-gyerekről, aki nekivágott a tengernek, vitette magát orkánban, szélben, tükörvizen, ismeretlen népek között, ismeretlen országokban . . . Közben kinyúlt valamelyik kar, paraszat rakott a pipára, vagy venyigét a tűzre, mely rájuk vetette fényét, vörös fényt festett mindnyájuk arcára, melegséget és ragyogást. Derecske büszkén nézett a néhai halászinásra : micsoda kemény fickó

lett. Még bajusza is van és a fene gondolta volna, hogy ennyire megemberesedik. Nagyobb mint ő, magasabb, a homloka domború, szép, templomos homlok. A hangja tisztán cseng, olyan, mint a puha takaró, jólesik alája bújni. Derecske legalább így érezte, Péter hangja melegítőleg hatott rá.

Szikora közbeszólt :

— Szóval úgy megokosodtál, hogy még az angol királlyal is megértednéd magad?

Nevették jóízűen, teleszívvel, de mennyire, még Poncius Pilátussal is, ha arra kerülne sor ! Igen, imponált nekik Péter, pedig ez egy Nagy Balázs kivételével mindegyik idősebb volt nála. Mert világot egyik se látott — a front nem jelentett számukra mást, mint kavernát, kint és lövészárkot — pláne nem Finnországot, ahol hasonló nép lakik, szorgalmas nép, halásznép és azok is szeretik az otthonukat.

Már éjfélre járt. A folyam felől szél támadt és megkavarta a szabadtüz füstjét.

Péter felnézett.

— Későn van már — és mosolygás volt az arcán, mikor leintették.

— Mondd, csak mondd, azért jöttünk, hogy hallgassuk a szavadat.

Suttogó István bort töltögetett, belekóstoltak a pohárba, csetintettek hozzá és maguk elé rakták a poharakat. Tenyérbe támasztott állal figyeltek Péterre, aki kiteregezte előttük a multját, az éveket, melyek innen méginkább a messzeségbe vesztek el. Hogy mit tettek Helsinkiben? Kirakodtak, megnyílt a hajóür, előkerült az áru és szünet nélkül, két napon át kattogott a daru.

— El se képzelik, mekkora nagy az ilyen tengeri kikötő — dicsekedett Péter. — Hajó rakásszámra, gőzösök és bárkák, vitorlások, kicsinyek, nagyok. Megállna a szeme Derecske bá' ha látná. Az ám az úri birodalom, tele csodával, meg kincsekkel. Halászgőzösök mennek ki a tengerre és visszajönnek megrakodva hallal. Nem úgy, mint itt . . .

De leharapta a szót. Azt akarta mondani, hogy ami itt van, az gyerekjáték. Kis, nyavalyás vontatóhálók, napokig őrzött varsák, melyekbe gyakran semmi se kerül ! Ez van itt, nem úgy odakint, ahol a nagyhalászat folyik.

Nagy Balázs azonban ránézett, keménység volt a tekintetében, fiatalos vetélkedés.

— Talán bizony lenézed a mi életünket?

Péter intett :

— Nem, de odakint másként van, okosabban . . .

— Az lehet, a folyam nem tenger és én nem kívánkoznék oda ! Nekünk jó ez a víz, az itteni hal, megvagyunk belőle, igaz-e? !

Csönd támadt. Összenéztek és valami idegenszagot éreztek a levegőben. Péter kiskabátja másszabású volt, mint az övék, a sapkája

is valami betyárdolog, a lábbelije is fűzött csizma. Az ám, ezt csak most vették észre, ahogy hátrább húzódott, hogy jobban lássa Nagy Balázst, aki a tűz túlsó oldalán ült. Igen, ha Suttogó fia is, de valahogy idegen! Elszökött innen, csavargó természet és most visszajött vászonból készült csónakon, idegen levegőt támasztott magakörül, dicsekedve, hogy mi mindent látott. Még Suttogó is ellene fordult ebben a pillanatban, megtámogatva Nagy Balázs dacos szavától, magabizásától.

— Megvagyunk belőle, ha nem is jól, de valamennyire. Neked meg eszedbe ne jusson itt pocskondiázni, ha az egész világ tied lenne, akkor se!

Neheztelés volt a szemekben, az egy Derecskét kivéve, aki lengő szakállát simogatva, bizalommal szólt hozzá:

Péternek igaza van. Kár minden szóbeszéd, ha kedvét akarjátok szegni. Mert nagyobb dolgokat látott, mint mi, az még nem véték, nem bűn. Az se, ha kinyitja a száját és kimondja azt, ami a szíven fekszik. Ha odakint jobban csinálnak valamit, mondd el, ti pedig nyissátok ki a fületeket.

Hunyorogni, pislákolni kezdett a tűz és senki se tett rá több venyigét. Nagy Balázs, a Sió mentéről jött ember, feltápászkodott. Megropogtatta izmait, keveset ásított is hozzá és azt mondta, hogy késő van már. Hunyóban az esthajnalcsillag, világosodáskor a vízre megy, hogy megnézze az árterületeket, a halak ivását. Voltak többen, akik szerették volna mondani Péternek: folytasd, no, csak folytasd, hogyan éltél abban a zshivajban, abban a Finnországban... de Nagy Balázs talpraállása olyan volt, mint a riadó.

— Az ám, reggel lesz menten — néztek az égre, meg keletre, ahol világosodni kezdett az ég alja. — Induljunk...

Köszönték a vendéglátást, mentek, megzavarodva valamitől, amit maguk sem értettek. Szótlatlanul mentek le a dombról és ottan eszméltek csak rá, hogy mégis fenegyerek ez a Péter. Nagy Balázs meg okosabban tette volna, ha elmarad valahol a kötözködésével. Elvégre Derecske jól mondta: nagyobb dolgokat látott... és ha nyitogatja a szemét, teheti, fiatal még, meg a tisztelet is kikophatott belőle ennyi idő után. Mert arról se tehet senki, hogy itt nincsenek nagy kikötők, gőzösök, vitorlások.

Péter még ült egy ideig a tűznél, belebámult a zsarátnokba, majd arra gondolt, hogy jó volna könnyíteni magán, előszedni kedvenc dalát, behullajtani a ritmusokat ebbe a tűzmaradványba, meg kiszedni onnan melegen, vérpezsdítőn. Azt a dalt, melyet Deliustól tanult, a halászok dalát! Északi nóta, az igaz, de sok minden van abban a dallamban, érezni lehet mellette, verekedni, szeretni, hetykén nézni a lányok arcába, vagy aludni, ráborulni a fűre, virággá válni, ággá, levéllé! Bizony, megköszörülni a torkot, előszedni onnan a halászok dalát... de úgy ráfeküdtek az utolsó percek, hogy mozdulni

se tudott. Szakadékot érzett, ásító, tátongó ürességet és a zsarátnokból, mintha Delius komoly, higgadt arca nézett volna feléje. Lauren Delius arca, aki megfogta a kezét, melegen, testvériességgel, amikor elköszöntek egymástól.

— Péter, ahogy gondolod, nem tartóztatlak tovább, de érzem, visszajössz még!

És Suttogó Péter, az elkívánkozó, Robinson Crusoe lelki gyermeke, itt ült magában a senki szigetén, bizonytalan érzésekkel, hogy hiába lesz itt minden jószándék és igyekezet, valami van, ami elválasztja őt ezektől, bár úgy jött, mintha hazajönne... Igen, Delius arcát látta a zsarátnokból, ahogy így lehajolva, megtörten ült magában. Deliust, aki otthagya a gőzöst, Suomi III. teherhajót, Jonas Halbrökken kapitányt, hogy segítsen Péteren. Elvitte Iuvába, a szüleire, két öreg ember mellé, apró házikóba a köves parton és maga is ottmaradt. Reggel halászni járt ki a tengerre és este jött haza. Hogy Péter felgyógyult, erő tömörült a lábába, karjába, követte Laurent. Télen pedig, ó, a hótól világító nappalokon énekelni jártak faluról-falura ketten, egy magas és egy mély hang, szívesen látott hangok Abotól Karjaláig. Zsebükben pénz csörgött, talpuk alatt ropogott a hó, meleg szobák fogadták őket és teásfindzsák, szíves szó és kíváncsiság. Delius még mesélt is: hát emberek, apókák, gyerekek, asszonyok, tudjátok-e, milyen a paradicsommadár?...

... Csizmájával belerúgott az egyik kecskelábú székbe, felállt. A ház már csendes volt, Marika akkor tért pihenőre, mikor Derecske társasága megérkezett. Az apja is lepihent nyilván, sehol semmi világosság, se a konyhában, se a szoba kanavász-függönyén át. Felállt és úgy nézett el a folyó felé, ahonnan lassanként derengeni kezdett a hajnal, nyugatnak pedig vonult az éj... Megcsillant a folyó szegélye, rózsaszínűvé vált a víz, füzek bukkantak fel a közeledő, fényességgel hintett párázathból, előtűnt a nád, a túlsó part messzesége. A magasságban, Istenország boltívén oltogatták a csillagokat, egyedül egy maradt égve... és amikor annak a fénye is elhalványult, Péter körül világosság volt már. Amott meg, arra, tünedezőben volt a nap, sugarai felnyilaztak az égre, felhasogatták az égboltozatot és megszólalt a nádas. Énekszó, rikkantás hasított a csöndbe, madarak gyujtottak danára, szárnyaltak a magasba, tollukon napfény, merő ragyogás.

Valahol kutya ugatott.

Péter Deliusra gondolt: ha láthatnád, Lauren, ez meg az én hazám!... és egyszerre békesség támadt a szívében, megbocsátás-mindenki iránt. A ház előtt a kifeszített háló, a hajnali világításban aranyos háló, kuncogó jókedvet varázsolt az arcára. Ha itt lesz az ideje, ha felszabadul a víz a tilalom alól, majd marokra fogja azt a hálót, beveti a vízbe, mintha tisztabúzáat vetne a földbe és akkor nézze meg majd Nagy Balázs, meg mind, aki kíváncsi rá, mit hoz fel a háló!

3.

Pelikán apó halásznak indult, legalább így mondják azok, akik félszázaddal ezelőtt ismerték. Akkor még rendes neve is volt, a Pelikán úgy ragadt rá, hogy mindenféle vacak holmit összeszedett magának és kétségbeesetten szaladgált a telepen, ha valamit elvesztett vélt kincseiből . . . Olyan, mint a pelikán, mondták és lassanként rajta maradt ez a név, Pelikán, majd idők folyamán Pelikán apó. Lehet az is, hogy bolond volt egy kicsit, mert furcsa szokásai voltak, de ki törődött itt ezzel. A gyerekek nem : ott jön Pelikán apó, üvöltötték és eléje rohantak, hogy kutassanak a zsebében, ahol titokzatos dolgok voltak. Például Fejér Annácska egy babafejet húzott elő multkor az óriás-zsebből, valódi babafejet, rajta haj, puha, selymes, szőke haj.

— Ó, galambom, — nézett szomorúan az öreg — galambom, Annácska, add ide. Úgyis összetöröd, add már ide !

De Annácska elszaladt, elvitte a babafejet és Pelikán apó szomorúan álldogált egy ideig. Körülötte zsvajgó gyerekek, szívében panasz, öreg csontjaiban tétovázás, hogy mit tegyen. Fejér Barabás még le is hordta cudarul, hogy ilyen vén számár, irigy kutya, minek annak a játék ! Pelikán apó pislogva állt, azután tovább indult a parton, nehézkesen lépegetve, bicegve.

Senki se tudta, senki sem értette, hogy honnan szedegeti össze kincseit. Igaz, néha eltűnt, szél támadt utána, porfelleg a nyomában és hetekig senki se látta. Házán lakat volt, majd amikor lekerült a lakat, Pelikán apó kövér zsebekkel járkált a telepen. Olyan ószeresféle volt, azzal a különbséggel, hogy fájdalom volt az arcán, ha megvált valamiféle tárgytól. De élni kell valahogy és aki halásznak indult, de félúton megállt, annak más mesterséget kell keresni. Pelikán agyagkorsókat cipelt az otthonába, evőeszközöket, bútordarabokat, mindent, mindenfélét, amiket később aprópénzre váltott föl.

— Dohányos szitája van, öreg? — kérdezték tőle.

— Van, gyerekem, van, de nem eladó, — dörzsölte meg savósínű szemeit Pelikán apó. — Tán még ezt is elvennétek, még ez se maradjon meg . . . van, de nem eladó !

Hát ilyen ez a vén ember, eligazodni nehéz rajta, pláne Isten kegyelmén, hogy micsoda emberbogarakat enged a földre, ha jókedve támad és ledobál a csillagos magasság kicsi kapuján egy ilyen figurát. Mint Pelikán apót, aki mindent fölszed, amit talál bóklszásása közben és egyébre se jár a feje, egyedül erre, csavarogni, járkálni, holmi vélt : kincsek után. Persze a házát eladta, Nagy Balázs vette meg, illő, becsületes pénzen, ha igaz. Nagy Balázs azt mondta, hogy ennyit és ennyit fizetett érte . . . az emberek rábólintottak, hogy rendes vásár volt . . . az apó ellenben kevesebbet mondott, jóval kevesebbet . . . és a halásztelep összenézett ! Telekkönyv erre nincs, a házacskáknak csakis helyi értéke van, szerződéseket se kötnek, minek, mindenki

tudja, hogy mit adott el és kivel kötött vásárt. Nagy Balázs esetében sok beszéd támadt, haj, haj, lobogó, láncos-adta szóbeszéd, de a Sió mellől jött halász védekezett:

— Amit mondtam, megmondtam! Úgy mondjátok, hogy az öreg féleszű, hebrencs a fejében, hát kinek hisztek? Nekem-e, neki-e, szóval, kinek?

Nagy Balázs kemény legény, jóformájú, dolgos fiatalember, igyekvő, hát az asszonyok melléje álltak. Később a férfiak is és Pelikán apó magára maradt, senki se hallgatta a handabandázását, hogy becsapták, kiforgatták mindenéből.

— Nyilván elveszítetted az egyik százast, — intették le, ha közékük furakodott. — Meg azután minek is neked annyi pénz? Örülj, ha élsz!

Végül is senki se állt vele szóba. Mosolyogtak, a homlokára mutogattak, hogy valami hiányzik onnan. Pelikán apó hümmögött, dörögött, szomorú képpel járkált az emberek között és ha összeakadt Nagy Balázssal, elfordult, savós színű szemeiben harag volt és megvetés. Nagy Balázs meg elnézett a feje fölött, oda se szólt, hogy van-e valamije, amit megvehetnék . . . nem, okosabbnak találta, ha szóra se méltatja az öreget.

Pelikán meg a Laposon kiválasztott magának egy dombot. Hete-kig túrta a földet és végül is kunyhót eszkábált magának. Földbevéajt épületet, eleje szabadban, többi része barlangszerűen a mélyben, kátránypapírból, meg fából egészen rendes tákolmányt. Szó se róla, annyit nem ért, mint az eladott ház. Azt még az apja építette tölgyfából, nádfödéllel, rendes szobát és konyhát eléje.

De a Lapos nyugalmas hely, távolesik teleptől és Pelikán nyugodtan elhagyhatta otthonát, nem került arra idegen ember. Még a víznek is más volt a színe az itteni öbölben. Békanyál, hinár zárta el a Lapost, a part felől ingoványos terület, embere válogatta, akinek kedve kerekedett ide ellátogatni.

— Kinek lelke van és teher az neki, menjen a Laposra, majd elveszti — mondták a halásztelepen, annyira rideg, kietlen volt ez a rész. Még a hálót se vetették itt ki szívesen, úgyse került hal belé.

. . . Az egyik délután, május első napjaiban elborult az ég. Fellegek támadtak, tornyosultak egymásra, fekete, sötét fellegek. Olykor villám hasított, cikázott a magasságban, keresztül a felhőkön, azután dörgés felelt rá, csattanás, moraj, lelketszorító morajlás. Vihar, persze, vihar közeledett, meghorzolta a folyam vizét, hullámokat kergetett maga előtt, tajtékot szóró, hömpölygető hullámdombokat. Az előbb még zöld volt a víz, majd elsárgult, akár a békahas, később elszürkült, végül megfekedett. A szél belezengett a fákba, megcsavarta a tölgyek, fűzek és jegenyék koronáját, némelyiket magával húzta, villámot vágott belé és elfektette a parton, ahol porszemek kerekedtek tánra, nyavalyás porszemecskék fellegmódra.

Azután megnyílt az égbolt, felszakadt, hasadt irtó nagy csattanással és dőlt a víz, az égi víz, mint talán a bibliás bárka idején, elárasztva mindent, partokat, szigeteket, nádi rengeteget. Hej, ez volt ám a vihar, többen a megmondható, micsoda vihar! Derecske házán lyuk támadt, Juhászék egyik csónakja elment az orkánal és úgy lehet, az égi folyamokon úszik. Fejér Barabás ólommal terhelt, vadonatúj hálója szárnyakat kapott, röpült, elröpült, mint a veszedelem. Igen, ez volt ám a vihar, itéletidő a javából. Nem akadt senki, aki órák multával hiba nélkül találta volna a házát és a ház környékét. Hogy délután még két eperfa bontogatta lombjait Szikora háza közelében, ez igaz . . . de az is igaz, hogy hiába Szikora minden kancsalsága, alkonyatra egy eperfa maradt, az is felibe, csúfságnak.

— Úristen! — sikoltott az asszony. — Nézd!

Szikora bandzsál tekintetében rémület volt, mit esznek majd a kiskacsák?

— Az ám, mit esznek majd a kiskacsák!

Hát így történt; délelőtt napfény, koradélután napfény és egyszerre csak úgy, minden intőjel nélkül az orkán! Pelikán apó a viskó előtt szunyókált, elrevedezve a melegen, a napsugárban. Bóbiskolt, néha megbillent a feje, feltekintett, majd tovább szunyókált. Közben hallotta, hogy valami zúg, a nap fénye is elmaradt és egyszerre merő víz lett! Levágott a zápor, alig lehetett tíz lépésre látni, úgy ömlött az eső. Pelikán apó keresztet vetett: Krisztuskám, Máriám, ne hagyj el és reszkető kezével becsukta az ajtót. Gondolta, lefekszik, majd csak vége lesz ennek a viharnak és biztonság kedvéért elmondott egy imádságot, melyet maga tákolt össze arra az alkalomra, ha kutyák verődtek a nyomába, vagy a távoli grófi uradalom erdészei, akik azt vették a fejükbe, hogy Pelikán apó úgy érdekes, ha táncol . . . Elmondta az imádságot, kihagyva belőle a kutyákat és az erdészeket, majd ledőlt a vackára, Krisztuskám, Máriám!

Ekkor nyílt meg az ajtó, felemelkedett a retesz, eső meg szél vágódott be rajta. Bőséges víz, mely egyszeribe ellepte a helyiséget, apró erecskék futkároztak a padozaton és a belépő ember lábai körül. Pelikán feltápáskodott, szinte vaksötét volt és meggyújtotta a mécsest.

— Jó egészséget! — bólított az idegen.

— Jó egészséget . . .

Nézte, ki lehet ez az ember, akit eddig még nem látott. Batyu volt a vállán, ruhája agyonnyútt vászonholmi, bakancsot, csizmát nem hordott. Állt az ajtóban, némileg lihegve, agyonázottan, sűrű, fekete haja a homlokára borult, vizes arcán forradás látszott baloldalt. Idegen ember volt, az kétségtelen és ahogy ledobta a batyuját, felegyenesedett s akkor látszott, nem gyerekeMBER már . . . Pelikán apó külön véleményvel volt a világról. Embertársait általában a rosszak osztályába sorozta, akik félvállról beszélnek vele és elzavarják, ha hosszabb ideig

üldögél náluk. Ingyen semmit se tesznek, mindig kérnek valamit, ha előzőleg szívességet akart tőlük. Persze akad közöttük kivétel is, de ritkán... ez például nem lehet kivétel, — igazította meg a méceszt, hogy jobban lásson.

Odakint villámlott, dörgött, ropogott az ég és dőlt az eső a korhadt tetőre.

— Átkozott idő! — mérgelődött az idegen és leült a batyujára.

Pelikán apó nem állta meg, kérdezett:

— Honnan kerültél ide, tán bizony átúszta a folyót?

A forradás most nem látszott, árnyékban volt, de így se mutatott biztatót ez az arc. Széles volt, borostás, foghíjas üreg a szája. Javakorabeli férfi, úgy a negyven felé, de többet élt annál. Keze, mint a lapát, akkora... és ahogy ujjjaival beletúrt a hajába, hogy eligazítsa magát, csuklóján is forradás éktelenkedett.

— A nyavalya úszott, de nem én! Mit képzelt kend, öregember, hogy én nem talállok révést, ha kell? Ugyan nem sokat ért, mert lefújta a szél, de azt mondta a révész, hogy innét nem esik messzire a telep.

— Nem, — bölintott az apó — egy jó órára.

— No, az nem sok, annyit még elbírok. Ha pedig ilyen marad estig, itt tanyázok. Elférünk, igaz, nem igaz?

Követelő hangon beszélt, szinte feleletet se várva. Olyan volt a hangja, mint a gőzkürté, rekedt és rikácsoló, még a dörgésen is átzengett, hallható volt. Pelikán bizalmatlanul pislogott rá, különösen a forradások zavarták meg, vöröses, kézzel aláfuttatott hegek az arcán, csuklóján. Mivel felső fogsora hiányzott, nyelvével igazgatta a száját, hogy érthető, hibátlan legyen a beszéde.

— Ha már fedelet ad, megmondom a nevemet. Cser Jánosnak hívnak, de Cser Jánoskának szólítanak a cimboráim. Itt is van egy közülük, ahhoz jöttem. Régen nem láttuk már egymást, Nagy Balázs a neve.

Pelikán apó felnézett, kémelve, figyelve az ember arcába. Fakó, vérrel aláfutott szemében megcsillant valami:

— Nagy Balázs? Ösmerem régről, hogy...

Visszafogta a szavát és inkább csak intett mérgesen, hogy összeakadtak, ráadásul a házat is megszerezte.

— Sióparti ember.

— Az, — bölintott Cser Jánoska, — balatoni halász, mint én. Hallom, a maga gazdája és azt csinál, amihez éppen kedve van. Mindig leleményes volt, amolyan kejfel Jancsi, gondolom, itt is feltalálta magát.

Az idegen beszélt, áradt belőle a szó, kifogyhatatlan volt és nem tartott pihenőt. Amolyan hetvenkedő, diéséký embernek látszott, hogy ilyen, meg olyan munkaerő, két kézzel kapnak utána mindenütt. Jó ajánlatai vannak erre az évre is, de inkább Nagy Balázshoz jött el, felajánlja neki két dolgos, erős karját és a régi cimborá csak nem húzó-

dik el tőle. Mert megúnta a Balatont, ahol annyi úri nép zavarja a halat, mindenféle hajókkal mászkálnak, hogy az már pogányság.

— Különben se vagyunk a magunké. Teszem azt, dolgozok estétől reggelig, ha éjszakai vagyok, vagy reggeltől estéig, megkapom a bért és semmi mást. Se részesedést, se külön ajándékot. A halásztársaság bezsebel mindent, nekünk jut a konc, pár pengő bér! . . .

Dühösen beszélt, hévvel, hadonászva. Pelikán apó összehúzta magát, soha ennyire gyanusnak nem talált még senkit és hogy csináljon valamit, szalmaszálat rágcsált. Közben figyelte az égzengést, a vihar morajlását, mely lassanként gyöngült. Az eső se zuhogott úgy, néha ugyan erőre támadt, de a vihar hangja tovább haladt.

— Véled, így jobban fogsz élni?

— Hol?

— A cimborádnál, Nagy Balázsnál.

Cser Jánoska elhúzta a száját, nevetett:

— Nyilván . . . elvégre jóbarátok vagyunk. Hej, ha megállok előtte és azt mondom neki, szerbuc Balázs . . . tudom, a nyakamba borul. Amikor elment, fenébe hagyta a halásztársaságot, azt mondta: Jánoska, ha jól megy a sorom, üzenek és gyere utánam. Üzenetet nem küldött, de hallottam, hogy jól él, halászjoga van, háza, csónakja, eljöttem.

Felállt és kinyitotta az ajtót. A vihar elvonult, odébbvitte haragját, tipró erejét, a fellegeket, az esőzsákokat és a villámok cikázását. Itt hagyta a megduzzadt, hullámozó folyót, az esőtől borított szigetvilágot, a lehült levegőt.

Az idegen fogta a holmiját, megveregette az öreg ember vállát, hogy jól imádkozott: kitisztult az idő, nem marad itt éjszakára és jó egészséget kívánt.

Ment, mezítelen lábai mélyen belevésődtek a felázott talajba. A jobblábáról hiányzott a nagyujj! Pelikán apó nézte a lábnyomokat és a távolodó embert, aki ott ment könnyedén kerülgetve a tócsákat, árkokat, lápos mélyedéseket. Batyu a hátán, forradás az arcán és négy ujj a lábán!

Azt mesélték a nagy folyam mentén, halászkunyhókban és parti tanyákon, hogy az elmúlt hetekben egy csónak haladt a folyam közepén. Holdfényes vizen egy csónak, csillogó evezőkkel, melyekről gyöngyszemek peregtek, vagy az is lehet, hogy gyémántgolyócskák és a csónakban ember, a távolból nem nagyobb, mint az ujjam, az ám! Ember a csónakban, az még semmi, nem akadna meg rajta a szóbeszéd, van itt belőle elég, csónakból és emberből egyaránt. De azon az éjszakán és hajnalon nótaszó terült a csónak nyomába, sejtelmes ének, vérpezsdítő, meg vágyat hozó muzsika. Akik hallották, találgatták, ki lehetett az énekes és szállt, ment délnek, északnak a vizek partján

fel-le, hogy ki lehetett? Mert valóság volt, nem álom, holmi misztifikáció, amit többen is láttak és hallottak. Lám, itthagytá a nótát szöveg nélkül, fütyülük is akárhányan, dúdolják végig a partokon. Jobban megy a munka, szóra hallgat a lány, az asszony, ha a csónakos dalát dúdolja az ember . . . Egyik a másiknak adta tovább, hogy vedd, rejtse a szívedbe, dúdold, énekelj és így haladt lefelé a nóta, egyik háztól a másik házig, csavargók tarisznyájában, vándormunkás kaszahegyen, lefelé, mint a folyam sodra, hömpölyögve csendesen . . . Borjánosnál megtorpant, körülkerülte Szeő-szigetét, a Kiáltót, délnek fordult, Szunyogosan átvonult, leszórta ritmusát és tovább haladt a folyamparton, hajók fedélzetén, hogy békességet adjon annak, aki lázong, erőt annak, aki fáradtan kuporog a napok hátán.

Bizony, Szeő-szigetén a Juhász-fiúk kezdték fütyülni, Szunyogosan Fejér Annácska, az a tökmag, hogy nyitogatta a száját, két piros vonalkát. Öröm volt nézni. Még táncolt is hozzá, illegette hátsó gömbölyűségét, apró lábaival: hoppló, hopp! . . . így Fejér Annácska, ez a kukac, emberpalánta, asszonybimbó. Fejér Barabás ide vitte, oda cipelte:

— Nézzék csak, nézzék-mán! Annácska, állj oda és táncolj. No, nézzék!

Ó, így van ez, jön egy dal, valami csekélység, egymásra rakosgattott hangok, belső érzése valakinek, aki talán unalmában nem tudta mással eltölteni az időt. Jön egy ilyen csekélység, ebben az esetben ez a dal, mely hetekkel ezelőtt a folyam közepén hangzott el, felébresztette az alvókat, belopakodott a fülekbe és egy kicsit megváltoztatta a lelkeket. Fehér Annácska lábacska táncra kerekedtek, mások elfeledkeztek a mai szomorú világról, arról a nagy hiábavalóságról, mely marja, tépi, éhezteteti, vetkőzteti, kínozza az embereket. Voltak nemtörődöm, hányaveti férfiak, akik jobban belenéztek a kötelességbe, ha szájukra csúszott, füttybe szállt ez a nóta. Az ám, nóta, nótácska, amolyan semmitmondó tedd-ide-oda dolog, melyről ki vélekedne úgy, hogy emberi lelkeket változtat, vért kavár, frissít, becsületet ad, ha valaki becsület nélkül rójjá életútját.

No és? . . . Hogy nehéz a háló, az ólommal terhelt háló, mindenki tudja. Van olyan a folyami készségek között, amelyik hetven-nyolcvan kilót is nyom, olyik a mázsát is meghaladja. Suttogóék középhálója nyolcvanas, szépen fonott, de tavaly megtépázta a folyamfenék és szakadások éktelenkedtek rajta. Péter összerakta szépen, rendbe az egésztest és kiült vele a padkára, előtte a hálókupac, kezében a fonóvilla, zsinégombóc és nekikészült a munkának. Előbb villára vette a zsinéget, felgombolyított annyit, hogy elég legyen a javításra, cigarettát sodort, egészen vékony cigarettát, hogy spóroljon a dohánnyal. Némileg megilletődve fogta kezébe a hálót, a fonófácskát és bicskájával körülszabdalta a szakadt részeket. Ünnepi pillanat volt, hiába, először a hazai házban ez a hálójavítás és mintha valaki beszélt volna hozzá,

felköszöntötte volna, hogy éljen, sok szerencsét, munkakedvet ebben a házban továbbra is! . . . Az első csomó sikerült, a második is és így haladt tovább, gyorsan mozgatva a fonóvillát, szapora kézzel le-fel, le-fel. Olykor szippantott a cigarettából, a füst kékesen szállt a levegőbe, körülöngte fejét, belepte a haját, akár a glória.

Reggel azt mondta az apjának, kijavítom a hálót, ne vesződjön maga mindennel.

Suttogó bizalommal tekintett rá.

— Aztán boldogulsz vele, fiam? Mert az nem megy úgy, mint a rossz nadrág javítása.

— Tudom, — bólintott Péter — eleget javítottam Deliusnál. Odafent kettős csomóval készítik, itt elég szimplán is . . . ne féljen, lesz olyan jó, mint bárkié.

És összeszedte a hálót, szépen, rendbe és kihozta a kamrából, munkához fogott . . . Nem, Péter nem bírta a tétlenséget, kellett a vérenek, hogy valamivel eltöltse az időt, akárcsak nyársfaragással, ha más nem akadt. Tegnap a vászoncsónakot javította meg, azután kitisztította az utolsó részecskét is és elrakta az egészet, be a kamrába, a fekhelye alá. Nagy utat bejárt vele, le az Észtpartokon Lengyelországig, onnan a Visztulán, Vágon, Dunán hazáig. Amikor elindult, odafent még tél volt. Helsinkie előtt jég borította a tengert és jódarabon a vásárosok szállították Suttogó Pétert, meg a paksamétáját. És ahogy haladt lefelé, úgy közeledett tavasz, jött eléje rügyező bokrok és fák alakjában, zöldelő levelek és meleg napsugárral. Paks alatt már orgonabokrok fogadták, fehér és lila orgonák, virágillatot szórva rá, az érkezőre, aki délnek haladt egy csónakon és közben nótázott, hogy társaságot adjon magának, emberi hangot, ha mindjárt a magáét is. Meg aztán úgy volt vele, ha énekelt, jobban telt az idő, jobban ment a munka és egy kicsit azokkal lehetett, akiket elhagyott, akik odafent maradtak északon, jó emberek, mint Delius az öregeivel, Juva lakói, a tengeri halászok.

Még hó borította a fjeldet, a fjordokat, amikor elbúcsúzott. Kint volt az egész Juva, mindenki egytől egyig, öregek, fiatalok, asszonyok, lányok, legények. Akse gitáros vezette a menetet, azután jött ő Delius-sal, Juva halásztelep lakóinak társaságában, akik akár a testvérei lettek volna. Legalább is ezekben a percekben, amikor Akse gitárján búcsúdalokat játszott. A halszáritóknál megálltak és bevárták a vásárosok szánjait, melyek Tartu felé igyekeztek, Észtországba, ha lehet, át a tenger jegén. Jöttek a szánok csengő-bongó harangocskákkal, prüszkölő, gőzölgő lovakkal és akkor Akse gitárja elhallgatott. Péter egyenként kezét fogott Juva népével, némelyiket átölelte, áldjon az Isten, némelyiket megcsókolta, mint Deliust és az öregjeit, akik reszketően, topogva álltak a hóban, ó, Peder, Peder, hát nem gondolod meg!? Azután odaállt eléje Márta, Akse gitáros lánya:

— Nehogy baj érjen, Peder. Vigyázz magadra és ha megérkeztél, üzenj.

Márta nevetett, könny csillogott a szemében, de mégis nevetett. A többi lányok is így valahogy, könnyezve, nevetve, hogy vigyázz magadra Peder, ügyelj, ha tengerre érsz! . . . Azután megindultak a szánok, feltoporzékoltak a lovak, prüszköltek, nyerítettek, a vásárosok éljent kiáltottak . . . Akse újból belevágott a gitárba, Juva halászhálóját rázendítették arra a dalra, melynek ritmusa vért alakít, lelket vidít. Kórusban énekelték a régi dalt, Finnország fiainak tengerésznótáját.

Hahó, jó hajóm,
Reszket a hullám,
Új vizek várnak!
Hahó, szél, napfény,
Új világ felé
Visznek a vágyak! . . .

Suttogó Péter, Robinson Crusoe késői utóda visszanézett, egészen addig, míg Juva apró házai, a halászok, Delius, a cimborák elvesztek a messzeségben és elhalt Akse gitárjának a hangja, a nóta, mindnyájuk együtemű éneke. Péter fölállt a szánkó ülésére, tölcseret csinált a tenyeréből.

— Isten veletek! . . . Isten veletek! . . .

De senki se felelt rá, csak a lovak vágták a havat, hogy porzott, fehéren szikrázott a hó.

Ült a kecskelábú széken, keze gyorsan járt le-fel és erre gondolt, a búcsú pillanatára: Juva halászhálójára, Akse gitárosra és a lányára, Lauren Deliusra, aki mélységesen hiányzott neki. Hej, hej Lauren — mondogatta magában — ha itt lennél, tudom nem csinálnád jobban a hálójavítást! . . . Közben pihenőt tartott, nézte a nyugalmas tanyát, cigarettát sodort, megcibálta a lábánál heverő kutya fülét és tovább dolgozott. Dél felé elkészült a munkával, összeszedte a hálót, néhol megigazította a kimarjult ólomdarabkákat, azután fogta magát és lement a partra.

Túl a kökénybokrokon, úgy kétszáz lépésnyire Suttogóék házához, feküdt a telep nagyobbik része. Derecske háza volt az első, odébb Fejér Barabás következett, lejjebb Szikora és még öt házikó. Amott meg Szeő-sziget, Juhászék tanyájával . . . Egy felfordított csónak körül álltak a telep lakói, a csónakon Pelikán apó ült, azt hallgatták. Suttogó István is ott volt, meg Marika is, aki mindig Derecskéék kemencéjében sütötte a kenyeret, mivelhogy kemence Suttogóéknél nem volt.

— Hát csak azt mondom, — beszélt Pelikán apó — beállított hozzám tegnap az az ember. Néztem, a mindenségít, forradás az arcán, heg a kezén és amikor elment, lábnyomában csak négy ujj maradt! Igy van, ahogy mondom, még most is megnézhetitek, nem száradt fel a föld.

Szikora vonogatta a vállát.

— Nyilván katona volt ez is!

Pelikán apó felkuperodott a csónakra, lábait magaalá húzta, megtörölte az orrát és végignézett Szikorán.

— Az lehet, de nem volt jó katona! Ha láttad volna a pofáját, Szikora, nem így vélekednél. De nem ám, ha még annyira nagyra is vagy a katonáskodással! Én azt mondom nektek, emberek, Nagy Balázs cimborája a talpatok alá fűt még . . . azt mondom!

Pelikán, a félénk, csendes, bolondos ember ezúttal hévvel beszélt. Hogy ő jót akar, figyelmeztetni akar mindenkit már jóelőre, nehogy baj támadjon. Mert mit fog csinálni Szikora, ha felgyullad egy este a háza, alvó emberekre a ház, vagy Derecske halászmester, ha ellopják a bárkáját, azt a nagyszerű, hajónak beillő csónakot, meg Suttogó, ha elviszik a feleségét . . .

— Mitévő leszel, István?

Egyszerre hahota támadt, harsogó nevetés, hogy belezengett a telep. Még a Juhász-fiúk is megindultak a túloldalról, gyorsan evezve, érdeklődéssel, mit vigadnak azok odaát . . . Suttogó komoran tekintett maga elé, mint mindig, ha valami nem volt kedvére. Amikor Derecske rászólt: vigyázz, István, vigyázz . . . elborult a homloka és odaintett az öregnek.

— Kend meg vihetné innen az irháját! Semmi szükség a bohóckodásra! Ha gyanus az az ember, majd mi eldöntjük és ha nem idevaló, majd mi kivetjük innét.

Hát ilyen ember volt, parancsoló és kivált az utóbbi időben szófukar, mogorva. Összekoccant néha a feleségével, napokig nem szólt hozzá, neheztelt rá és megbékülésében sem volt enyhülés. Valamit odaszólt, hogy így vagy amúgy és ment tovább minden. Marika felnevetett, arcán merő pirosság, hogy közrefogták az asszonyok: Marika, vigyázz, vigyázz . . . de félreállt, amikor Suttogó rákiáltott az öregre.

— Kend meg vihetné innnen az irháját!

Pelikán apó meg leszállt a csónakról, összehúzta rongyos zekéjét, szomorúam bólogatott és elballagott.

Kedvetlenség támadt a parton, bár előzőleg a halászat kezdetéről beszélgettek. Egy hétre van már csak pünkösöd, piros pünkösöd napja és akkor hajrá, emberek a csónakba, hálók a vízbe! . . . Arról beszélgettek éppen, ki vessen elsőnek hálót, amikor megjelent Pelikán, hadonászva, csámpásan, hozta a hírt, ki érkezett a telepre. Cser Jánoskának hívják, — mesélte az öreg — balatoni halász, de kegyetlenül rosszképű, Nagy Balázs cimborája és itt akar letelepedni. A halászok hümmögtek, hogy még mit nem, de meglepetésüket nem mutatták ki, Pelikán apóval jobb csinján bánni, híreket visz, hoz, nem ismer hallgatást, így inkább csak összenéztek. Még mit nem, megtelepedni! Elegen vannak erre a vízre, közben a gyerekek is megnőnek, nagyobb az éhes száj, erősebb a fog. Úgy tettek, mintha nem érdekelné őket a dolog, kiváltkép Szikora, a frontharcos Szikora, aki bandzsalsága miatt nem lehetett szakaszvezető.

Péter e körön kívül állt, hallgatta Pelikánt, az apját, akivel sehogy sem tudott dülőre jutni. Mire jók ezek az örökös kitörések, neheztelő, támadó szavak, nem értette. Azelőtt se volt a legvígabb ember, most meg pláne nem az. De így kinevetik, megmosolyogják az emberek, gondolta és utánuk indult, az apja és Marika után, akik hazakészültek. Lassan mentek. Elöl Suttogó, mögötte az asszony. Suttogó hajlottan, nehezen lépegetve a halászcizmákban, krákogva, torkot reszelve . . . mögötte az asszony, ruganyosan, ringó derékkal, sudáregyenesen. Kenyeret vitt a karján, meleg kendőbe takart kenyeret, Péter elvette tőle.

— Kimelegszel, add ide. Még bajod lesz a kenyér forróságától — s az asszony domború mellére mutatott.

Marika elpirult, hogyan.

— Mire nincs gondod! — de a lekében örült ennek a figyelmességnek, az ura soha se tenne így. — Talán abban az országban, ahonnan jöttél, nem az asszonyok viszik a kenyeret?

Péter rámosolygott :

— Az olyanok, mint te, bajosan. No, nehogy arra gondolj, hogy dícsérlek . . . nem, azt már nem, Marika, de miféle ember lennék, ha tátott szájjal haladnék melletted?

Az asszony hálásan nézett rá, meleg barna szeméből, a bársonyos, hosszú pillák alól jószág lövelt Péterre. Szép asszony volt, középmagas, de egyenes tartású és nagyobb mutatott a rendesnél. Bőre barnás árnyalatú, hústól tömött, ruganyosan feszített. Ha ment, mintha a levegő suhant volna körülötte, úgy járt, könnyedén mozgatva magát és ha bement a városba, nagyritkán a szüleihez, az utcán utánafordultak az emberek. Arccsontja körül pirosság volt, hamvas bőr, rózsaszínű aláfuttatással. A hangja lágy, könnyű kacajok szakadtak fel a torkából a beszéde nyomán. Péter nézte, ahogy előtte haladt a keskeny úton, néha hátraszólva, vagy előre valamit Suttogónak. A füledt, széltől nem borzolt levegőben ottmaradt az asszonyi test illata, Péter belehelte, bódult tőle. Az asszonyi test : a reggeli szappan párolgása, mely belekeveredett a pórusokba és elillant a testmeleggel. Elnézte a lábait, csípőjének ringó mozgását, a babos vászon alatt feszülő váll vonalát, a kar gömbölyűségét . . . és nagy kedve lett volna megfogni, átfogni ezt az asszonyt, megához húzni jól. Mert meleg volt a levegő, meghintve bódító illatokkal : belerajzolódva a bokrok között vágott utacsokán Marika alakja, a keményen lépő lábak és valami, alig hallható nesz, az egymáshoz érő, léptekre símuló, meg elváló combok neszezése. Igen, könnyű kábulat támadt a testében, vágy, meg furcsa háborgás és apró hangok a torkán : Marika, Marika lelkem . . . És ahogy visszafordult az asszony — szóltál, Péter? — annak a szeme is csillogott, bársonyos szempilláján enyhe fényesség.

— Csak annyit, hogy vigyázz a szoknyádra, összetépik a tüskék.

Marika megállt, a válluk összeért, símolt. Majd tovább mentek nevetve a házig.

— Mi mindenre gondolsz! — így Marika.

— Ilyen a természetem — emelte fel Péter a kenyeret, hogy a lugas polcára tegye hűlni. — Láttam, hogy elgondolkozol, közel mégy a kökénybokorhoz, szóltam.

Pedig szó se volt az egésze: Marika a közepén haladt, távol a bokrok, tüskék szélétől. De jólesett ez a kis hazugság, mindketten érezték, hogy nem bűn és Marika is elrejtette az igazság szavát:

— Majd máskor jobban vigyázok — és bement a házba, onnan szólt: — Megjavítottad a hálót?

— De meg ám, még a golyóbisokat is kicseréltem!

Hallotta, hogy apja a kamrában van, odament. Nekitámaszkodott az ajtónak, valahogy túlságosan elernyedtnak érezte a testét, lelkét száguldó paripáknak, — nekitámaszkodott az ajtónak, hogy no, kifogás talán nincs? Suttogó szakértelemmel nézegette a munkát, körmével megfeszegette a csomókat, szemre lemérte, hogy szabályosak-e a közők, a hálószemek . . . bölintott:

— Rendes munka, jól végezted, Péter.

— Gondolná a szösz, — mondta elcsodálkozva — hogy olyan irdatlan nagy messzeségben is így készítenek hálót. Azt hittem, hogy tengeri népek hálója más, mint a miénk. Mit? Hát nálunk is van kisebb, meg nagyobb szemű háló . . . de az a fő, hogy külföldön is megélsz abból a tudományból, amit itt szereztél. Lásd, visszajöttél, kölyökkorod óta nem éltél itten és mégse vagy haszontalan ember.

Büszkén mondta Suttogó: mégse vagy haszontalan ember . . . Az igazat megmondva, fél attól, hogy szégyent vall a fiával. Mert hát külsőre is más volt, mint az itteniek, fűzős csizma, lakkellenzős sapka, halászon ki lát itt ilyet! Meg volt lelke, amolyan bolondos, gyerekjátéknak való csónakba beleülni, hajókázni benne a tengeren, folyón, hátizsákból élni heteken át, szeszes masinán főzni, mint a favágók, akik a grófi uradalomban szolgálnak. Mindez mélyen leszállította Péter értékét és kezdettől fogva nagyóvatosan bánt vele. Mert abban még nincsen semmi különös, hogy ő nem tudta merre van Finnország. Újság ritkán akad errefelé, iskolát régen járt, hát honnan tudta volna, Amerikában vagy Európában? De az már baj, ha Péter tágra meresztette szemét, mert valaki kimondta: baling, pikó és így tovább. Ilyenkor összeráncolta a homlokát: elfelejtetted már? A baling hal, hasonlít a keszeghez, a pikó meg, hát a tüskés pikó, nem emlékszel már!?

Most azonban dicséret volt a hangjában, elismerés:

— Ha a halak neve, fajtája más is ott, a hálóhoz mégis értesz valamit.

Péter elszégyelte magát: ez az apja, az a szikár, immár hajlott hátú ember és az az asszony, akit megkívánt, az apja felesége. Mostoha, ha mindjárt fiatal is, egyivásúak, de mostoha, anya van a nevében,

nem asszony. De bódulat volt a levegőben, fűszeres, kábító illatok, virágzó almafák a ház mögött, nyíló levendulák, vadrezedák a fűben és hogy kiment a kamrából az apjával együtt, a konyha felé sandított. Marika a tűzhelynél melegítette az ebédet, babos ruháját levetette és helyébe azt az ujjnélküli, vállnélküli kötényféle valamit vette fel, amelyet errefelé általában hordanak az asszonyok, házimunkánál, nyáron vagy gyerekdajkálásnál.

Péter azonban alig nézett rá, inkább az apját figyelte, aki a halászat megindulásáról beszélt.

— Mához egy hétre hálót vetünk — mondta büszkén. — Hosszú volt a tilalmi idő, de jobb lesz a hal, kövérebb. Meglásd, kövérebb lesz a ponty, a kárász, még a keszeg is . . . bár azokból bőven elég van.

Eltelt a délután és alkonyatkor Péter fogta a kormánylapátot, beült az új csónakba, hogy körülnéz. Már lemenőben volt a nap, vöröses pírba öltözött a táj . . . holnapra szél lesz, gondolta és eltaszította magát a parttól. Igazság szerint azért indult neki a víznek, hogy elfeledkezzék kissé a kökénybokros útról és kiszellőztesse magát, lerázza a petyhüdségét, kiszórja magából a gondolatokat, hogy Marika szép, kívánatos, hamvasbőrű, meleg testű, fiatal és akárhogyan is, inkább hozzá, mint az apjához való. Ezt már akkor érezte, az első nap reggelén, amikor melléje ült és kitergette neki a kincseit. Az ezüsttel díszített, cirádás, bőrtokba dugott tőrt, a fókabőrből készült, medvefoggal ékesített övet, a fakulacsot, az orosz ikont, melynek három táblácskája van és a nyakban lehet hordani, zsinórra akasztva. Marika elhült: mi mindent hoztál, valóságos kincseket és szép volt, meghatóan szép, amikor odatartotta az ikont: ez pedig a tied! Vedd, tedd el, akaszd a nyakadba és őrizd. Orosz hajóstól kaptam, akiktől elvették az Istent, tehát őrizd vigyázva. Marika akkor megfogta a kezét, valóságos lány volt, gyereklány és hálásan köszönte az ajándékot. Félrehúzta a kendőt, nyakára akasztotta az ikont, előbb megcsókolta a színes alakokat, a palástos, koronás, diadémós szenteket és keresztet vetett magára, jobb keze még Péternél nyugodott békés testvériességgel. Ekkor érezte Péter, — talán a hazatérés nagy, otthoni érzésében, körüllegve mindettől — hogy Marika inkább hozzá, mint az apjához való.

— Hiszen neked szeretet kellene! — mondta neki ma délután, mikor magukra maradtak ott a ház előtt.

Előzőleg nem volt közöttük más szó, csak úgy beledobta gondolatát a délutáni csöndbe, forogjon a szó, koppanjon vissza, vagy kerüljön kézbe. Nem törődött vele, ha szúr, vág, ha feltár valamit, amiről nem szívesen beszélnek a nélkülözők.

— Nekem?

Hogy megrémült az asszony, akárha baj történt volna, veszedelem a házon, a család népei között. Megfogta az ikont, babrált vele, időt keresett, szavakat, elmenekülni Péter furcsa tekintete elől, aki

úgy nézett rá, mint talán soha senki, még tulajdon anyja se, aki boldogan fogadta Suttogó Istvánt vejének . . . Almavirágillat volt a ház körül, vadrezeda, meg levendula nyitogatta aprócska nyári gunyáját, hát Marika mit tehetett, mint intett, hogy igen.

— Szeretet kéne . . .

És bement a házba, magára zárta az ajtót, becsukta az ablakot. Ezért indult a vízre Péter alkonyatszálltakor, hogy ne lássa a néma házat, a bezárt ajtót és ablakot. Szél lesz reggelre, nézett az égre, ahol vörösben úsztak a felhők, meg a vízre, melyben visszatükröződött az ég. Csöndesen merítgette a lapátot, apró örvénykék támadtak a csónak mögött és egyszeriben megtalálta önmagát. A víz érintése, a himbálódzó csónak visszavarázsolta régi énjét. Kedve támadt, hogy belevesse magát a vízbe és átússzon Szeő-szigetére, mint régen, süvölvénykorában. Majd eszébe jutott Akse gitáros, a víg fickó, akinek mindig húrpengetésre álltak az ujjai, meg Márta, a lánya és Lauren Delius, akivel még nem is olyan régen faluról-falura jártak nótázva . . . Bevette a lapátot és hanyattfeküdt a csónakban. Felette a piros ég, felhővitorlások vörös testtel és vörös vitorlával, melyek távolodásukkal hozták az estét, később az éjszakát. Feküdt a csónakban, tarkója az evezőpadon ás dúdolgatni kezdett, kedvenc dalát és behunyt szemén át, mintha Akse kísérte volna pengő gitáron . . . Mivelhogy csönd volt egészen, hallgatagságba merült a telep, megerezettette a hangját. Ó, Péternek szép hangja volt, lágy és amellett erős hang, tiszta, csodaszép . . .

Hahó, jó hajóm,
Reszket a hullám,
Új vizek várnak!

Elmosolyodott, kényelembe helyezte magát, úgy folytatta :

Hahó, szél, napfény
Új világ felé
Visznek a vágyak! . . .

Kevéske szünetet tartott, figyelte, hogyan verődik vissza a hangja Szeő-szigetének lombos, frissen kilombosodott fáinál. Azután elővette a másik strófát, melyről Delius azt mondta, hogy a legtöbbet ér, mert benne van a hajósemer csavargása, örökös jövés-menése.

Új partok, új nép,
Más faluk, más lány . . .

— — — — —
Ma partra szállok
S talán már holnap,
Az esti fénynél
Új úton járok . . .

Derecske kijött a házból, Szikora is, mind a partra és nézték a csónakot a vöröses vizen, alkonyati fényben úszó csónakot, ahonnan felszállt a dal, az idegen dal és betöltötte a csöndes vidéket. Fejér Annácska felkiáltott: né, már szövege is van... a Juhász-fiúk lero-hantak a vízhez, úgy báméskodtak a holtág lassú sodrától forgolódo csónakra... És elámultak mind, asszonyok, férfiak: kinek van erre-felé ilyen hangja, ilyen szépségesen csengő, templomba illő, kántusba való hangja! Ugyan Fejér Barabás is tud énekelni, a Szunyogosan élő Kenesse is, de nem így. Ide több kell, nagyobb hangerő, talán több szív is, kedv, csodatorok... az hát, csodatorok! Mert hogy zengett az a hahó, hallani kellett, hahó és örülni kellett, hogy az emberi hang mire képes.

Suttogó a parton volt Derecskével, nézett, árnyékolta a szemét, hogy lásson az alkonyati fénytől.

— Az én csónakom, — kiáltotta — nézzétek, az enyém! Orr-tőke rajta, a fara laposra vágott. Hé, Péter!...

Igen, Péter volt. Suttogó Péter felült a padra és megindult evezve Szeő-szigete déli része felé. Fehér ingujja hosszú ideig látszott, ahogy emelte, meritette az evezőt most már szaporán, gyors iramban... A halásztelep lakói összenéztek: lám, lám, mit tud ez a Péter! Senki-nek se szólt, hogy micsoda kincs van a torkában, a második hete van már itt, hallhatta, hogy némelyek danolásznak, de nem vegyült középük. Voltak, akik azt mondták, nagyra van avval a külfölddel, azért nem fitogtat semmit, mindent magának tart. De inkább az irigység szólt belőlük, mint a neheztelés és elhatározták ők is: másnap megkérlik Pétert, mondja el a szöveget lassan, hallhatóan, hogy megjegyezzék.

És lefekvéskor, ágyvetés után a halászkunyhókban Péterről beszélt a nép. Hogy az ám az ember, szép, délceg legény, nyilván férfi a talpán, igazi ember lesz, meglássátok. A hangja meg, Úristen, emlékeztek rá?

— Templomba való — mondta meggyőződéssel Szikoráné, amikor eloltotta a mécset. — Ha a plébános úr meghallaná, elvinné Suttogó fiát, hogy énekével díszítse a templomot.

— El, — bólogatott Szikora — tán még fizetne is érte!

Péter sötétedéskor evezett haza, egyedül a hold világított és a csillagok. Partra húzta a csónakot, cövekhez erősítette a láncot, vállára vette a lapátot és felballagott a dombra. Lassan, óvatosan lépegetett, magához intette a kutyát, hogy ne zajoskodjon és ahogy elhaladt a ház előtt, benézett az ablakon. Égett a lámpa, a kakukosóra akkor rikkantgatott kilencet... Marika az ágy szélén ült, varrt, az apja pedig dohányt szitált, ütögette a szita oldalát és a lámpa körül finom dohánypor szállt. Pillanatra megtorpant, megállt, hogy rátekintett az asszony lehajtott fejére: bemegy a házba és legalább jóéjt kíván nekik. De végül is úgy döntött, hogy nem megy, maga se

tudta, miért, de nem megy be. Talán az asszony neheztel, hogy rászólt, hogy a férjére emlékeztette, tulajdon apjára, aki már túlhaladta az élet szebbik részét . . . talán kedvetlenül nézne rá, ha látásával emlékeztetné a mai délután bezárt ajtajára, ablakára . . . így inkább önmagában kívánt jóéjt.

Bement a kamrába, kifűzte a csizmáját, megigazította fekhelyét és lefeküdt. Félfüllel hallgatta a ház ablakán kiszűrődő hangokat, melyek meghintették az esti csendet. Majd apja kijött, járkált a ház körül, szólogatta a kutyát, léptei eltávolodtak . . . lement a partra és amikor visszajött, beszólt az ablakon :

— Lent van a csónak, nyilván alszik is már . . .

Marika ráfelelt : akkor jól van . . . és megnyugvás volt a hangjában, sóhajtó, békességre találó volt a hangja és megbékítette Péter szívét.

4.

Hogyan halásznak az emberek? Sokféleképen, ki mint vette át az örökséget Ázsiából, Amerikából, valahonnan. Azt mesélik a világotjárók, csavargó legények, hadifogságot szenvedettek, hogy a volgai népek kerítőhálóval dolgoznak, mélyen beviszik a vízbe, azután nekifeszülnek a parton, húzzák, vonják, együtemű nótát énekelnek hozzá és ha partra terült a háló, a száokban vagy van hal, vagy nincs. Mert a Volga betyár egy folyam, néha a halait is úgy elviszi, mint áradáskor a házikókat, fahidakat, kompokat . . . Vannak, akik azt mondják, hogy a japánok vesszőhálókkal kerítik a halat, persze, lehet, hogy mindez szóbeszéd, mert ki hallott a világon vesszőhálóról? Még az talán inkább érthető, hogy Amerika északi részén lándzsával csípi el a menekülő pikkelyest. Beállnak a vízbe, állnak ott, lesnek, mivel átlátszóknak arra felé a vizek, folyók, folyócskák és ha jön a hal, hát bele azzal a szigonnyal ! . . . Szóval így, eléggé sokféleképen, de mégis csak a háló az igazi szerszám, a becsülendő, szépséges valami. Még a biblia is arról ír, mikor Jézus, Isten fia vízre ment a bárkákkal, hálóval dolgozott Péter, a szent és a társai.

A hálóban lélek van és ügyesség. Így mondják errefelé és ez igaz, valóság. Avatatlan ember kezében nem ér semmit, fityfenét se, de aki a barátja, gazdája, annak hűséggel szolgál. Az idegen kezében a háló kötéldarab, spárgacsomó, semmitmondó tákolmány és ha belőle kellene élnie, hát éhenveszne, nyomorultul elpusztulna. A háló kényes valami, néha asszonyi szeszélyeskedés, viháncoló tréfa, vagy büskomorság. Gyakran úgy perdül le a csónak falán, mint a mohóság, az életvágy . . . van eset rá azután, hogy megbicsakolja magát, itt is elakad, amott is, kényeskedik, kelleti magát. Van úgylis, hogy lekerül a vízbe, vonul, a fenéken, szépen jön a sodorban, senki se gondolna rosszra. A halászberek meg nekifeküsznek, egyik a közepben, másik a csónak végén és húzzák felfelé a hálót, mely az első pillanatban nehéz,

azután könnyebb és amikor csónakba kerül az egész, nincsen benne semmi! Szakadás van a hálón és agyonnedvesedett, iszapszemcséktől csillogó szemek szinte nevetnek: megszökött a hal, mázsaszámra. Mert a csuda érti, mindig akkor gondol a legnagyobb fogásra a halász, ha elszakadt a háló! . . . De bárhogyan van, a háló lelkes lény, kár lenne vitatkozni róla. Ápolni kell, kezelni, gondoskodni a helyéről. Munka után cölöpökre kerül, szépen kifeszítve, hogy száradjon és visszakapja a régi fényét. A parafák felül vannak, az ólmok lent, keretet adnak annak a dísznek, melyet hálónak hívnak, kereszteltek el a különböző nyelveken. A háló és a csónak egész világ, emberek élnek belőle, ezrével, százezrével. Jelent annyit, mint a ló, a kocsis, az eke, a borona a gazdáknak, tanyásoknak . . . csak az a különbség, hogy ebben az országban veszendőben van a hálók iránti szeretet. A halgazdaságok többet elbírnak, a halásznépek fiai városba kíváncznak, laposnak, egyhangúnak találják a folyami életet, most, amikor repülőgépek kóborognak az égen. Ott van például Derecske, a legnagyobb bokor gazdája, három csónakja van, négy embere halászidénykor és egyetlen inasa se! Lassanként egy síheder se marad a telepen, vagy nagyobb lány. A fiúk gyárakba húzódnak, a legjobb esetben gőzhajóra, ami még rendesebb dolog . . . a lányok cselédkedni akarnak, vagy varrodába menni. És ahol nincs fiatalság — mi marad? Semmi, csak pusztulás, kietlenség, öregek, azok is a nagykongatásig.

Fejér Barabás nagyobbik fia egy héttel ezelőtt ment el.

— Nem leszek halász, — hajtogatta egész télen át, — gépész akarok lenni! Elmegyek az uradalomba, talán kellek ott.

Mit tehettek? Engedték, mint ahogy tavaly Szikora engedte el egyetlen gyerekét. Pedig az már beleszagolt a mesterségbe, kedvvel is csinálta, de megszállta valami és elment. Ezért van az, hogy szerte az országban, a halásztelepeken, mint itt is, felnőttek vannak, meg kicsinyek, de életnek induló nagyritkán. Itt a két Juhász-fiú, meg hát újabban Péter, az énekes Péter, aki külön kivétel.

— Aztán mi szállt beléd mégis, — faggatta őt multkor Derecske, — mi szállt beléd, hogy visszajöttél? Mondod, jólment sorod, derék népeknél éltél, dolgozhattál is . . . mi hozott akkor haza?

Péter huzogatta a vállát:

— Kezdetől fogva vágytam arra, hogy hazajöjjek. Látni akartam az apámat, Derecske bát — és végigintett a kezével. — Ezt az egész szigetvilágot . . . Az embert mindig húzza-vonja valami, amikor távol van. Odakint, ha halásztunk, eszembe jutottak maguk és elgondoltam, hogy Ūristen, én itt vagyok, jó helyen vagyok, de mégis máshol vagyok. Vonom a hálót, miért ne vonnám odahaza?

És ez igaz volt, a háló hívta, szólította vissza. Felcsillantak előtte a hálószemek, ahogy valamikor rászólt Derecske az egyik hajnalon: Péter, menj ki, szólj Lászlónak és emeljétek le a hálót. Lementek a partra, köd volt és párazat. Ott terült el előttük a háló, széles

hosszúsággal és magasbanyúlva a dúcokon. Mindegyik hálózsem külön-külön fénylett, ragyogott. Akkor beledobbant valami, irtó picinek érezte magát s irtó nagyok a hálót . . . és később, évek multával visszakisértett benne ez a kép. Vágyódása a hazai háló után.

Most pedig, hogy jött a pünkösöd, a víz felszabadulásának ideje, Pétert is elfogta az izgalom. Nézegette a csónakot, lement a folyóhoz és méricskélte a vizet, felnevetett, ha a holdfényes éjszakákon hallotta a halak vetődését és látta utánuk a gyűrűt, a víz karikázását. Megállt beszélgetni a többiekkel, hogy lesz-e termés az idén, használt-e, vagy nem, hogy alig volt áradás. Közben a maga tervére gondolt, külön nagy álmára, hogy felveti majd a kérdést: próbálják meg és ha nem megy, a Dunába vele! Igaz, az első napokban, amikor Nagy Balázs letorkolta, elhúzódtak tőle és az apja is orrolt, neheztelt, de nagyra vagy magaddal, meg az idegen gúnyával! De az a dal kiengesztelte őket, pláne amikor mult vasárnap délután énekelt nekik. Nagy Balázs is ott volt, nézett rá, csóváltatta fejét és nem szólt semmit. Később kezét adott neki, hogy legyünk barátok, pajtások, mert kutyának való a civódás, nem embernek. Nagy Balázs úgy tett, mintha meggyőződésből, igazi érzésből keresné Péter barátságát, de a lelkében másképpen vélekedett. Érezte, hogy ez az idegen — így emlegette Pétert az idegen — letarol mindent, népszerűséget, elismerést, főkolomposságot, hát jó lesz keveset félreállni.

Mondta is keserűen Cser Jánoskának:

— Megvesznek érte! Bármerre jársz, nem hallasz mást, hogy Suttogó Péter így, énekes Péter amúgy. A fűzött csizma, az a lakkellenzős sapka, no meg, hogy énekelni tud, elcsavarta ezeknek a fejét. Láttad, még az a rongy, ágrólszakadt Kenesse is a nyomában kullog és arra uszítja, hogy szerezzen magának külön csónakot! . . .

Cser Jánoska a fűben feküdt, egyik lábát felhúzta, a másikat rátette. Nagyon kényelmesen érezte magát, pláne délután borozgattak, egy-két pohárral jó, savanyú bort. Már egészen otthonos volt itt és mivel csizmája nem volt, Balázsét hordta, a borotváját használta, mindent, ami kellett neki. Rengeteget evett, de munkához alig nyúlt, akkor is inkább beszélt, rengeteget beszélt, szidta a világot, a társadalmat, az országot, amit lehetett . . . Felemelte a lábát, nézte a hiányzó ujj helyét és Balázsra sandított:

— De a begyedben van.

— No hallod, Jánoska, fene örül annak, ha kivesszik a szájából a falatot. Emlékszel, a Balatonon se viseltem el, ha elemkerült valaki. Ez meg elemkerült, őt hallgatják, őrá hallgatnak, nem rám.

Cser Jánoska vigyorgott, forgatta a lábát és azt mondta, hogy piszkos.

— Mi piszkos?

— A lábam, víz kellene neki. De azt is tudod, hogy a mosdás nem kenyerem. Tavaly ősszel beleestem a vízbe, Balázs . . . azóta még

jobban utálok a gondolatát is. Az eső az más, az kényszer, elviselem, de mosakodni . . . — és elhúzta a száját, fintorogva, hogy á, á, á.

Nagy Balázs meg hahotázott rajta, hiszen, ha Cser Jánoska mókázott, alig akadt párja. Csúf pofa volt, sunyiság az arcán és lopakodás a járásában, de merő eredetiség, kacagnivaló torzság. A Balaton híre volt, nagyon rossz híre és ezidén kiállt a szekere rúdja, mennie kellett. A társai, inkább a jött-ment fajta, sokra tartotta, mert ha veszekedni kellett, Cser Jánoska ott volt és szívesen, hittel ütött. Ha a halászmesterekkel akadt valami baj, Jánoska járt legelől, üvöltött, kiabált, ahogy kellett. Azonban a munka és Cser Jánoska távolállt egymástól. Azt mondta, hogy kommunista, meggyőződésből és nem holmi nagyzolásból, hát elég, ha a legkisebb kereket bízzák rá. Így mondta mindig: a legkisebb kereket és értette alatta a második bárka kormányát, lehetőleg távol a hálót húzó kötélről. Nem ismert Istent és csak azokkal volt jóban, akik nevettek a figurázásán, hetvenkedésén és elviselték a piszkosságát. Akik bort adtak neki, szállást, ennivalót, és ruhaneműt.

— Mert tudjátok, — mondogatta gyakran — az állam szívesen adna nekem ruhát, de az darócból van. Egyszer már volt rajtam, szúrt, azután szűknek is találtam, tehát adjatok ti.

Igen, egyszer Cser Jánoska Vácra került, valami verekedés volt a dologban és a híre még nagyobb lett. De szabadulni nem lehetett tőle, a halásztársaság se tudott és hiába volt minden próbálkozás, újból és újból felbukkant a parton, felmászott a bárkára: itt vagyok, mondta és munkát kért. Ha a halászmester ellenkezett, hogy börtönviselt vagy Jánoska, nem szívesen vesz a vezetőség, akkor Cser Jánoska bólintott: éppen ezért . . . és riasztó fény villant meg a tekintetében, a forradás lilára változott és a halászmester tehetetlenül intett: maradj! . . . A cimborái, amolyan könnyelmű, iszákos, talmi halászok örültek neki, biztonságot éreztek a hangjától, lopakodó járásától, mindig ütésre kész öklétől és szívesen vették, ha összekerültek vele.

Amikor beállított, sárosan és még piszkosabban, mint valaha, Nagy Balázs összecsapta a kezét:

— Cser Jánoska! . . . te vagy az? Hogy kerülsz ide?

A balatoni cimborá ledobta batyuját, körülnézett, elismeréssel mustrálgatta Nagy Balázs házát, a vadszörlővel befuttatott lugast és fütyentett:

— Én vagyok hát, cimborá! Tulajdon, megszaggatott bőrömben. Mondhatom, finoman élsz, ronda jómódban. Talán még fehérnép is akad itt?

— Ezideig nem, de kellene. Azonban jó, hogy eljöttél, Jánoska, a halászatnál segítségemre leszel.

Cser Jánoska elfintorgatta az arcát és úgy tett, mint aki menni készül:

— Azt már nem, testvér, előbb pihenek. Úgy küldtek el, hogy

a talpam alá petárdát gyújtottak, lóg a nyelvem a futástól! Előbb pihenek egy-két napocskát, hónapocskát . . .

Pünkösduvasárnap előtt való délután, szombaton, csónakra ültek mind, áteveztek a túloldalra és beballagtak a faluba. Valamikor, amikor nagyobb volt a telep, több volt a halász, az asszony és a gyereknép, zsúfolásig megtölték a templomot, hogy végighallgassák a litániát, most nem volt már szükség asszonypadra, férripadra, ki odaült, ahová akart. Régi szokás volt így nekiindulni a halászdénynek: litániával, kicsit Istenhez fohászkodva, meghajolni az Ő tündöklő, nagy fénye előtt, mindentadó, halat, kenyeret, gyereket és áldástadó hatalma előtt. Igen, kicsit beleszagolni a tömjénfüstös templom illatába, beleülni a padokba és érezni, hogy ez is van, templom, kis falusi templom, rosszul gyalult padok, aranyos gyertyatartók, pirosan világító mécs ott a középen, mely bordózsinegen lóg, himbál és ahogy ideleng, odaleng, egy kicsit mindenkinek megvilágítja a lelkét. Olyan, mintha magának Istennek a szeme volna! . . . A plébános úr maga jött ki Kalocsáról, az emberek meg a halásztelepről a faluba és így megfelezték az utat, mint a jószágkenyeret: ez a fél a tied, a másik az enyém.

— Hozott Isten benneteket, — mondta a plébános úr, amikor összetalálkoztak a templom előtti téren. — Hozott Isten . . . hát reggel már halásztatok, gyerekek?

— Dicsértessék, — mondták mindnyájan és öröm volt a szemükben, ahogy fejük felett megkondult a harang, szólt, kongott: litánia, befelé és tisztelettel megérintették a plébános kezét. — Holnap, igen, ha Isten is úgy akarja.

Az az idős pap pedig, aki maga volt a megtestesült szeretet, fehérség, galambszárnyas tett, beszéd, széttárta karjait:

— Gyerekek, de hát mit nem akar Isten, ha valami szép?! No, jöjjetek, előbb átöltözöm, de csak üljetek be. Imádkozzátok el a magatokét, azután én mondom el a mindnyájunkét.

És bementek a templomba, egyenként, meghajolva az alacsony bejáró alatt. Tömjénillat volt a templomban, állt a levegő a reggeli miséről és az emberek meghatódtak. Némelyik mereven a mennyezetet nézte, mely kék eget ábrázolt, teleszórva csillagokkal. Szikora is így tett, nagyóvatosan arra gondolt, hogy hol a csodában van itt a Göncöl meg a Tejút, mert templom kék mennyezetén sehogyse lehetett eligazodni! De észbekapott, elvégre nem ide való az ilyen bogarászás és inkább az oltárképet nézte, rajta Máriát és a kisedet. Ó, kedvesek voltak, szépek, mint ahogy csak Mária és Jézus, az aranyhajú Jézuska lehet. No, és Péter, Suttogó Péter először, hosszú idő után ebben a templomban? . . . Összeszorult a szíve, valami belemarkolt, megkapaszkodott benne. Öklében az ellenzős sapka, lábán a fűzős csizma,

igen, a messziről jött ember szívét összehúzta az emlékezés ! Felnézett : a mennyezet a régi, kékség, aranyos csillagok, a magasból lelógó vöröses zsinór, a végén rézkehely és benne mécses, aprócska láng. Az oltáron nincs semmi változás. Mária és Jézus . . . ügyetlenül keresztet vetett . . . Mária és Jézus szemében a régi fény, melegség, jóság, akár abban az időben, elmerült évek távlatában, amikor még nem hordott fűzős csizmát és ellenzős sapkát. Amikor még mezítelen lábbal állt itt, nyúlszőr sapkával a hóna alatt. Semmi, semmi változás, nézett az oltárra, a csipkés terítőre, a gyertyatartókra és a szentkép alsó szegletére.

— Istenem, — suttogta halkán és kihúzta magát, mert megbicsaklott a térde.

Valamikor régen, felhőkbe, éjszakába vesző időtávolságban, anyjával betértek ebbe a templomba. Talán vasárnap volt, vagy hétköznap, oly mindegy, betértek, az anyja azt mondta : Péterke, imádkozz azután rendesen, ne szípjogj, ne ténferegj a padok között, hanem imádkozz rendesen. Ő meg bölintott, hogy jó, jó s odamentek az oltárhoz, letérdeltek . . . multak a percek és amikor felálltak, anya művirágcsokrot kotort a szatyorból elő. Odaigazította a kép alsó szegletébe, megcsókolta a terítő szegélyét, térdelhajtott az isteni Jézus előtt, azután intett : no, mehetünk . . .

— Istenem — suttogta Péter, ahogy mindez eszébe jutott. Mert a csokor még mindig ott volt, ha fakón is, színétvesztetten, de ott volt. Igénytelen művirágok, amilyeneket Isten sohase teremtett erre a földre, túlságosan valószínűtlen levelekkel, dróttalspékelt száakkal, butácska ákom-bákom virágokkal. A szegény, szokatlanul hallgatag, némileg szikártestű, göthösködő asszony tette a csokrot ide. Hangja sincs, híre sincs már erre, hiszen az esztendő mulása az elmúlt emberek felett kétszeres, háromszoros gyorsasággal jár el ! Csak a művirágok maradtak itt . . . a templomszolga éppen ott gyujtotta meg a gyertyát, hogy fényt kapott, bánatos fényt Suttogó Istvánné elárvult ajándéka.

Péter erős volt, izmos, kemény legény, de megszédült kevéssé. Elsápadt, szíve vadul felkalapált és hiába húzta ki magát, hogy csak feszesen, feszesen ember, ne vacakolj már, micsoda gyerekeskedés . . . hiába, megszédült.

Marika kezét érezte a karján, ahogy a mellette lévő padtámla után kapott. Marika erős ujjait és a hangját, valahogy irgalmatlan távolságból, jóllehet itt ült a padban.

— Istenem, Péter, bajod van, Péter? !

Aggódó asszonyi hang, akár a régi : azután ne ténferegj a padok között . . . igen, mintha az anyja szólt volna hozzá, vissza a multból, ne ténferegj ! Marika hangja, a mostoháé, akire újabban félszemmél nézelődtek a telepí emberek. Valaki kibökte, hogy Suttogó Péter és az asszony egydősek. Na? — néztek egymásra. Na? — s mosolyogni,

majd vigyorogni kezdtek az emberek. Szóval, lassanként szitálni kezdett a híreső, egyelőre csak szemezve, hogy na, na egyidősek?! Péter odaült az asszony mellé, fejét kicsit előrebillentette, könnyű kábulat uszkált a halántéka mögött, mintha függőnyt vontak volna a szeme elé, éppen úgy, gyorsan meg lassan, megint gyorsan. Derecske ült mögöttük:

— Térdelj má', Péter, hallod-e, térdelj!

Az ám, hát ott jött a plébános úr, fehéren, aranyos cirádákkal a fehér miseruhán, fehér hajjal, fehér kezekkel, mint a télapó. Ó, ó, néztek rá ezek a vízi emberek, de öreg már a mi papunk... és akár a szentek, oly fehér, még a levegő is tejszínű lesz körülötte. És egyszerre térdelhajtottak mind, kivétel nélkül, még Cser Jánoska vádlija is meglíbbent, pedig szándékosan az ajtónál maradt, szemtelen pofával, fitymáló tekintettel és büszkén gondolva arra, hogy ő kommunista, forradalmár, neki ugyan hekuba a templom!... De jött a plébános úr, bezárta maga mögött a sekrestye ajtaját, meghajolt az oltár előtt, szép, gyönyörű öregség a fiatal Mária és a gyermek Jézus előtt, meghajolt és akkor valami fuvalom szállt végig a templomon. Nem szél, még szellő se, mindegyik érezte, hogy rózsailat és behunyták a szemüket, megnyitogatták magukban a lélek ajtaját, mondták a litániát, hogy: «Könyörögj érettünk»... Péter is feléledt: «Könyörögj érettünk»... Szikora felnézett a mennyezetre, ahol az előbb még oly merevek voltak az arannyal festett csillagok. Tudj' Isten, bámult el Szikora, mi lehet ez? Mert a templomtetőzet kékségén felcsillant a ragyogás. Felvillant, pislákolni kezdett a csillagsokaság és Szikora megnyugodva nézett a magasba, hogy az ottan a Göncöl, a Fiastyúk, valamivel odébb a Tejút... «Könyörögj érettünk»... Marika a padra hajtotta fejét, belső megkönnyebbüléssel, hogy Péter arcára visszatért az élet. Szeretett volna odaszólni neki, megkérdezni tőle, hogy mi történt, mert történt valami, az bizonyos. De hallgatott, magába fojtotta a belső nyugtalanságot, hiszen még megszólnák, hírdobra hajítanak, ha meglátná ezt valaki. Olykor Péterre nézett, óvatosan, vigyázva és nem értette a fiú merev tekintetét... «Könyörögj érettünk»... Sutogó görnyedten térdelt, valósággal rádőlve az előtte lévő padra. Mondta a litániát, közben arra gondolt, hogy itt van a fia, holnap meg a haláztat. Valójában most ébredt igazán annak a tudatára, hogy megjött Péter, kicsavarogta magát idegen világokban és végül is visszatért! Elment, mint gyerek, ette a másoktól kapott kenyeret, felerősödött rajta, emberré vált. Itt, a templomban, eszmélt arra igazán, hogy jól van így, nem kell aggódni, ha nehezen is megy már a háló vetése: Péter karja fiatal, izmai most kezdenek feszülni és nyilván Isten akarja így, hogy az öregedő apai öklök a gyerekek kezében válnak ismét fiatalok, erőssé. Megemelte fejét, körülnézett. A társaira, a telep embereire, asszonyaira, a maga asszonyára és a fiára: fiatalok, ezek ketten fiatalok, — gondolta és ahogy a papot nézte, elnézte ezt a másik idősebb férfit, lehajtotta újból a fejét. A régi ritmusnak, lel-

kesedésnek élettől telített örömmek, de még a keserűségeknek is vége. Maga nem tudta határozottan, hogy mi ez, honnan jön, de egyszerre érezte a hiányt, a jónap és a rossznak nélkülözését, a vér és a gondolat merevségét. De a pap, igen a plébános úr fehérsége, az idős férfi tisztasága valamit beléje hullajtott. Ezek ketten fiatalok : Péter az utód, önmaga karjának a folytatása, az új ember. Fiatalok, fiatalok és egy pillanatra eszébejutott a csónak, mely Péter jövetele előtt úgy készült, titkos gondolatainak tárházában, hogy elmegy vele innen, el Suttogó István a soha viszontlátásra . . . «Könyörögj érettünk.»

Valaki felállt, azután a többiek, mind sorra. Cszozogás támadt, köhögés, meg orrszipakolás. A magasban, túl a kékszínű, csillagokkalhintett mennybolton harangszó ütődött, verődött szerte. Holnap Pünkösöd, Pünkösöd, ünnep, piros ünnep! — kongott a harang és ebben a kongásban benne volt mindnyájuk gondolata : hálövetés, holnap hálövetés! . . . A plébános úr még mondott pár szót, hogy így meg úgy, íme eljött a halászat ideje, vessétek csak, dobjátok csak a hálót, bőség legyen benne, mint ama kosarakban, melyek kevés hallal is bőséget adtak a bibliai embereknek.

— Isten segítsen benneteket, — szólt és fehér fején akárcsak dicsfény lett volna, úgy ragyogta be homlokát az a piros fény, mely a függő mécesből ráverődött.

— Isten segítsen benneteket!

Mentek lassan, lehajtott fejjel az ajtó felé, halászok, magyar halászok, folyamammal küzdő szegény népség, lehajtott fejjel, Isten kezének érintésével a vállukon . . . Azután megálltak, összeverődtek a téren, falusiak csatlakoztak hozzájuk, a földek, a búzatáblák emberei. Alkonyodott.

— Kezditek az aratást? — kérdezték a falusiak, — kaszáljátok a folyamat, nád helyett a halakat?

— Igen, holnap — villant fel a szemük, — holnap ilyenkor meglátjuk, mit ad a folyam!

És arcukat bearanyozta a nap, a búcsúzó, távolodó, távoli nádasok felett függő napkorong. Vörösesfény, színre harcrahívó égi tűz, mely ráterült mindannyiukra és a falusi házakra, a meszelt templomra, a lombosodó fákra és a poros utcákra. Szél támadt, felkavarta a teret, homokszemcséket kapott táncra, megsuhogtatta a jegenyéket, belekapott az asszonyok szoknyájába, fejkendőjébe, azután elállt. Hirtelen elállt. Nevettek, jókedvűen felkacagtak erre és úgy tettek, mintha ez lenne a legszebb a világon : alkonyatkor szélroham. Majd a plébános úr is megjelent, kalap a fején, fekete reverende a testén. Odaállt a cséza mellé, keztfogott mindegyikkel és békés, jó szívvel szólott még valamit, kinek mi járt. Marikának megveregette az arcát :

— Gondolsz néha a parókiára?

A Juhász-fiúkra rákacsintott :

— Ideje lenne már nősülni . . . mi lesz?

Suttogó Péterrel is lekezelt. A tekintetében volt, hogy szeretne vele beszélni, de a nap már lebukott, lopakodott elő a sötét és a kalocsai út nem valami biztonságos innen, egy ilyen csézával, mint a plébános úré. Gyengék a kerekek, meg a rúd is piszkafa és a lovak már vének, nem állják a gödröket. Így hát inkább felmászott az ülésre, maga alá gyűrte a reverendát, hátratámaszkodott öreges kényelemmel és onnan szólt vissza Péternek :

— Hallom azt is, hogy szép hangod van. Alkalomadtán jöjj be a városba és a kántor úr majd megmondja, mit lehet veled tenni.

Péter bólintott, hogy jó, majd bemegy és csak forgatta, egyre forgatta az ellenzós sapkát. A többiek ráfigyeltek, nézték és odaszóltak a papnak, hogy csak hallaná, micsoda hangja van Suttogó Péternek ! Merő álom, ilyen hangot errefelé még nem hallott senki . . . Azután, hogy elgördült a kocsi, a messzeségben elveszett a kerekek zörgése és a lovak trappolása, megindultak a telepi emberek hazafelé. Átvágtak a kertek alatt, a földeken, a tölgyerdőn és mire a partra értek, már sötétség volt, este. Beleültek a dereglyékbe, a férfiak eveztek, ütemesen meritgették, megemelték a lapátokat. Hangtalan volt közöttük, valahogy megnémultak a litánia után és mindnyájan csak azon gondolkodtak : itt a halászdő, jók-e a hálók, a kosarak s vajjon mennyit ad majd a halkereskedő ezekben a napokban? . . . Ültek és hallgattak, eveztek és méginkább hallgattak. Végül is Derecske törte meg a csendet :

— Hát ki vesse elsőnek a hálót?

Ráfigyeltek, néztek. Nagy Balázs felkapta a fejét és kihúzta magát az evezőpadon. Cser Jánoska mellette ült, belebökött az oldalába és vihogni kezdett :

— Hát talán Nagy Balázs, — szólt oda Derecskének. — Dolgos ember, hát tiszteljétek meg vele !

Voltak többen, akik talán beleegyeztek volna, de Cser Jánoska, ez a kopott, züllött kinézésű figura, ez a mindig hetykepofájú, mindenbe beleavatkozó, köztökdő alak nem örvendett nagy szeretetnek a halászok között. Ezért inkább összesúgtak, mérlegelték a helyzetet, egyik a másik fülébe adta a szót, a gondolatát és amikor Derecske halászmesterhez ért a határozat, Nagy Balázs és Cser Jánoska lehajthatta a fejét.

— Legyen, Suttogó Péter, vesse ő a hálót, — mondta Derecske és megsimogatta a szakállát, ezt a lengő, szélben bókoló, napfényben csillogó csodát. — Vessed majd te, Péter, elvégre, mondd, hogy terveid vannak !

Ó, a hajnal, a csodálatos hajnal, ha elvonul az éj és visszatér a nap, micsoda fénnel fonja be a folyót. Kezdetben csak úgy dereng valami, enyhe tükrözés itt-ott, sejtelmes kacérkodása a világosságnak. Azután mintha megállana az idő, csendesség támad, hangtalanul

vitatkozik az éjszaka és a nappal: ez a hajnal születése! Majd fel-sikolt valaki, nagyot nevet, hangosat, ha vízjáró vagy, tudod magad is, láttad, érezted, nagyot nevet valaki, talán egy emberóriás, talán a hajnali madár, a bölömbika, lehet, hogy a vizek szelleme... valaki-nek kacagása, nevetése szól így a tavaszi, nyári hajnalokon. Úgy ám! És kitárul a határ. Ott, ahol az előbb még sötétség volt, világosság támad, felbukkannak a fák, bár pára van körülöttük, de felbukkannak. Valószínűtlen az alakjuk és nehéz eltalálni, hogy jegenyék, vagy tölgyek, esetleg nyírfák. Mert a hajnal jókedvű legény, megvastagítja a vékonyfákat, karcsvá varázsolja a vastagokat. És a párázat úgy terül szét, ahogy a fényesség közeledik. Rózsaszínű párázat, mely bevonja a partokat, a nádat, a szigeteket és a folyót is. Valahol felrik-kant egy madár... hangja beleolvad a párázatba, meghempreg benne, száll ide, száll oda s felkavarja a némaságot! Ó, ha ez előbb még csend volt, most surrogás támad. Szárnycsapkodás és madárének. Vadkacsák húznak a nád felett, gémekek trombitálnak a nádszálak mögül s ha szellő lebben, felszáll a hajnali köd és...

Ott van a nap, szikrázva, sárgán, tele melegséggel és sugarakkal.

Aranysugarakkal, melyek feldíszítik az előbbi sötétséget, kiraj-zolják, formálják az előbbi valótlan-ságot, megfényesítik a jegenyék leveleit, a nyírfákat és a tölgyeket. A nádat, mely olajzölddé változik, tompa fények, pasztellszínek benne és úgy árnyékolódnak a vízre, oly meredeken, hogy a magasságuk megkétszereződik. Valóságos fal, olajzöld fal lesz az aranyfolyó szélén a nád. Mélyéből pedig egyre száll-nak a madarak, néhol fellegmódjára kavarnak és torkuk kiáltása több, mint ébredés. Hajnal, fény, melegség, látható világ, igen, ennyi-vel több.

Igy jön meg a hajnal és vele a nap a folyamok vidékén!

No jó, jó, persze, ha rossz az idő, akkor szó sincs ezekről a szépsé-gekről. De most a pünkösdi napról van szó, arról a napról, mely a litánia, a templomi áhitat után következett. Halász könyörgéssel, fohással. Ez a nap is így jött, így támadt fel: párázatba burkoltan, majd káprázatos színekkel, fényességgel és madárhanggal... Péter éjfélnél már a kamra előtt üldögélt és belebámult a sötétbe. Térdére nyugtatta könyökét, tenyerében volt az álla és csak nézett, egyre nézett az éjszakába. Valahogy a hold túlkorán bevégezte vonulását, fellegek mögé bujt a csillagokkal együtt, éjféltre meg végleg eltűnt. Szinte úgy nézett ki minden, a levegő, a bogarak beszerzése és az éjjeli pávaszemek röpködése, meg az ég, hogy inkább esős lesz a pünkösdi nap, mint napfényes. De hajnal felé kibukkant, előpislákkolt, vibrált az esthajnalcsillag és csak hunyorgott, hunyorgott egyre: elvonultak a felhők, mögöttük meg jött, kúszott felfelé a pirkadás.

Igen, Péter egész éjjel a kunyhó előtt üldögélt. Álom nem jött a szemére és hogy töltse valamivel az időt, fogta a sámlit, kivitte, ráült. Könnyű éjszaka volt, amolyan harmattalan, száraz éjjel...

Elgondolta magában a templomot, visszaidézte Mária és Jézus képét, a plébános úr fehér, egészen hófehér haját és a szögletbe akasztott művirágcsokrot. Azután ránézett a házra, arra a házikóra, mely az apjáé. Alig mutatott valamit a sötétben, beleolvadt a mögötte álldogáló fákba és ha az ablak, meg az ajtó üvege nagynéha nem tükrözött volna, ki sejtette, hogy ház van ott, benne az apja és a mostohája. Szóval elnézte az éjszakát és vele a házat, gyerekkori otthonát . . . Az este pillanatra betért ide. Lehajtott egy bögre vizet, megtörölte a száját, köszönt, hogy jóéjt és kiment. Marika akkor vetette az ágyakat, lehúzta a takarókat, felrázta a párnákat. Valami olyan mozdulatot tett feléje, mintha szólni akart volna. Általában véve, hogy kijöttek a templomból, beszélgettek a plébános úrral, mentek a part felé, meg ahogy ültek a csónakban, Marika mindig úgy nézett Péterre, mintha szólni akart volna hozzá. Ekkor is, ahogy itta a vizet — jóformán egy perc az egész — lehajtotta a bögre tartalmát és ránézett az asszonyra, a mostohájára, erre a fiatal asszonyra, ez volt az érzése. Még arra gondolt, hogy megkérdi, mit akarsz? De az apja ott szitálta a dohányt, rázta, ütögette a szita oldalát, közben morózus képpel nézelődött jobbra-balra, Péter inkább magába fojtotta hát a szót. Kiment, jóéjszakát kívánt és átbetorkált az udvaron . . . Fülledt volt a levegő a kamrában és sötétség. Gyertyát gyújtott magának, elvette a zsákjait és nézegette a holmiját. Egyik tárgy a másik után került elő: egy pipa, amolyan angol, gyökérből faragott, rövidszárú kis pipa, melyet Deliustól kapott tavaly karácsonykor. Egy kis szarvasbőr tok, ahonnan hiányzott az ikon, az ám, ezt Marikának adta és ez itt maradt! Fapoharak, meg ezüstös török, amit odafent hordanak az emberek és sok apróság még, csillogó holmi, emlékek. No, meg egy fénykép, melyről Akse gitáros lánya, Márta tekintett feléje. Odatartotta jól a gyertyafényhez ezt a fényképet és elnézte rajta a lányt, akit legjobban kedvelt a juvai lányok között. És amikor kiült a kamra elé, zsebében ott volt ez a fénykép, mely zörgött, hajladozott, ha megmozdult, előrehajolt . . . Nézte a házat, meresztgette a szemét és próbálta kivenni a körvonalakat. Ott lehet az ablak, az ajtó, amott meg a tetőzet — vélte Péter és hirtelen kedve támadt az éneklésre. De magába fojtotta a hangokat és csak úgy dudorászott, játszadozott a torkával. Maga se tudta, miért, de kuncogó kedve támadt, ha önmagába nézett. Hónapokkal ezelőtt még távol volt innen, messzeség, országok, határok választották el, folyamok, rétek, dombok és hegyek. Meg közben a tenger. Most pedig itt volt a ház, a gyerekkori otthon, régi hangok, régi emberek és hálóvetés! Az ám, hálóvetés, amolyan szertartásos dolog, ami nagy megtiszteltetés errefelé. Nagy Baláznak nyilván nem tetszik, de tegyen róla, ha bosszantja a dolog . . . És micsoda csendes éjszaka! . . . Felállt, keveset nyújtózkodott, majd megint leült. A földön, az avar és a fűszálak között bogarak mászkáltak, no, né, amott egy szentjánosbogárka, akárcsak lámpás, törpék

lámpása ! Amott meg éjjeli pávaszemek, valahogy jól látni őket, bár nagy a sötétség . . . Zsebében ott volt a fénykép, megtapogatta és felnevetett, vajjon mit csinál most Márta? — gondolta és próbálta visszaidézni a lány arcát, beszédét és az alakját. Szőke haja van, magas termete nyulánk és a hangja vékony, furcsán vékony hang, mintha nem is Mártáé lenne, hanem valami madaré, erdei madaré. Lehet, hogy kint jár a réten, messzire bent a szárazföldön, mert a tenger szegélye, ahol felépült Juva, sziklás, morénás partvidék. Közben erdő van, lucfenyők és égerfák, mögöttük van azután a rétség és a fák . . . Belenézett az éjszakába és valahogy úgy látta, hogy odafent is eltakarodott már a hó, ott is kizöldült a fű és a nap fönt van, állandóan világít, bele az éjszakába, az éjféλι nap. Nem határozott fény, de világosság és ellátni a messzeségbe is, az országutak távlatán, ha valaki baktat, megy, halad vagy a távolban, mondjuk, feltűnik egy kocsi. Látni jól a lovakat, a kocsit és a rajta ülő embert. Egyedül a színüket nem lehet kivenni, mindössze a formájuk mutatja, hogy emberek-e, vagy állatok, kocsik vagy taligák. Ilyenek ott az éjszakák és lehet, hogy Márta kint van a réten, őrzi Akse gitáros két tehenét. Halad velük át az apró patakokon, a lápos könnyű, zombékos talaján és közben rájuk kiált. Hangja könnyű, az ám, madáréra emlékeztet és talán Péterre gondol ő is, az idegenre, aki közéjük tartozott és aki énekelve járt télvíz idején Deliussal, a tengerész Deliussal, házaktól házakig bekiáltva : kell-e ének, vigasság? ! Egyszer együtt jöttek át a réten, Péter és Márta, előttük az erdő és az erdei út. A fák koronáján át odaharsogott a tenger, a köveken megtörő hullámok morajlása és a víz felett dudorászó szél zaja. Jöttek az éjféλι nap fényében, elől a tehenek, ide-oda lógatva fejüket, belekapva a fűbe, a fűszálakba és a bokrokba. A tehenek mögött meg ők, két ember, Akse gitáros lánya és Suttogó Péter.

— Nézd, — szölt hozzá Márta, — ha így mennénk végig ezen az országon, talán senkivel se találkoznánk.

Mert kihalt volt a vidék, csak a tenger zúgott, morajlott a távolból és a fák koronája között dudorászott a szél.

— Lehet, — bólintott Péter és ránézett a lányra. Márta szemében valami meleg fény csillant, haján ott derengett az idegenszerű nap tükrözése és akkor Péter keze kinyúlt. Megfogta a lány tarkóját, majd az ujjai összegörbültek, beletúrta abba a szőke hajba és egy kicsit magafelé fordította Márta arcát.

— Lehet, — ismételte, — ha így mennénk, előttünk ezek az állatok, talán senkivel se találkoznánk. De kibírnád? Elég lenne ez neked így? Jáрни ezt a vidéket, néha lepihenni, ülni a fűben és énekelni, te meg én, kibírnád?

Márta bólintott :

— És te?

— Nem tudom, lehet.

Márta akkor meglepődött, kicsit eltolta Pétert és előre ment. Úgy

léptettek át az erdei ösvényen, hogy elől ment a lány és ő jóval hátrabb, távolra tőle. Akkor számotvetett magában, mi akart ez lenni, gyerek kérdése, vagy őszinte szó, mely őszinte feleletet kíván? De Márta nem fordult vissza, csak sietett előre . . . és napokig nem szólt hozzá.

Erre gondolt Péter ezen az éjszakán, ahogy itt ült a kamra előtt és visszaidézte magába az északi otthont, Akse gitáros leányát és azt, hogy mit csinálhat most. Igen, lehet, hogy a réten jár, áthalad a patakokon és kerülgeti a zombékokat, rákiált az állatokra és egyedül, magában van a vidéken. Távolról meg morajlik a tenger . . . És Péter kuncogó kedve kevéssé lelohadt. A tenger, a végtelen tenger és azok a házak, a juvai kicsi épületek, Delius, a cimborák, a többi énekes, a halászok és Márta, igen ő, messzire vannak! Suttogó Péter pedig holnap hálót fog vetni, a Duna tükrén úszik majd a csónakja és mellette lesz az apja, körülötte a nádi rengeteg, Szeő-szigete, Borjános és a Kiáltó. Megfeszítette öklét és elégedetlenség vágott a szívébe! A régi elégedetlenség, amikor a tanító úr jóvoltából Robinson Crusoe könyvét olvassatta. Itt van egyedül az apja közelében, aki változatlanul a régi, mint valamikor volt. Beszélgetnek, mennek egymás mellett, vagy ülnek és nem érzik azt, hogy mi fűzi őket össze. Két ember, akik idegenek, akik annyit tudnak, hogy az egyik az apa, másik a fiú. De ennél többet nem. Élnek, itt élnek, beszélni alig beszélnek egymással. Amolyan semmitmondó dolgokat, az időről, néha az emberekről valamit és jó, az első napokban a világról is. Péter kalandozásairól, a hajókról, melyeken szolgált és az idegenekről, akikkel megismerkedett, barátságot kötött velük. Különben nem sokat. Még az asztalnál is alig valamit, ebédidőn, vagy a vacsoránál. Az apja mogorván kanalazgat, néha felnéz, bólint, hogy megfelelő az étel . . . mindössze ennyit.

Egyedül van, érezte ezt ezen az éjszakán. Csak ült, forgatta a gondolatait, megelevenítette magaelőtt a multat, a látottakat és azokat, akik kedvesek neki. Töltötte az időt, mert álom nem jött a szemére és valahogy csak át kellett hidalni ezt az éjszakát. Hogy mulottak az órák, derengeni kezdett a hajnal. A nád felől vizimadár szólt. Kezdetben fehéres, majd rózsaszínű, azután sárgás párázat terült a vidékre. Kibontakozott a ház, előtte a folyam tükre, a fák, a túlsó part és mindaz, ami innen, a kamra elől látható volt.

Egyszer azután nyílt az ajtó. Megzörrent a kilincs, csikordult a retesz és Marika jött ki az udvarra. Körülnézett és hogy meglátta Pétert, megmerevedett. Szinte ijedtség volt a testében, mozdulataiban tévovázás. Péter felállt, ment az asszony felé és halkan mondta:

— Már felkeltél? Jó reggelt. Hová igyekszel?

Marika halkan betette az ajtót, eltávolodott a háztól, megkezdte az udvar közepére dobott farönköket és megállt a kamra előtt. Lábán papucs volt, fiatal testét köznapi ruhája fedte el, de arcán ott volt a párna gyűrődése, pirosas vonalkák a halánték alatt és az arcsonton. Haja szétbomolva, kendőre, fejkendőre várva, szemében

pedig álmfény, csillogó könnyfoltok a szemszögletében. Szép volt, meleg volt, egészséges volt, akár a hajnal ébredése, mely tágult, emelkedett, áradt szerteszét és illatot, szagokat csalt ki a fákból, bokrokból s a földbe kapaszkodó kósza virágokból. Igen, kicsit a tavaszra emlékeztetett és a hajnali ébredésre ez az asszony.

A ház felé bólintott :

— Apád még alszik. Neki már nem könnyű dolog a koránkelés.

Péter felnevetett, majd elkapta a hangját, hogy ne legyen olyan hangos, hajnalba rikkantó, mint onnan a nád felől a gémeke.

— Lásd, én nem is aludtam. Hogy lepihentetek, kiültem ide és csak ültem, ültem, gondolkoztam és egyre ültem ! Lásd, ezt odafent északon szoktam meg. Ülni a ház előtt, nézni a semmibe és gondolkozni. Gondolkozni a semmiről, ami jó dolog. Most is így tettem, kitelepedtem ide és elnéztem azt, amit nem is láthattam.

Az asszony ránézett, nem egészen értette a dolgot. Hiszen erre felé ilyen emberrel, mint Péter még nem találkozott és ha ismerte is az álmodozást, elvégre nő volt, asszony volt, aki szereti szövögetni az ábrándképeket, de azért ez mégis csak furcsa volt. Ránézett Péterre, gondolta, szólni kell, hát szólt valamit :

— Én ugyan elálmosodtam volna, talán el is aludtam volna, Péter . . . És kire gondoltál?

Kevésbé hunyorgatott, amúgy hamiskásan és félreejtette a fejét, a jobb vállára, kedveskedve, huncut asszonyiassággal. És a kérdést elhúzta, hogy kire gondoltál, talán bizony valakire, valami lányra, asszonyra, aki itt él, vagy ott él és északnak mutatott, ahol még sötétes volt a látóhatár :

— Aki Finnországban él, ahonnan jöttél. Nem?

Péter zsebredugta kezét, füttyürészett és nevetett, hogy húzza az időt. Az előbb még azt mondta volna, hogy igen, főleg egy lányra gondolt, közben másra is, mint például erre a házra, az apjára, a tegnapi esti ágyvetésre és a bögre vízre is. De az asszony testéből úgy áradt feléje a fiatalság, mint a multkor, az elmúlt napokban, amikor jöttek a kis ösvényen át, bokrok között egymásra nézve. Akkor előtte ment Marika, ringó járásában ritmus volt és lábának könnyű toppantásában erő, léptei neszezésében sejtelmes ruganyosság és fejének, karjának mozdulatában valami kábító. Most is így volt vele, egyszerre elfogta iránta a melegség és úgy érezte, hogy az izmaiban apró lények, amolyan mesebeli manók futkároznak, járják a táncot és a vére teli van pezdüléssel, kavargó forrongással. Kicsit közelebb húzódott hozzá és eszébejutott Márta, akinek egyszer beletúrt a hajába, ott a réten, a puha, selymes hajszálakba. Jó volna ezt most is megtenni, — tekintett Marikára, mert az úgy állt előtte, mint a megtestesült kibontakozás, őszinteség és tisztaság, ahol nincsen semmi határ, mesgye, vagy ilyesféle. Ahol csak két ember van, akik összetalálkoztak.

— Finnországra? — nevetett Péter és beszélni kezdett, hogy

talán arra is gondolt, bizonyára, mert ki felejtheti el az ottani tájak szépségét és az ottani embereket, akik jók voltak hozzá.

— De rád is gondoltam, — fogta meg az asszony kezét és belenézett annak szemébe. — Igen, rád is Marika . . . mert téged is nehéz elfelejteni. Bizony téged is!

Csend támadt közöttük. Az asszony arra nézett, ahonnan feltámadóban volt a nap és valahogy elejtette egy kicsit magát, a lelkét, a gondolatait, ahogy megsimogatta arcát a feltámadó melegség. Világosság volt már szerte, a folyam felől kurjantás hangzott és a távoli sziget felől kopácsolás, kalapácsütések értek el idáig. A Juhász fiúk javították a bárkát, új fenékeszkákat tettek beléje és serényen láttak munkához, hogy befejezzék az indulásig. Péter pedig az asszonyra nézett, majd a házra és újból eszébe jutott a csokor, anyjának utolsó, egyetlen emléke ott a templomban. Igen, eszébejutott a csokor és Márta is, aki talán ugyancsak így áll a nap friss, reggeli fényében, belenéz a fényességbe, összehúzza egy kicsit a kendőjét, mert odafönt még hűvös a reggeli szél, a tengerről jön, északról, megfürdik a hullámokban, ráborul a köves partra, átkúszik a hűvös fenyőkön és úgy ér el az emberekhez. Ránézett a házra s az asszonyra és az előbbi hetykesége, könnyű kuncogása és a hangja véglegesen elmaradt. Ó, ó, mondogatta magában, ha itt a reggel, ha én is leszek az első hálóvető, azért mégis mennem kell innen egyszer! Hívta a háló, hazahívták a hálószemek, ez a szigetvilág, az apai ház és az emberek itt, akikre oly sokat gondolt távoli hazájából. De itt volt előtte a ház és az asszony, a ház, melyből hiányzik a régi asszony és egy másik van a helyén, aki az apjához tartozik, friss, eleven, egészséges, aki talán inkább hozzá illene . . . Tehetetlenül, lehangelve álltak és most hiányzott belőlük a fiatalság csodálatos, láthatatlan muzsikája. Számotvetettek magukkal anélkül, hogy erről beszéltek volna egymással és mindkettőjük lelkében leült, megtelepedett valami csendesség, elfáradt szó, elgyöngült gondolat és reménytelen érzés.

Marika törte meg a csendet :

— Szép tőled, hogy rám gondoltál. Tudod, amikor az este bejöttél s lehajtottad a bögre vizet, szerettem volna mondani, hogy énekelj. De nem mertem, lefeküdtem és álmomban hallottam, ahogy énekeltél . . .

Kevéssé elpirult, megigazította a haját, mely fésületlenül terült szét a homlokára, a barnás hajszálakat, hogy enyhítse azt, amit elárult.

— Azután felébredtem, láttam, hogy már halad az idő és kijöttem ide . . . Jó, de másra nem gondoltál? Asszonyra vagy lányra, valakire, aki ott maradt abban a Finnországban ! . . .

Vizsgálódva nézte Péter arcát, majd elhúzta a szája szélét és biccentett, hogy no, úgy-e, gondoltam! Mert Péter nem szólt, csak megrántotta a szemöldökét, elképzelte, hogy aki itt áll, az valójában az apja felesége és csak ennyit mondott :

— Bántana?

Marika nem szólt, elfojtódott benne minden további kérdés és felelet, megfordult . . . Csikordult a kilincs, bezárult az ajtó és újból némaság lett . . . Csak a távolból hangzott a kopácsolás, meg a madarak éneke. Péter pillanatokig állt még az udvaron, azután bement a kamrába. Elnézegette a tarisznya tartalmát, beleszagolt a magával hozott tárgyak közé, ahonnan kesernyés, furcsa illat csapódott az orrába. A tengervíz sós párázata, a fenyvesek gyantás illata és akkor elmosolyodott. Valahogy úgy érezte, hogy az észak köszönti őt, megint ott áll mellette Delius, akinek ruháját átítatta a tenger és a Juhász fiúk kopácsolása úgy verődött a szívére, úgy zörgette meg agyát, mintha a juvai parton halászbárkát építene Frimm hajóépítő és a bandája.

Az apja zavarta meg. Görnyedt alakja, ahogy megállt az ajtóban, elsötétítette a kamrát.

— Azt mondja az asszony, hogy már rég ébren vagy, Péter! Hát akkor szedjük össze a hálót, gyerünk le a vízhez. A hálót te hozd, az evezőket és a kosarakat viszem én.

Az öreg Suttogó rámutatott a hátizsákra. Nyitva volt még és előcsillantak belőle a holmik. Mi az, kérdezte és lehajolt, hogy jobban lásson.

— Kések, — mondta Péter és felemelte az egyiket, melynek bőrtokja ezüsttel volt kiverve. — Ez meg egy pohár fából, északi fenyőfából. Egy lapptól kaptam . . . Hogyan? . . . A lappok sátorlakó emberek, szarvasok húzzák a szánkóikat és több éjszaka jut nekik, mint nappal.

Suttogó bólogatott, hogy elég keserves lehet az életük. Az ám, keservesebb, mint az itteni halászbembereké és lassan egyik tenyeréből a másikba tette a hátizsák tartalmát. Péter eléje tartotta az egyik kést, szinte röstelkedve, hogy eddig eszébe se jutott ennyi figyelmesség :

— Ez a magáé, apám. Legyen a magáé, jó szerszám. A formája is olyan, hogy könnyen lehet vele a halat hasítani. Legyen a magáé.

Suttogó hálásan nézett rá, megszorították egymás kezét és mind a ketten érezték, hogy barátság támadt közöttük. Hogy ha sok minden el is kopott, elveszett belőlük és tőlük idők folyamán, azt majd csak visszaszerzik. Elvégre az ember, a többség olyan, hogy ha nem lát valamit, ha hosszabb ideig nincs ott az orra előtt, akkor nem is gondol arra. Ha pedig eléje kerül, idegenkedik tőle és feszeng, szinte szégyenkezik, hogy lám, lám, elfeledkeztem erről, vagy amarról.

— Úgyes szerszám — mondta Suttogó és elnézte a kés formáját, a penge vonalát, azt a keskeny vályut, ami végigvonul a finn késeken.

Látszott rajta a meghatottság, mely elfogta és szinte segített Péternek összeszedni a hálót, eligazítani a parafákat és az ólomgömböcskéket. Még azt is mondta, hogy nem is olyan nehéz az egész kupac, akár egy gyerek elviheti . . . szóval volt benne valami, ami nem emlékeztetett a tegnapi, vagy a tegnapelőtti Suttogó Istvánra. Így van ez, még egy jelentéktelen holmi is elég néha ahhoz, hogy megváltoztassa az embert, egy csillogó, ezüsttel díszített, bőrtokba húzódó finn tőr.

— Nagyon jó kés — büszkélkedett Péter és elmondta, hogy mi mindenre lehet ezt használni, hálókészítésnél, kosárfonásnál, hal-tisztogatásnál és így tovább. — Odafent mindenki ilyent hord... azt mondják, még a miniszterek is.

Összenevettek és halkán beszélgetve, erről meg amarról, úgy mentek le a parthoz. Péter a fűzfáknál visszafordult és akkor látta, a ház ablakán kinéz az asszony. Utánuk néz és a haját bearanyozza a nap, mint ahogy bearanyozta a folyam tükrét ezen a reggelen. Fejének tartásában volt valami lemondó, könnyű, kis szomorúság, ahogy elnézte a két embert, a férjét, aki nehéz csizmaiban botorkálva haladt és az evezők kalimpáltak, összeütődtek, meg eltávolodtak a vállán. És Pétert, aki vitte a hálóköteget, hátrafordult, mintha nevetés állt volna a száján, felbukkanó nótaszó a torkán... előbukkanó, feltörő nótaszó, mely a tovahaladó léptek nyomán elhaló lesz, gyengül és végül elenyészik.

5.

Úgy beszéltek meg, hogy Derecske portája előtt találkoznak. Ott fognak kikötni a csónakok és onnan indulnak majd el, hogy kidobják a hálót s megkezdjék a halászatot. Nagy Baláznál Cser Jánoska ébredt fel először: nyújtózkodott, szuszogott néhányat, azután felkelt. Öltözködni nem kellett, mert ősidők óta Cser Jánoska ruhástól feküdt le, hogy megkímélje magát a reggeli öltözködéstől. Voltak, akik azt mondták, még ott, a balatoni halászok között, hogy Jánoska óvatos ember, elővigyázatos legény, aki azért tart magán mindent, hogy ha valaki beállitana éjfélkor hozzá, valaki, aki esetleg kakastollat hord a kalapján, kardot az oldalán és szuronyt a puskáján, akkor csak az ablak kinyitására kelljen idő, meg a motyó összeszedésére, másra nem. Amikor mondták neki, Jánoska, Jánoska, ez az igazság, akkor csak elmosolyodott, a maga furcsa, torz, néha nevetni, néha félni való mosolyával: lehet, hogy igazatok van! Ezen a reggelen is így tett, feltápáskodott, kinyújtotta karjait, kifeszítette domború mellét és egy nagyot sóhajtott. Ránézett a társára: Nagy Balázs még aludt, egyenletesen vette a lélegzetet, könnyű kis szippantásokat a kunyhó levegőjéből, mely szellős volt, hiszen állandóan nyitva volt az ajtaja és úgy járt be rajta a levegő, ahogy az éjszakának, a hajnalnak vagy a reggelnek tetszett. Cser Jánoska körülnézett, azután fogta a szalonnát és a kenyeret és falatozni kezdett... Közben rátekintett Nagy Balázásra, a kunyhó falára, a ruhákra és arra gondolt, hogy elkéri majd tőle a csizmát, elvégre ő itteni ember, honossága van, a telepiekhez számít és így járhat mezétláb is. De Cser Jánoska igazság szerint nem szívesen büszkélkedett embertársai előtt a lábával, melyen csak kilenc ujj volt mindössze. A tizedik ujjnak története van, amolyan se ide, se oda nem számító történet, egyedül a gazdájára tartozik, akitől elvált végérvényesen és más senkinek nincs köze hozzá! De valahogy úgy van-

nak az emberek, hogy beleavatkoznak mindenbe, minden egyes apróságból, jelentéktelenségből nagy handabandázást csinálnak és hol ezt kérdik, hol meg amazt. Cser Jánoska soha az életben nem szeretett felelni és talán ezért van az, hogy tőle mindig csak kérdeztek, feleletet vártak, bárhová ment is. A tizedik ujj hiányának története van, de jobb arról egyelőre nem beszélni, hiszen hajnal van, most jön felfelé a nap, meghosszabbodnak az árnyékok, kivilágosodik a part, csillogni kezd a víz, kilombosodnak a fák és levetik magukról az éjszakát, a fekete, nehéz köpönyeget, mely beterítette a koronákat, az ágakat és a lombokat is. Cser Jánoska nekilátott a szalonnának és a kenyérnek, de hirtelen felfigyelt! . . .

A folyó felől léptek közeledtek. Mintha valaki, amolyan óvatos formában, aprózta volna a járást, szóval lopakodott volna. Cser Jánoska felfigyelt, letette a kenyeret és a szalonnát, csak a kést dugta a zsebébe és felállt, majd az ajtóhoz lépett. Ez a rész itt erre elhagyatott, embertől ritkán látogatott terület és jó negyedórai járásra van innen a legközelebbi otthon, negyedóra járásra jó nyílegyenesen, ha siet az ember. Csak néha jönnek ide a telepi emberek, hogy összeüljenek és megbeszéljék a napok, a hetek és a hónapok sorsát. Csak nagynéha látogatnak el Nagy Balázshoz, mert szó ami szó — mondogatják — derék embernek látszik a Balázs, meg talán jó cimbora is, de mióta ott van az az idegen fickó, akinek forradás van az arcán és kilenc ujj a lábán, azóta jobb elkerülni Nagy Balázs tanyáját! Szóval így, valaki jött a folyam partján, léptei alatt megzördölt a kavics, felcsikordult a sóderes homok és megroppant egy-egy ág, melyet kivetette a víz. Cser Jánoska összehúzta magát és arra gondolt, hogy nyilván valami csendőr lesz, markában esetleg puska, de a puskacsövén bizonyára szurony is. Csendőr lesz, szimatolt a part felé, a hatóság kakastollas embere, aki ugyan ritkán vetődik erre, de most jön, biztos, óvatos léptekkel, hogy megkérdezze Nagy Balázst, honnan került ide a társa és majd keresztlevelet fog kérni, meg egyéb okmányokat, melyeken bélyeg van, koronás bélyeg, meg dátum, meg mindenféle aláírás, bizonyíték arra, hogy egy ember megszületett, felnőtt és milyen mesterséget folytat?

Egyszerre némaság lett, csak a folyam hömpölygését lehetett hallani, meg azoknak az apró hullámoknak a neszezését, melyek kinyúlnak a partszegélyen, megtapogatják a partot, megsimogatják a homokszemeket és azután visszahúzódnak, hogy újból kinyúljanak. Cser Jánoska figyelt és úgy vette észre ebben a furcsa, óvatosan figyelő csendben, hogy a fák között kifeszített hálónál áll valaki és néz a kunyhó felé! . . . Áll és néz, esetleg csinál is valamit, mert apró pattogások támadtak, olyan szöcskeugráshoz hasonló zaj, neszezés . . . Azután ez is elhalt és percek multak el, hosszú, kínos percek, míg a parton, jobbra az ajtó nyílásától feltűnt egy árnyék. Az árnyék előrekúszott, megnövekedett és úgy rajzolódtott bele a fővenyes homokba,

mint valami idegenszerű, anyagtalan, súlytalan szellemi lény. Megnövedett a hajnal feltámadó fényében, jött előre, kúszott a fűzfák szélén és amikor Cser Jánoskának az volt a gondolata, hogy ideje lenne kiugrani a kunyhóból, eltűnni valahol a parton, ha kell esetleg véglegesen, akkor bontakozott ki az alak, Pelikán apó furcsa, groteszk kis figurája.

Jánoska halkán káromkodott, ingét odaszoritotta veritékes melléhez, nagyot lélegzett és húzott a levegőből, amennyi csak belefért, nevezhetnékje támadt, halkán mondogatta magában, hogy Jánoska, Jánoska, de nagy marha vagy! Lenézni való, pofonokat meg öklözést érdemlő fráter! És első pillanatban az volt az érzése, hogy odaugrik Pelikán apóhoz, megtépázza egy kicsit az öreg gunyáját, meghempergeti a porban azt a csont- és bőrhalmazt, mely az öreget jelenti, Pelikán apó külső és belső valóságát. De nem tett semmit, zsebrevágta kezét és úgy ment az öreg elé.

— Jó reggelt! — mondta Pelikán apónak és ráveregetett a vállára. — Talán halászni jöttél? Csónakot akarsz venni?

Pelikán apó sunyin nézett rá, féloldalt, meg alulról felfelé, nagyon ravasz képpel:

— Nem. A halászat az rátok tartozik. Rád ugyan nem nagyon, mert azt se tudom, ki vagy, ki volt az apád, anyád. De még a nagyapádat se ismertem!

És rámeredt Jánoska lábára, arra a csúf, pizsoktól és erektől agyonbarázdált jobblábra, melyen négy ujj volt mindössze, az ötödik lemaradt, tudj' Isten hol, merre, kinél. Jánoska visszahúzta a lábát, kicsit elővicsorgatta fogait, melyek ugyancsak hiányosak voltak és ráhördült az öregre:

— Mit bámulsz?!

Pelikán apó feltekintett, összerezett és igen sok jámborság volt az arcán

— Semmit, odáig el se látok, azt se tudom, négy ujjad van-e, vagy öt? Tíz helyett kilenc? Ennyire nem látok és ha azt mondanád, hiányzik belőle egy, akkor se hinném el. Különben is a formád után ítélve rendes embernek látszol... nem idevaló embernek, így nem is hiszem, hogy a halászhoz lenne valami közöd.

Az öreg letelepedett, hátát odatámasztotta az egyik fához és valami kegyetlen, durva vonás jelent meg a szája szögletében. Cser Jánoska ránézett és egy kicsit megrettent a tekintetétől. Ez ritkán fordult elő az életében, mert úgy tekintette az embereket, hogy kétféle típus van. Az egyik a hatóság, akit messzire el kell kerülni, a másik pedig a falusiak, tanyaiak és víziemberek, cimborák, társak tömege, akikkel ha másként nem lehet beszélni, hát ököllel egészen bizonyosan! De Pelikán apóban sunyi révetegség volt, valami olyan nagyfokú dacosság a nézésében és kegyetlen vonás a száján, ha Nagy Balázs a közelében volt, hogy Jánoskából egyszeriben elpárolgott minden önérzet, magabizás.

— Emlékszel, hogy hetekkel ezelőtt nálam jártál?

Cser Jánoska bólintott, hogy igen. Akkor jött ide, az alsótanyai révésszel hozatta át magát a szigetre és vihar támadt. Dőlt az eső, villámlott, meg dörgött, itéletidő volt. No és?

— Mert otthagytál valamit nálam — bólintott Pelikán apó és belekotort a tarisznyájába, abba az ócska, elnyűtt, poros, zsiros zsákba, melyben kincseit cipelgette. Összeszedett, talált, meg olykor lopott holmikát. Kotorászott a zsákban, majd ravasz képpel megszólalt: — Ezt hagytad nálam.

Egy bilincs volt, annak is csak a fele, amolyan acélkarika, melyet ha rátesznek az ember csuklójára, akkor az az ember egyidőre elbúcsúzhat a külvilágtól, utoljára még megmelengetheti arcát a napfényben és utoljára ránézhet a rétekre, a virágokra és a fákra. Egyidőre legalább is búcsúzhat. Ez az eredménye annak, ha valakit megajándékozik az állam egy ilyen karpereccel. Jánoska összehúzta magát, újból veríték lepté el a mellét, a hátát és úgy bámult, meredt erre a furcsa figurára, mintha eszelős lenne. Azután kinyúlt, elkapta a bilincset és zsebre vágta.

Pelikán apó bólintott:

— Gondoltam, hogy a tiéd, te hagytad nálam. Valami betűk is vannak benne, de nem értek az olvasáshoz. Megmutatni meg minek mutattam volna bárkinek is, te hagytad nálam, rád tartozik a dolog . . .

A bilincsbe nehézkes, otromba, ákom-bákom betűk voltak vésve. Jánoska véste bele egyszer, amúgy szórakozásból, amikor kedve támadt erre: «*emlék vácról*». És mivel a karján nem merte hordani, mert az ilyen holmi feltűnőbb, mint akár a királyi törvényszék vádirata és rossz véleményt kelt az emberek között. Ezért inkább a zsebében hordozgatta a váci emléket és csak nagynéha vette elő, hogy emlékeztesse magát: légy óvatos, Jánoska!

— Köszönd meg — mondta Pelikán apó.

És Cser Jánoska, aki kommunistának vallotta magát és a maga módján, a maga elképzelésében, szemben állt az egész világgal, helyesebbnek találta, ha óvatos lesz, erőt vesz magán és nem fenekedik. Azt mondta tehát, hogy köszönöm. Nyögte, dörmögte inkább, de kimondta, hogy köszönöm, mert az öreg tekintetében annyi furcsaság volt, annyi varjúra emlékeztető károgás, meg sötétség, riasztó baljóslat, hogy fejét hajtott a kényszer előtt és még arról is elfelejtkezett, hogy a jobblábát maga alá húzza:

— Köszönöm . . .

Egy gőzös jött felfelé a folyam nyitott részén. Vontatógőzös, mögötte uszály, kettő. A vontató erősen eregette magából a füstöt, mely koromfekete volt és a fellegekre emlékeztetett. Jött felfelé, dohogott, meg fujtatott és oldallapátjai belemerültek a vízbe, felkavarták

a reggeli Duna tükörsíma felületét és hullámokat vágta a partra, amerre elhaladt a gőzös és a két uszály. Idegen hajó volt, jugoszláv zászló lengett a tatton és belemerült, meg kiemelkedett a füstfelhőből. Az uszályokon emberek álltak, az egyik közülük vödört dobott a vízbe, felhúzta és végigöntötte vele a fedélzetet. Büszkén jött a gőzös, a telepnél megszólaltatta kürtjét és lassította is a menetét. Oldalán szerb betűk, kékrefestettek és arannyal szegettek, «Beograd». Ez volt a hajó neve. Sipolt, lassított és egy csónak vált el a partról, mely gyors csapásokkal közeledett a hajóhoz. Innen a távolból mindössze vonalnak látszott a csónak, amolyan foltocskának a víz közepén és rajta kisebb folt, egy ember. Derecske megerőltette szemét, nézett, figyelt a távolba, de hiába, nem tudta kivenni a csónakban ülő ember vonásait. A Juhászfiúk is így tettek, Fehér Barnabás, Suttogó, Szikora, mind és végül az egyik megszólalt közülük :

— Most már látom, Nagy Balázs csónakja! Vágott orra van, Szikoráé volt valamikor . . .

Bólintottak és sehogyse értették a dolgot. Mit kereshet Nagy Balázs az idegen hajón, melynek neve «Beograd» és eddig még senki se állt vele összeköttetésben? . . . Azután tutult a gőzös, felmordult a kazánja, nagy erővel vágta a lapátok bele a vízbe és újból elindult felfelé, mögötte a két uszály és a kormányosdorbán Nagy Balázs csónakja.

Most már látni lehetett jól, hogy ő ül benne, a Sió-parti ember, aki ezúttal nem délnek ment, a tanyája felé, hanem egyenesen a telepre tartott.

Kikötött, behúzta az evezőket és odajött a többiekhez. Zavart csend támadt, mert úgy volt és van errefelé esztendőik óta a dolog, hogy legyen az bármilyen hajó, bármilyen nemzetiségű zászló alatt haladó gőzös, nincsen ellene semmi kifogás. De a szerb hajókról már másként vélekednek az emberek. Szikora például nem feledkezett meg soha arról, hogy a Száva-menti ütközetben golyót kapott a karjába. Nem felejtette el azt se, hogy az egyik községből, amikor azt megközelítették, asszonyok és gyerekek lövöldöztek rájuk. Az is eszébe jutott sokszor, hogy naponta parancsba jött : a falusi kutak mérgezve vannak, a házakat az utolsó zúgig ki kell kutatni, mert néhol bombákat rejtettek el, néhol pedig maguk az emberek rejtőzködnek fegyveresen! És így voltak a többiek is nagyrészt, ha másként nem, de azzal, hogy a folyam alsó részén, nem is olyan távolra innen, szerb granicsárok állnak a parton és Jugoszláviának mondják azt a területet, ahol Derecske apja és Szikora nagyapja magyar embernek született. Tehát a jugoszláv hajókkal csinján kell bánni, ez a törvény, egyáltalában úgy kell viselkedni velük, hogy rájuk se hederít az ember és csak úgy foghegyről veszi a látványt, hogy amott jön egy szerb gőzös, mondjuk a «Beograd», mögötte sleppek. Így. De nem tovább, barátkozás kizárva! Ez a törvény, mely nincsen leírva,

nincsen papirra fogalmazva, kicirkalmazva a jegyző úr vagy a városi hatóság által, — benne van az emberek lelkében, bele van az vésvé Szikora hadikitüntetései és azokba a forradásokba, melyeket magukkal hoztak Szerbiából. És beleette magát a lelkükbe az a tudat, hogy nem is kell olyan sokat evezni, már idegen hang csap feléjük a partról: darócszínű ruhába öltözött, vörös zsinórokkal díszített granicsárkiáltása:

— Sztoj! . . .

Hát ezért tekintettek egy kicsit furcsán Nagy Balázsra, amikor az összerakta az evezőket és kiszállt a csónakból, hogy közéjük álljon. Mindegyiknek a tekintetében ott volt valami, holmi lopakodó kérdés . . . kérdés, mely feleletre vár: mit kerestél ott Balázs, azon a «Beograd»-on, vagy hogy a fenébe hívják azt a gőzöst, mely kölykeivel ott vackolódik felfelé a folyamom?! Néztek rá, szó alig esett közöttük és Nagy Balázs kénytelen volt megtörni a csendet.

— Egy cimborám van azon a hajón — mondta és elfutotta a vörösség, ahogy ránézett a telepiek kárörvendő arcára. — Egy cimborám, értitek! Van ebben talán valami? Tán ne ismerjem meg azt, akivel egyszer jóban voltam . . . ne szóljak hozzá, ha tudom, hogy ott van azon a hajón?

— Szikora intett:

— Melléje álltál vagy felmáztál a «Beograd»-ra?

— Na, és ha felmáztam?

— Akkor csirkefogó vagy! — szólt meggyőződéssel Szikora. — Ha pedig nem tudad, hogy mit teszel, akkor kölyök vagy!

Nagy Balázs körül felfordult a világ. Megfeszítette magát, összerántotta izmait, jobblábát hátravágta, fejét behúzta és úgy állt meg egy pillanatra. Arcán kétségbeesett vadság, harag és gyűlölet volt. Vállán megroppant az ing és az ökle elfehéredett, az izmok és az ízületek nagy nyomása alatt. Szikora kicsit hátralépett, gyengébb ember volt, mint az itteni átlag, hiszen sokat feküdt kórházakban, sokat cipelték a szanitécek kegyetlen éjszakákon, melyeket kegyetlen napalok előztek meg. Hátralépett, de tele daccal, szent és megmásíthatatlan határozottsággal, ellentmondást nem tűrő keménységgel nézett a fiatalabb legényre.

— Ha felmáztál, gazember vagy!

De az ütés nem talált. Derecske elrántotta Szikorát, Nagy Balázs vállát pedig valaki hátulról átkapta. Suttogó Péter volt, aki hátrább állt, de előre ugrott akkor, amikor látta, hogy Nagy Balázs mire készül.

— Hagyd abba, Balázs! — fogta keményen a Sió-parti ember vállát. — Hagyd abba, mert rossz vége lenne!

Összekapaszkodva álltak egy ideig, Péter karjának keménysége alatt lelohadt az a düh és elkeseredés, mely elfogta, hogy üssön, tiporjon, vágjon azon a sovány, szikkadt emberen. Jó, bólintott, engedj, nem feledkezem meg erről, annyi szent! Eligazította az ingujjakat, a fehér, ünneplő inget és úgy tett, mintha semmi se történt volna.

Azt mondta, hogy indulni kellene már, a többiek is belekaptak ebbe a megváltó szóba és berakták az evezőket a sorjában álló csónakokba... Cser Jánoska is előkerült, lomha, kényelmes léptekkel jött a galagonyabokrok között. Füttyürészésre állt a szája és az egész ember maga volt a vidámság, a könnyed hetykeség és hengegés. Később ugyan bevalotta este Nagy Baláznak, hogy ott állt a fák között és látta, hogy mi készül. Mint mondta, készítette már a kést, hogy védelmére siesen, rohanjon a cimborájának, de hát szépen elintéződött a dolog, oly békességgel, bárányi jámborsággal, hogy még a gyerekek se tehetek volna különben.

— Pedig kár volt — mondta Cser Jánoska. — Végre egyszer igazából verekedhettem volna!

... Szeő-szigete felé haladtak, egyenletesen vágva az evezőket. A csónakok hasa alatt felsustorgott a víz, apró gyöngyszemek vágódtak jobbra és balra, fehéres, ezüstös kis légbuborékok, melyek úgy terültek a csónakok nyomába, mint ünnepi futószőnyegeg. Egyenletesen csaptak az evezők, taktus volt és ritmikus muzsika a férfiak karjában, amolyan felszabadulás-féle öröm, hogy végre ez is bekövetkezett, megkezdődik a hálók és a halászok munkaideje. Suttogó Péter evezett, apja a kormánynál ült és rádólt az evezőre, hogy keményen tartsa az irányt és szépen haladjon a csónak. Párosával mentek, Szeő-szigete felé és jó volt, szépség volt abban, ahogy hangtalanul eveztek, mindegyik egyszemélyes gondolattal, kicsit megilletődve és belső nagy örömmel, hogy elértek idáig. A partról asszonyok és gyerekek integettek utánuk, némelyik kiáltást is, buzdító szavakat küldött át a vízben... majd elvesztek a távolban, a kanyar nagy íve mögött a házikók és kibontakozott az öböl, Szeő-szigetének csodálatos, nagysíkú öble, hol halkabb a víz folyása, jóformán áll a víz. Olyan ez a terület, mint egy tó, még a Duna színe is más, világoszöld és tükréről világosság árad a magasba, hamvas, gyönyörű fény a nádasokra, a parti fákra és bokrokra. Valóságos öböl, tág és nyitott, évszázadok óta nagy a híre ezen a vidéken. Szívesen jönnek ide a halak, melegebb a víz és a növények között sok az eleség, meghúzzhatják magukat ott és élhetik világukat, ahogy az nekik tetszik, a halaknak és egyéb vízi lényeknek. Ha tükörsíma a víz, az öböl felülete, akkor a partok közelében lelátni a fenékre, a homokos, iszapos talajra, ahol rákok mászkálnak, mohostestű, harci ollóval felszerelt rákok. Most is ilyen tükörsíma, átlátszó volt a víz és csodálatos, de elmaradt a szél, a reggeli délnyugati szél, amelyet bejósolt a tegnapesti ég pirosas színe, felhőinek tömörülése és a nap búcsúzása erről a földről. Elmaradt a szél, igen és amikor Derecske megszólalt, átkiáltott a csónakokra: gyerekek, tévedtünk, ez egyszer nem jót mondott az esti fény... akkor mindnyájan érezték, hogy ünnep ez a nap, nemcsak azért, mert piros betűvel van jelezve a naptárban, hanem egyébként is, a természet jóvoltából valódi ünnep.

— Na, Szikora — kiáltott Suttogó kormányzás közben — más-kor azután válogasd meg, ha időt jósolsz!

Szikora nevetett:

— Jó, jó, István . . . de az Isten is érzi, hogy mit jelent nekünk a mai nap . . . elküldte a szelet másfelé.

Majd leálltak a csónakok. Kicsit kifujták magukat, megszellőz-tették a mellüket, letörülték homlokukról a verítéket és kézről-kézre adtak egymásnak egy fonott üveget, mely az «Árpád» vontatóról került ide. Máskor talán nagyot húztak volna belőle, most csak éppen meg-ízésítették a szájukat és várták Derecske halászmester intését, hogy jelt adjon a készülődésre. Katolikus emberek voltak, ha ritkán is látták a templomot, de ismerték jól a Bibliát és az énekeskönyvet. Úgy nevelődött beléjük a hit, Isten hatalmas tudata, Krisztus meg-váltó valósága, hogy lett légyen az életükben bármi is, szomorúság, tragédia, emberi gyöngeségek, irigység és veszekedés, esténként mind-nyájan elmondták az imádságot. Hittek abban, hogy van Isten. Ezért azután, mielőtt megkezdődött volna a halászat, Derecske keresztet vetett a vízre. Ünnepeyes volt az arcuk és még Nagy Balázs is lehgig-gadt, kicsit talán magábaszállt és ha egész valója ismeretlen is volt az itteni emberek előtt, most nem találtak benne semmi kivetni valót. Még át is szólt Szikorának, hogy: testvér, ne haragudj . . .

— Majd egyszer elmondom neked — szólt mosolyogva — mit kerestem a «Beograd»-on. Ne haragudj, testvér!

Igen, Derecske keresztet vetett a vízre, rótszínű szakállán csillogott a nap és a folyam holt ágának visszatükröződő fénye. Ünnepi csizmájával, fehér ingével, bozontos, nagy hajával és komoly testtartásával most olyan volt, mint az orosz puszták, a volgamenti tanyák vándorló papja. A többiek is keresztet vetettek és ahogy Derecske megszólalt, érces hangon: kezdhethük, akkor szétváltak a csónakok, a part felé haladtak, Suttogóék kivételével. Péter ránézett az apjára s nagy, nagyon nagy elfogódottság volt az arcán, valami meg-szorította a torkát, összeszorította a mellkasát és pillanatra úgy érezte, hogy rá kellene borulnia a vízre. Átfogni, átölelni a Dunát, meg-csókolni a hullámokat, ráfeküdni erre a csodálatosan síma, fényt ontó felületre. Ráborulni a Dunára, mely most alatta van, egyetlen deszka-lap választja el tőle, egy bárka, apja kezének munkája, azé az emberé, aki most itt ül vele együtt és akit oly hosszú időn keresztül hagyott magára. Köszöntés, boldogság és öröm volt ebben a pillanatban Suttogó Péter szívében és nem állta meg, hogy rá ne veregessen apja vállára, biztatólag.

— Apám, csak húzza oldalvást lassan a hajót, majd vetem a hálót . . .

Az apja feltekintett rá, bólintott, hogy jól van és rajta is látszott, hogy valami megmozdult a lelke mélyén. Egyszerű ember volt, de benne is felébredt valami, könnyű kis mozdulattal, könyökre támasz-

kodva az öröm : itt van Péter, aki kölyökként ment el innen, Derecske bokrában volt halászinás, bejárta a tengereket, idegen népekkel kötött barátságot, talált magának otthont, szállást máshol is . . . de most itt van ! Bólintott a maga módján és hogy leplezze elfogódottságát, rámutatott a tőrre, melyet az övére erősített, a díszes bőrtokba simuló tőrre.

— Sohase felejtem el, hogy gondoltál rám — s kevésbé elcsuklott a hangja, ahogy folytatni akarta tovább : — Derék dolog, hogy itt vagyunk együtt . . .

Suttogó István és a fia, Péter együtt kezdték meg tehát a halászatot. Igazságszerint ennek már esztendőkkal ezelőtt kellett volna bekövetkezni, hosszú évekkal ezelőtt, de hát Péter tengereket járt, meg idegen kunyhókban ütötte fel a tanyáját ! . . . Péter lehajolt, szinte rá a hálókra és volt valami a kezében, ujjainak karcsúságában, tenyerének símaságán, hogy most nem fogja össze a hálót, hanem inkább simogatja, megsimítja a hálószemeket. Egyik marok a másik után tűnt el a vízben. Apró csobbanások hangzottak, mintha a Duna kuncogott volna, felnevetett volna határtalan, viháncoló örömeiben, hogy az énekes Péter, aki hetekkel ezelőtt csónakon jött lefelé hullámain és ezeket a hullámokat teleszórta dalával, muzsikájával, ez a Suttogó Péter most kiveti a hálót ! Igen, úgy hangzottak ezek az apró csobbanások, az ólomszemek surranása a mélybe, mintha a Duna, a magyar folyamok édesanyja nevetett volna, határtalan, jókedvű örömeiben és felkacsintott volna rá, erre az emberre, akinek árnyéka rávetődött a vízre.

— Húzza be az evezőt — mondta az apjának.

Könnyedén, halkan ment lefelé a háló, némileg ívet írt le a vízben és ebben az átlátszóságban, a nap átható fényében jól lehetett látni a formáját. A hálószemeket, melyek úgy hatottak rá, mintha kerítés lenne, rácsos kerítés a víz mélyében. Egyik sor a másikat követte s amikor megfeszült a kötél, a csónak orrára és farára kifeszített kötél, már ott táncoltak a vízen nagyon könnyen, szinte légiesen libegve az evezők nyomásától a könnyű, barnaszínű parafák. Elszóródtak, tágultak, szinte szétfutottak a vízen és valóságos ívet írtak le Szeő szigetének csendesen álló, néma öblében. Péter azt mondta, hogy ferdén menjen a csónak, nem egyenesen, toronyiránt a tulsó part felé, hanem ferdén, hogy hosszúkás legyen az ív, nem pedig kerek ! Az apja nem értette a dolgot, ránézett és azt mondta, hogy az lehetetlenség, így szokták meg, így kell azt húzni, mert csakis ebben az esetben telik meg a zsák, a háló tarisznyája . . . ha így mennek ! A folyam sodrával együtt, az álló vízen pedig úgy, mint a sodorban, párhuzamosan a partokkal.

— Nem — rázta fejét Péter. — Másképp is lehet csinálni. Ha egy kicsit ferdén haladunk, akkor is belekerül a hal. Sőt több, mint egyébként. A tengeri halászgözösökkel is, meg a bárkákkal, így szokták csinálni, ha egyes hálóval, nem pedig nagy bekerítőhálóval dolgozunk.

Ennek az az oka, hogy az oldalmenetnél nem csúszunk olyan le, mint különben és a halak se ijednek el úgy, ha nem jön gyorsan a háló.

Nevetett :

— Csak próbálja meg, apám.

Suttogó intett, legyen és kevésbé oldalt fogta az evezőt, beljebb húzta a hátsó kötelet és így mentek, haladtak méterről méterre, hogy legyen Péternek igaza, boldogsága és öröme, hacsak ennyit akar. A saját felfogásában elítélte a dolgot és nem bízott az egészben, ebben a pünkösdi első hálóvetésben, hogy valami is kerül a zsákba. De ezúttal nem akart ellenkezni, volt benne valami, eddig szokatlan és ismeretlen megnyugvás, hát csak csóváltgatta a fejét, minden evező rántásra egyszer, hogy meglátjuk, meglátjuk.

Eltelt öt perc, majd tíz, elég hosszú vonalon át vontatták a hálót és közel a parthoz megkezdődött a felhúzás. A többiek is megindultak, közeledtek hozzájuk, hogy meglássák az eredményt. Péter nekifeszült a kötélnek, az apja is, megbillent a csónak, víz vágódott be és vele a háló ráhája, a parafák apró sokasága. Vizes lett egyszerre minden, a fenékdeszka, a csizmájuk, sőt még az ingük is a nedves hálótól és a kifeszülő, tenyértől jól megmarkolt kötelektől. Jött felfelé a háló, a szemek között ágacskák, hináros foltok, meg iszap és korhadt, fenékreszállt fadarabok, amit magával hozott a háló napvilágra. Azután nehezebb lett, súlyosbodott a köteg és megjelent az első halacska, egészen kicsi, pirosszárnyú, fehértestű keszeg! Uszonya beleakadt a zsinórzatba, csapkodott, tátogott és Péter utána nyúlt. A halacska nagyot repült, körívet írt le a levegőben és apró csobbanással, a maga kis testének könnyű súlyával belevágódott a vízbe. Eltűnt.

— Szerencsés utat! — szolt utána Péter és jól esett, hogy szabadjára engedhette ezt az első dunai életet, mely hosszú évek óta először került eléje. — Éljen vígan, majd jövőre találkozunk! . . .

Könnyű sustorgás támadt, majd szinte forni, kavarogni kezdett a víz. Az öreg Suttogó vidáman felnevetett, ami nagy ritkaság volt nála: ó, ó, áldjon meg az Isten, mondta magában, úgy látszik mégse vallunk szegényt! És odafordult a többiekhez, akik körbefogták a bárkáját.

— Látjátok, ez ám a gyerek! Nem láttuk évekig, azt se tudtuk mit tett és mégis jól vezeti a hálót, akárcsak te, Derecske.

Derecske közelebb hozta a csónakot, hátranézett, figyelte azt a partrészt, ahonnan elindultak és csodálkozás volt az arcán, amikor megszólalt:

— A csuda érti, hiszen ti ferdén mentetek. Nem nagyon, de mégis ferdén és hogyan tettetek szert ennyi halra?

Mert a zsák eléggé tömve volt. Fért volna még belé ugyan, de errefelé ez is eredmény volt, nagy, bőséges eredmény. Összenéztek, vitáztak és megosztották a véleményüket. Nem találták helyesnek ezt a módszert, mert ha elgondolták, hogy mit jelent az, amikor folyam-

sodorban kell húzni a hálót, lehetetlennek tűnt fel előttük, hogy ott másképpen is lehessen vontatni. Kemény dolog az még így is, mondták, nem hogy irányt vegyen az ember, másfajta irányt, mint amit a víz ad

— Ez igaz — bölintott Péter — de állóvízen meg lehet csinálni. Próbáljátok meg ti is.

Ott volt előttük az első fogás. Vergődő, levegőbe kapkodó halak sokasága. Kövértestű pontyok, karcsú márnák, kisebbfajta harcsák, aranyostestű kárászok és töméntelen keszeg, megfelelők, meg hitványak is. Kiöntötték a szákot, ami pedig beleakadt, azt egyenkint szabadították fel és hajították vissza a Dunába, hogy erősödjének, növekedjenek fel a jövő esztendőre. Úgy álltak a csónakban, körülöttük a halak sokasága (néhol egy-egy rák nyujtogatta az ollóit), úgy álltak ott, boldog arccal, mosolyogva, mintha a bőség, a gazdagság és a vagyon mutatta volna meg magát nekik. Derecske hűmögött, hogy szép, szép, Szikora is, Fejér Barnabás és Kenesse csodálkozva bámultak Suttogóék csónakjába. Nem azért, mintha túlságosan sok lett volna a hal vagy elképzelhetetlen lett volna az, hogy egyáltalában kikerül a folyamból egyetlen pikkelyes is! Ó, nem ezért, hanem hát mégis meglepetés volt számukra az, hogy Péter szokatlan irányítása mellett, ferde vonulással a hálóban ennyi gazdagság legyen.

— Jól van, Péter, — dicsérte Derecske őt — okosan tettetted, ha így is lehet. Majd megpróbálom én is . . . és ti többiek?

Fejér Barnabás intett, hogy ő is megpróbálja.

— De csak itt az öbölben. Kint a folyamon nem sok értelme lenne.

Nagy Balázs csónakja állt melléjük. A sióparti ember mereven bámult Péterre, látszott rajta, hogy mennyi, nagyon sok neheztelés és irigység van a szemében. De mosolyt erőltetett az arcára és hogy megszólaljon mégis, annyit mondott, hogy bizonyára jó lesz a halászati idény. A zöld ár már elment, jól fejlődtek a halak és talán bőség lesz a telepen. Igaz-e? A többiek ráfeleltek, hogy bizonyára, az egy Cser Jánoska kivételével, aki sunyin, összehúzódva ült, kuporgott az ülődeszkán és csak olykor nézett fel, akkor is bizonytalanul, této-vázva. Nem érezte jól magát a dunai emberek között. Túlságosan nyugodtak voltak, békések és családszeretők. Itt nem estek meg holmi kocsmázások, nem volt alkalom kártyázásra és verekedésre. Nagyon is békés telep volt ez Cser Jánoska számára. Ha közéjük került, úgy érezte magát, mintha egészen idegen világban, olyan emberek között élne, akiknek a nyelvét se érti. Érezte, hogy vigyáznia kell, nem hencegget úgy, nem hajigálhat, dobálódzhat a szavakkal, mint a balatoniak között, a halásztársaság népségével együtt. Ott elmentek a durva viccek, a szemtelen és bőszerű fenyegetések, elment egy-egy ökölcsapás s ha nyoma maradt, akkor se törődött vele senki . . .

De itt túlságosan meggondoltak voltak az emberek, családi ügyekről, egymás bajáról, gondjáról beszélgettek és egyik se háborodott fel a másikra, ha valaki megbosszantotta vagy bosszantani akart. Cser Jánoska kényelmetlenül érezte magát közöttük, valahogy olyanformán, mintha új ruhát kapott volna, keménygallért, úriformájú cipőt és ráadásul még egy kesztyűt is. Merev volt vagy feszengett, bután elmosolyodott és sunyi szemével nézelődött jobbra-balra: vajjon mikor kiált rá valamelyik, most már kussolj innen, ne is lássunk a határban! . . .

Suttogó felemelt egy kárászt, odatartotta Cser Jánoska orra alá:

— Na, láttál-e már ilyent? A Balatonban nyilván nem sok akad belőle.

— Nem, — húzta el a száját Cser Jánoska — ezzel a formával még nem találkoztam össze. Hasonlít egy kicsit a fogházigazgató leányához, az volt ilyen kövér és mindig sárga ruhát hordott . . .

Elöntötte a veriték és hirtelen befogta a száját. Elszólta magát és hangtalanul káromkodott egyet, hogy a hasonlataitól, a fogházi hasonlatoktól, sohasem tud megszabadulni! Ránézett Nagy Balázásra, mintha mentséget kérne tőle, kevéske segítséget . . . és ez nem is késett sokáig. Nagy Balázs könnyedén vetette oda:

— A cimborám kertész volt egy fogházigazgatónál. Mert nekünk, balatoni halászoknak, nem megy mindig jól a sorunk és néha más munkát is kell vállalni.

Bólintottak, jól van, de azért mindegyikük lelkében leült, megtelepedett valami és ha nem is szóltak, nem adtak fel faggató kérdéseket, elkönyvelték magukban azt, amit már hetekkel ezelőtt láttak, hogy Cser Jánoska ronda figura, gyanús ember, nagyon gyanús ember és jó lesz vigyázni vele.

Majd szétszéledtek a vizen és mindegyik megkezdte a maga munkáját. Péterei kevés pihenőt tartottak, odahúzódtak a parthoz és amikor feneket ért a csónak, Péter kiült az orrtökére. A melle izzadt volt, letörülte az ingével és beszívta a jó, tiszta reggeli levegőt. Könnyű ritmus, ruganyosság volt a testében és amikor hátrafordult, elmosolyodott . . . Az apja előkészítette a kis kosarakat, válogatta a halat, gondosan, nagy figyelemmel. Úgy, mint régen, azzal a sajátosságosan nyugodt és meggondolt tempóval, amely annyira jellemezte őt halászat közben. Majd a kosarakat a part szélén beleállította a vízbe, vászondarabot vetett rájuk, hogy ne érje napfény a halakat. Azután ő is leült, elővette a pipáját és eregette a füstöt, a pipa fehér, kékes füstjét, amely a szél nélküli levegőben szállt, emelkedett felfelé, hogy elveszzen a magasságban. Amott a csónakok látszottak, néha hallani lehetett valamelyik halász hangját, Derecske mély basszusát, Szikora éles kiáltását, a Juhász fiúk fiatalos nevetését.

— No, majd örül az asszony — mondta a pipa mellől Suttogó. — Ennyi halat már régen vittem haza.

Marika örül . . . igen, az asszony, Suttogó István felesége, annak az asszonynak az utóda, aki nincsen már s nem örülhet a halászatnak. Péter elgondolta magában, hogy Marika szép, fiatal, nagyon egészséges és talán nagyon jó is. De semmiesetre sem az, aki a nyomába léphet annak a kendős, némileg szikár, életben elfáradt nőnek, aki valamikor Suttogó István felesége volt és egy gyereket vezetett kezénél fogva gyakran, azt a Pétert, Péterkét, aki itt van, nézi az apját és hallja a hangját :

— No, majd örül az asszony . . .

Szeretett volna megszólalni, hogy : emlékszel-e, apám . . . az anyámra? Emlékszel-e arra, hogy egyszer, nagyon régen, az egyik karácsony estén ültünk a gyertya mellett és azt mondtad, hogy olyanok vagyunk, mint a szentcsalád? Szerette volna megkérdezni tőle, hogy milyen volt az anyja, milyen volt igazság szerint, mert hiszen régen elment már, gyerek volt még akkor és csak halványan, valószínűtlenül ködlik előtte a hangja, a mozgása és a szokásaira alig-alig emlékezik vissza. Így kellett volna tenni, megkérdezni az apját, de mindig elakadt, mindig megtorpant benne valami ilyenkor. Szó se esett közöttük az édesanyáról és szokatlan volt ez így nagyon, lealázó is talán, nagy gyávaság, hogy nem elevenítették fel annak az emlékét, aki hosszú esztendőkön át gondolt rájuk, vitte a sorsukat a maga sorsával együtt. Az apja sohasem szólt erről, szinte természetesnek vette azt, hogy Marika van a házban és hozzá kell igazodni. Pedig Péter úgy volt, hogy a külföldön gyakran, nagyon gyakran úgy tekintett vissza az otthonára, hogy az édesanya is ott van, ott él, dagasztja a kenyeret, főzi az ételt, rendezkedik a házikó körül és várja őt. Maga sem tudta miért, de gyakran az volt az érzése, hogy aki meghalt, az nem halt meg és ha tudatosan nem is volt képes magában kifejleszteni a mélyebb érzéseket, a lélek és a test hatalmas vágyát az édesanya után, mégis úgy érezte, hogy a távolságokon keresztül feléledt az az asszony, akinek az életét köszönheti. Persze nincs itt, tudja ezt jól, de ha beszélne nek róla, szó esne közöttük erről, meg arról, akkor nyilván megleveledne.

És összeszorította a fogát, amikor rábólintott az apjára :

— Igen, örül . . . Marika örül majd neki, én is azt hiszem.

És ahogy beljebb haladtak a vizen, lassan merítgette az evezőket, könnyű, csendes haladással, megint csak az érzése, hogy nem való ide, nem való közéjük, nincs itt semmi keresnivalója ! És ahogy bevetették a hálót, gördültek a mélybe a hálózemek, csobbant az ólom és táncolt a parafa a víz színén, megfeszült a kötél, karjában érezte a húzás erejét, akkor Péter előtt kiszélesedett a víz. Kiszélesedett, nagyobb horizontot vett, ködbevesztek a partok és az volt az érzése, hogy körülötte a tenger van. Az a vízfelület, amely belenyúlik a végtelenségbe és úgy botorkál rajta az ember a maga

kis hajójával, mintha a világűrben járna. Még a sós illatot is érezte, a tengeri halak szokatlanul nehéz párolgását és mintha a kötél vastagabb lett volna, meg hosszabb is talán, akár a tengeri háló kötele. És jó volt ez így, ez az ábrándozás itt a Duna felett, jó volt ez így beleélni magát pillanatra, percekre annak a tudatába, hogy körülötte van a tenger, Delius nagy, visszavonhatatlanul leigázó birodalma. Összehunyorította a szemét és azt gondolta: amott a messzeségben vannak a fenyők, most közeledik, halad arra a hajó és nyilván lejön Jónas Halbröcken úr, a kapitány a fedélzetről. Lejön és megkérdi tőle, hogy: beteg vagy még, még mindig fáj a lábad, te potyautas?! Mögötte pedig Delius áll, rendíthetetlen szigorral az arcán és nagy szeretettel a szemében: igen, még beteg, kapitány, de én hoztam magammal és van ellene valami kifogása?...

Péter felnevetett, meghúzta a hálót és azt mondta az apjának: énekeljünk.

— Én? Már hogyan is gondolsz ilyent! Hiszen nekem nincsen hangom — nevetett vissza az apja.

Jó, bólintott Péter és egy kicsit megköszörülte a torkát, dúdolgatott, dudorászott, majd kieresztette a hangját... A távolból felfigyeltek. Mindenki kezében megállt az evező, pillanatra szünetelt a hálóvontatás. Mert Péter hangja ráterült Szeő szigetének tükörsíma öblére. A zöld vizen táncra perdült a hang, szaladt ide, gördült oda és betöltötte ezt az egész nagy, csodálatosan szép vízfelületet.

Hahó, jó hajóm,
Reszket a hullám,
Új vizek várnak!

Hahó, szél, napfény,
Új világ felé
Visznek a vágyak!...

Suttogó megtörülte a szemét. Valahogy nagyon mélyen, nagyon a lelke mélyére hatott az, ami már annyiszor elfogta ezen a reggelen, hogy itt van Péter! A fia, akinek ilyen templomba illő a hangja, mint Szikora mondta róla. Erős fiatalember, vér a véréből, az ő fia.

— Ha az anyád hallaná, Péter!...

Péter kezében megrándult az evező.

— Mit mondana?

— Ki?

— Hát az anyám, az én anyám, a maga első felesége.

Suttogó kivette a pipát, nézegette az ezüstös kupakot, a meggyaszrát és a kiégett tajtékot. Nézte a pipát, amelyet még nászajándékkul kapott az apósától, ezt az öreg szerszámot. Hány éves is lehet? Huszonnyolc vagy huszonkilenc, valahogy ilyesformán. Azután meg-

szólalt, némi melegség volt a hangjában és talán szégyenkezés is, úgy lehet.

— Örülne neki. Talán azt mondaná, amit én, derék ember vagy, Péter és szép a hangod. Magam még nem is hallottam így énekelni senkit, ez ugyan nem sokat számít, de Isten uccse szép a hangod. Voltam én az olasz fronton, meg Oroszországban is, voltak katonatársak, akik szerették a dalolászást, de a közeledbe se érnének, nem ám!

Elővette a dohányos zacskót, tisztogatta a pipát, majd rátömött. Nem nyúltak az evezőhöz, Péter a csónak farában állt, az öreg üldögélt és halkán vitte őket a víz, alig észrevehetően tovább. Szinte elfeledkeztek a hálóról, amely mögöttük jött, lassú kis víztúrással a parafák körül.

— Anyád is szerette az éneket, — bólintott Suttogó — szeretett danolgatni, lehet, hogy tőle hoztad ezt magaddal. Ha visszagondolok arra az időre, amikor még karon ültél, eszembe jut néha, hogyan énekelt neked . . .

Csend támadt közöttük és egyikük sem szólt egyetlen szót se tovább. Csak végezték a munkát, három húzás volt még hátra délig és amikor elkészültek az utolsóval, pontosan délidő volt éppen. A messzeségből harangszó zengett feléjük, a nap is magasan állt, a legmagasabban ezen a napon. Igen, dél volt és bevonták a hálót, összeszedték a kosarakat, hogy meginduljanak hazafelé. A többiek még kint maradtak a vizen, többet akartak, nagyobb hasznot, nagyobb fogást; mondták, hogy délutánra térnek vissza. Egyedül Derecske jött velük és egymás mellett haladtak, eveztek át Szeő-szigetének öblén, majd a nyílt vizen, a nádas mellett haladva, ahonnan olykor egy-egy vadkacsa surrant elő, vagy vízcisibe, ész nélkül menekülve a vizen, nagy szárnycsattogással, rémülten hápogva, csipogva, hogy bevesse magát a túloldali nádba. Derecske Cser Jánoskára terelte a beszédet.

— Nekem ugyan mondhattok bármit is, járhat a szája Nagy Balázsnak, én úgy látom, hogy ez a jövevény, gyerekek, bizony csak jövevény.

Péter hallgatott, merítgette egyre az evezőket, de az apja felvette a beszédet:

— Bizony csak jövevény, nekem se tetszik a képe és úgy vélem, lesz még gondunk vele.

Derecske nevetett:

— Gyanús a pofája, az már szent! Hallottad, mit mondott? Valami fogházigazgatót emlegetett . . . Nagy Balázs meg védeni kezdte. István, akárhogyan áll is a dolog, te, meg én résen leszünk. Balázs is idegen, úgy értem, hogy végeredményében idegen, hiszen alig pár esztendeje van közöttünk . . . ez meg egészen az, nem tudunk róla semmit! Csak a pofája gyanús, nagyon gyanús nekem.

Már ott volt előttük a telep, kibontakoztak a házikók és amikor meglátták a közeledő csónakokat azok, akik odahaza maradtak, lejöttek a partra. Fejér Annácska vékony hangja belesüvitett a déli csendbe : hoztak-e halat, hoztak-e eleget? ! Lejöttek az asszonyok is, közrefogták Derecskét és a két Suttogót. Belenéztek a kosarakba, belevájtak a halak közé és forgatták a kezükben, méregették súlyra, meg szemre, kiállásra és formára a ma délelőtt fogott zsákmányt. Dél volt, szikrázó meleg, pünkösdi dél és a napsugarak fényében csillogott a pikkelysokaság, úgy vergődött, táncolt, tátogott a víz után, hogy öröm volt nézni, öröm volt ránézni és elgondolni, hogy holnap délelőtt, talán már reggel is pénzt kapnak, végre pénzt a zsidó halkereskedőtől. Majd megjelenik Grün Barna úr motorosa, odaáll a csónakokhoz és Grün, akit itt egyébként Vörös Barnának hívtak, mert vörös a haja, lángvörös, kiáll a motoros orrára :

— Van eladó hal?

Akkor ők majd ráfelelnek, — egész bizonyosan így lesz — öntelten és büszkén felelnek, hogy van, de mennyire, elég és szép, gazdag halállomány ! Grün úr alkudozni fog, ők pedig tartják az árat, tartják addig, amíg a motoros pöfögni nem kezd, hogy tovább menjen. Mert ettől a pillanattól kezdve rendesen az szokott történni, amit a Vörös Barna akar, nem pedig az, amit a halászok szeretnének.

— Ha nem adják annyiért, akkor megyek !

A telepiek meg ordítózni kezdenek, hogy üsse kő, már megint licitál, már megint embertelenkedik . . . hát vigye !

Egészen bizonyosan így fog történni, holnap reggel, vagy délelőtt.

Nagy Balázsék hálójával baj történt, de alig vette észre valaki. Amikor kivetették a hálót és egy idő múlva felhúzták, nem volt abban semmi, mindössze ág-bogas hordalék a fenékről, hinár, iszap, meg nád-csomók ! De hal nem akadt benne és Nagy Balázs elsápadva, fakón és rémülve nézett a hálóra. Cser Jánoska halkán füttyentett az esethez és mivel szerette azokat a pillanatokot, amikor holmi kárörömré adódott alkalom, hát el is vigyorodott hozzá. Mert a háló száján hasadás volt, rémisztően nagy hasadás és ha került is beléje hal, hát úgy ment tovább, mintha kaput nyitottak volna előtte. Felhúzták, bevonták az egészét a csónakba és úgy nézték, nézegették.

— Valaki bicskával ment neki — mondta Nagy Balázs és Cser Jánoskára tekintett.

Kémlelve figyelt rá, elfojtott, nagy indulattal, a karjában megint benne volt a feszülés, amit reggel érzett a frontharcos Szikorával szemben. Szerette volna kivágni a csónakból vihogó barátját, a balatoni cimborát, mert Cser Jánoska vigyorgása olyan volt, mintha örülne az esetnek, mintha csak ő készítette volna elő ezt a tréfát.

— Te voltál talán? !

Cser Jánoska elhúzta a száját, káromkodás robbant ki belőle és a maga suta, komikus handabandázásával kezdett beszélni, hogyan is lehetilyent elképzelni! Mentegette magát, ami természetes is, hiszen nem akarta, hogy ilyen gyorsan befejeződjön a barátság, elveszítse megint a menedéket. Nagy Balázs kunyhóját, meg az ennivalót.

— Állat vagy, Balázs, nagy állat — dörmögte, hogy a vizen könnyen száguldó hang ne jusson messze. — Már hogyan is gondolhatszilyent, hogy én metszenék bele ebbe a hálóba, a te hálódba, amelyikből én is élni akarok? Hogyan is gondolhatszilyent, amikor tudod, hogy a cimborád vagyok...

Nagy Balázs lehajtotta fejét, nézegette a hálószemeket, amelyek egyvonalban, tehát késsel lettek keresztülvágva. Az ázott fonalvégek nem rojtosodtak ki, kést használtak itten, kár lenne minden szóbeszéd. Jó méteres volt a vágás, ügyesen számította ki, aki hozzáfogott és elintézte a háló sorsát.

— Hát akkor ki volt?

Jánoska percekig hallgatott, tisztogatta a hálót, dobálta ki belőle a nádtorzsákat, a hinárcsomókat és az iszapot. A mai reggelre gondolt, amikor léptek közeledtek a ház felé, majd megszűntek a léptek és a kifeszített háló felől furcsa, pattogó zaj támadt, olyan szöcskeugráshoz hasonló zaj, neszezés. Ahogy a kés egyik hálószemtől a másikhoz ért. Azután felbukkant Pelikán apó alakja, előbb az árnyék, majd maga Pelikán apó, akiről köztudomású, emberek mondják, itteniek, meg a távoliak, hogy görcsös gyűlölet van benne Nagy Balázs iránt. Így tehát nyilván ő lehetett, gondolta Jánoska, de befogta a száját, hiszen Pelikán apó visszahozta a bilincset. Visszahozta, de akárkinek elmondhatja még, hogy ki vesztette el és mi volt belekarcolva. Hallgatott tehát és valami kiutat keresett, nyújtotta az időt a hinárcsomók és a nádtorzsák dobálásával. Majd felnézett, szokatlan határozottsággal, mint aki rájött a dolog nyitjára és füttyentett is hozzá szokása szerint.

— Te, Balázs, hogy állsz az énekes Péterrel?

Nagy Balázs meghökkent.

— Arra gondolsz, hogy ő lett volna?

— Hát, — tartotta ki tenyerét Cser Jánoska — ez nem éppen lehetetlen! Idejött, itt nagyképűsködik, megbabonázza az embereket énekével, henceg, hogy milyen az a tengeri halászat. Téged meg kiüt a nyeregből. Ki más lehetett volna?

— Más nem, más senki se, — révedezett Nagy Balázs és gondolatban sorravette az ismerősöket. — Más senki se...

Elnéztek a távolba. Ott haladt lassan Suttogóék csónakja is, az öreg a kormánypadon, Péter pedig a csónak derekán, merítgetve az evezőt. Fehér ingük, az ünnepi, szépen vasalt ing vakított a napban, akár a többieké szanaszét a vizen. Majd énekszó verődött hozzájuk, simult rá Szeő-szigetének öblére és jött el addig a csónakig, ahol Nagy Balázs ült összeszorított fogakkal, összeszorított ököllel. Ült,

elnézett a messzeségbe, a két fehér ing felé és olykor a hálóra, amely beteg, megtépve, piszkosan a lábuk előtt hevert. Az ének pedig tele volt ujjongással, jó, lélekremenő, kemény kurjantásokkal.

Hahó szél, napfény
Új világ felé
Visznek a vágyak!...

Suttogó Péter hangja, akit itt immár Énekes Péternek hívnak és aki annyira, oly nagyon megbabonázta az embereket. Lám, amott, a többi csónakokban felfigyeltek rá és a Juhász fiúk már át is vették a nótát, nevetve dobták bele a maguk hangját Suttogó Péter énekébe.

— Csak ő lehetett! — döntötte el határozottan Nagy Balázs és megfogta a kormányvezetőt. — Jánoska, evezünk lefelé. Nem kell azt senkinek se látni, hogyan jártunk. Majd kerülővel hazamegyünk, de ha eléje állok, odaállok Suttogó Péter elé, megfizetek a mai napért!

Cser Jánoska bólintott, hogy jól van és elégedetten szorította össze foghíjas száját.

— Grünnek megmondhatod, ha elbámul az üres tarisznyádon, hogy van itt egy jó komád, aki megfúrta a hálót!...

6.

Péterben volt valami, apró harsogások, vágyak, belső távoli kiáltások, amelyek a vadlibákra emlékeztettek. A vadlibákra, ezekre az elhúzó, magas égbolton szálló, vándorútra térő és vándorútról visszajövő, furcsa madarakra. Volt benne valami, ami belszólt a lelkébe, megkopogtatta a szívét, előtört a torkából, ha meglátta a magasban az elhúzó vadlibákat. Már kicsi korában érezte ezt és azóta is, ahogy nőtt, növekedett, erősödött benne az ember, izmosodott a férfi, úgy gyengült le, halkult le benne ez az érzés, ha megszólalt valahol a nádasok felől, vagy a tavaszi esték sötétségéből, az őszi köd láthatatlanságából a szálló madarak krugatása. Ilyenkor szerette volna felkapni a tarisznyáját, megfogni a botját, vagy csónakot lendíteni a vízre, hogy tovább, tovább, másfelé térjen az az út, amelyen jár, vagy ahol megállt!... Ezek a hangok mindig megbabonázták és egy kicsit, nagyon kevésbé úgy érezte akkor magát, mintha vadliba lenne, mintha közéjük tartozna, hívná a falka, hívná a szárny, hívná a hang, ez az ijesztő, de mégis békés madárhang... hívná, szólítaná, hogy felemelkedjen közéjük, hogy velük szálljon és velük énekeljen távoli tájak felé, ahol új tanyák, új otthonok várnak.

Igen, ez volt Péterben az egyik alapmotívum, ez volt az, ami százszor és ezerszer elfogta őt, ami különbbé tette, mássá formálta, mint a többi emberek. Mint azok, akik, ha a magasból meghallották a vadlibák hangját, akkor legfeljebb felnéztek és annyit mondtak:

— Jön a tél... jön a tavasz...

De mást nem éreztek, nem forrt fel a vérük, vagy nem rándult meg az izom a bokájukban, hogy hajrá gyerekek, nyílegyenes az út, hívogat az út, gyerünk rá és lóduljunk tovább egy házzal!... Ó, Péter mindig azt érezte a krugató hangok harsogása idején, hogy meg kell fogni a tarisznyát, rácsatolni a vállra és ezzel már készen is minden: Isten veled ház, eddigi otthon, áldás az embereknek, az asszonyoknak és a gyerekeknek, itt a nyílegyenes út és rajta csak tovább, egyenesen tovább!...

Tavaly történt, még Finnországban, hogy egy reggel ott ültek a juvai házikó előtt, Delius, az öregek és ő. Nyár volt, a nyiresek felől (és általában az erdők felől) jószagú illat, nyári illat terült rá Juvára. Ültek a házikó előtt és közömbös dolgokról beszélgettek, amolyan semmitmondó napi eseményekről, ami úgy szóródik ki az emberből, mint ahogy kihull tavasz idején a fellegekből az eső. Megtermékenyíti, felerősíti a szeretetet, az emberek egymásközötti szeretetét, de végeredményben nem sokat számít. Az öregek hümmögtek, bólogattak, Delius és Péter szívta a pipát, közben nevettek is hozzá.

Egyszer csak, lehetett úgy tíz óra felé az idő, felkapta fejét a kutya, beleszimatolt a napba s nedves orra vígan motoszkált. Majd futkározni kezdett az udvaron, elszaladt a tengerpart felé, ráugrott az egyik sziklára, csaholni kezdett és újból visszaszáguldott.

— No, mi az, mi történt veled? — nézett a kutyára Delius.

De elfordult ő is, feltekintett a magasba, mindnyájan, az öregek is és Péter is. Mert a szárazföld felől, a nagy tavak felől, madársoport jött seregestől a tenger felé. Vadludak voltak, szinte beborították az eget, elsötétítették a napot, ahogy egytömegben húztak, szálltak a falucska felett. Péter szíve összeszorult, majd erősebb ütemre indult és szinte szédülten, kábultan meredt bele a madárseregbe, amely harsogó szárnycsattogással, földrengésre emlékeztető robajjal húzott a magasban.

— Ezek nyilván Svédország felé mennek, — mondta az öreg Delius és kivette a pipát a szájából, elgondolkozva. — Átkelnek a tengeren, de a csuda tudja, mi ütött beléjük, hogy nem a szárazföldi utat választják maguknak.

Még tartott a madarak vonulása, amikor beállított Akse gitáros és a lánya, Márta. Jöttek nevetve, jókedvűen és a gitáros, aki különben is vígkedvű ember volt, holmi indulót pengetett. Úgy állítottak be zeneszóval és énekkel Deliusék portájára. Akse gitáros az égre mutatott:

— Ott száll a pecsenye! Hej, micsoda ebédeket, meg vacsorákat rendezhetnénk belőlük, igaz-e, Márta? Megvendégelnénk benneteket, az egész Juvát és akár egy évig tarthatna a lakoma, annyian vannak...

Közben csettintett a nyelvével, a karjaival meg úgy csinált, mintha szállni akarna ezekkel a hosszú, ösztövéer karokkal. Márta

lecsendesedve állt mellette és Pétert nézte, aki csillogó szemekkel, kipirult arccal tekintett a madarak után. Delius hümmögött, hogy az ám, ott száll a pecsenye és milyen jó lenne belőlük falatozni, hiszen a hal jó eledel, de a változatosság azért nem árt.

— Szállj utánuk, Akse és hozzáj belőlük vissza pár darabot — mosolygott a gitárosra, aki egyszerre nyugtalan lett, akár a kutya és idegesen babrált a húrokon.

De Delius is elkomorodott, valami elvitte közülük a jókedvet, a nyári reggel meleg puhaságát és az erdő illatát. Leültek megint, egyik a másikra nézett, szavakat kerestek, gondolatokat kotorásztak, hogy ne legyen ilyen nagy némaság, ilyen szótlanság közöttük. Ültek, tömködtek a pipákat, az öregasszony, meg a lány összetették a kezüket és úgy meredtek a férfiakra. Az ám, a levegőben volt valami, ami megváltoztatta az előbbi békét, csendes családiasságot! Még a messzeségből visszahallatszott a vadludak danája, még a nap fényében apró tollpihék táncoltak, szálltak le a házra, az udvarra, Juvára. Egy pedig Márta hajára telepedett és Péter vette le onnan, némileg megránduló kézzel. Megfogta a tollat, nézegette, lesimította az összegyűrődött pihéket és azután a sapkája mellé tűzte, maga se tudta, miért.

Akse gitáros feszengett, krárogott, végül is megszólalt:

— Mit szólnátok hozzá . . . tegyük fel, mit szólnátok hozzá, ha mi is elindulnánk?

Összenéztek.

— Úgy, mint télen szoktunk, faluról-falura, énekelve, nótázva, békességet köszöntve az emberekre . . . A falusiak most aratnak, jólesik majd nekik a nótaszó, hiszen azok nem tudnak énekelni, fahangjuk van, vagy mi a szösz. Mit szólnátok hozzá, ha te, Delius, meg Péter, meg én, pár hétre félredobnánk a hálót és egy kicsit belecsavarognánk az országba?

Hát ez jó volt, felszabadító érzés volt Akse gitáros hangjában. Delius merev arcán szinte nevetés táncolt, Péter is kinyújtotta magát, jól hátradőlve a padon, hogy beleropogtak az izmai. Hátravetette a fejét, úgy kiáltotta az égre, nem is Akse gitárosnak, hanem az égre:

— Hát akkor gyerünk, szedjük a sátorfát, Akse, Delius, gyerünk!

Az öregek halkán kacagtak, Márta azonban sápadtan és fakón szorította össze a száját, gyúrte a kötényét, de nem szólt, nem jött hang a torkára.

— Jó, hát akkor gyerünk, — bölintott Delius is — holnap reggel indulhatunk.

— Jól van, — feleltek rá és ebben maradtak.

Alkonyatkor a tengerparton Péter összetalálkozott Mártával. A lány ott üldögélt a halszáritóknál és a többiekkel beszélgetett. Péter elhaladt az úton, a kikötő felé tartott, ahol Delius bárkája horgonyzott. Ott volt a hátitarisznya, azért ment. Dudorászva haladt és amikor Márta meglátta, felugrott, otthagya a többieket a halszáritó-

nál. Azok meg utána nevettek, némelyik lány még csúfolódott is, de most nem törődött a szóbeszéddel. Nem, most nagyon sok határozottság volt Akse gitáros lányában, aki különben puha volt, engedékeny, melegszívű és csupa jóság, békesség. Márta Péter elé állt:

— Hová mégy?

— A hajóra, ott van a tarisznyám, reggel indulunk, hát kell, szükség van rá.

Szeretettel nézett a lányra, az meg melléje simult, úgy mentek az úton, szinte kéz a kézben. A kikötőnél Péter azt mondta neki, hogy várjon, várja meg itt.

— A hajóra nem jöhetsz, még megszólnának.

És amikor visszajött, hátán a tarisznya, talpában már az országutak, ösvények nagyszerű lépteinek üteme, akkor Márta kimondta azt, amivel egész nap küzdött, harcolt és kínlódott:

— Nem maradnál itt?

Péter megállt.

— Nem maradnál itt? — kérdezte újból Márta. — Mert van annak értelme, hogy most induljatok el? Most, amikor halászhattok, most kell nektek hetekre elbarangolni... Tudom, hogyan van ez. Apám tavaly is elment, akkor is a vadlibák miatt, de amikor visszajött, szidta magát, meg mindenkit... mert nem volt ennivaló a házban! Hát van annak értelme, hogy most menjete el, itt hagyjátok az öregeket, meg engem, hogy gondoskodjunk magunkról úgy, ahogy tudunk!

Péter elfordította fejét, levette a sapkáját és az ujjai a tollhoz értek. A puha, örökösen meleg tollhoz, amely megsimogatta a bőrét és megkeményítette a szívét.

— Megmondtuk, hogy megyünk, hát menni kell — s neheztelés volt a szemében, ahogy elnézte ezt a lányt. Mert Márta előtte állt, határozottan nézett Péterre, akár ha asszony lett volna, Péter asszonya, hitvese, felesége, akinek jogában van eléje állni. Szó se róla: szép volt így, szép volt ez az odaadás és gondosság, ez a nagy asszonyi ragaszkodás, mert a hangon túl, a szavakon túl, hogy nem lesz ennivaló, ha elmennek, más is hangzott, ez kétségtelen. Érezte Péter, hogy a szeretet akarja körülfogni, körülhurkolni őt, mert Márta szemében az csillogott, ez játszott, ugrált ijesztő táncot azokban a szemekben. De Péter úton volt, tüdeje már az eljövendő rétek, erdők és tanyák levegőjét szívta, torkában már az üdvözlések voltak, ahogyan szokás szerint beállítottak a tanyákba, ha együtt járt Delius, Akse és ő. Alig volt már itt és nem érzett semmit abból, hogy nehéz lesz elindulni. Márta hangja azonban beléje vágott és amikor a lány keze, a hosszúkás ujjak kérőn felé nyultak, hozzáérték a vállához, akkor dac támadt benne.

— Nem vagy a feleségem, még nem vagy az! — fogta meg a lány kezét. — Te nem érted, mi lepett meg bennünket, az apádat és Deliussal együtt engem. Pár hét, kifujjuk magunkat egy kicsit és

azután megint visszatérünk. Mint ahogy a madarak szokták, meg a halak, meg én . . .

De Márta, aki itt született északon, a tenger partján, a nyiresek és fenyőerdők tövében, megértette Pétert. Felnevetett, olyan erővel, hogy az öbölben úszkáló sirályok szárnyrakaptak és vijjongva kezdtek keringeni a halászhajók árbocai között. Márta nevetésében megbocsátás volt, belátás és a fájdalom leplezése.

— Hát jó, menjete!

Péter magához húzta s arcát odaszorította a lány homlokához. Ennyi történt közöttük, több nem.

Azután megindultak Akse gitáros háza felé, csendben lépegetve, szótlánul. A házban már égett a mécses, Akse szárított halat és barna cipókat tömködött a tarisznyájába. A gitár ott feküdt mellette az asztalon, húrjai leszedve és a szalagok is. Azt mondta Mártának, hogy : tedd rá az új húrokat, meg az új szalagokat is, lehetőleg a pirosakból és a sárgákból, amelyeknek oly eleven a színe és annyira szeretik a falusiak . . . Márta odaült az asztalhoz, kifeszítette a húrokat és körmével olykor megpengette a hangszert, hogy zengeni kezdett a kis szoba, Akse gitáros apró otthona.

— Jó éjt, — vette fel a sapkáját Péter.

— Jó éjt, — mondta a lány és a gitáros.

Péter pedig megindult az esti úton hazafelé, hosszúakat lépve, mint ahogy az országúti embereknél szokás. De a fülében ott csengett a gitár hangja, a húrok vibrálása, a meghúzott és elengedett fémszálak pengése. És maga előtt látta a lányt, aki csendesen ült az asztalnál, a gyalulatlan, kérges fából összetakolt asztalnál. Ült és maga elé nézett, közben úgy tett, mintha a gitár lenne előtte a legfontosabb a világon, a gitár, amelyet holnap magukkal visznek, tanyáról-tanyára, mesgyéken és országútakon, hogy kísérjék vele az éneküket.

— Jó éjt. — mondta Márta és alig nézett rá, mindössze egy villanásra föl. — Jó éjt. . .

Hosszú hetekkel ezelőtt történt, hogy egy csónak jött lefelé a folyón. A hold fényétől és az éjszakai csillagoktól megvilágított folyón, amolyan idegen, ezen a vidéken alig ismert, furcsa alakú csónak. Egy ember ült benne, könnyedén fogta az evezőket, ritmus volt a karjában, ahogy a lapátok megmerültek, meg kiemelkedtek a vízből. Igen, hosszú hetekkel ezelőtt egy csónak jött lefelé a folyón és az evezős beleénekelt a holdfényes éjszakába, hangja végigterült a vizen, rávágott a partokra, akár a hold fénye. Csillogó örömet, vigasságot ébresztő hang. Úgy volt a dolog, hogy felébredtek az emberek, a parti népek, akik hallották az éneket és kiálltak az éjszakába, lelkükre és szívükre babona hullt. Mert oly szép volt az ének és oly csodás a hang, hogy értelmetlenül néztek össze : vajjon ki lehet, vajjon ember lehet-e?

Azótá mindenki tudja errefelé, ki volt az énekes, ki volt az, aki csónakjával usztatott lefelé a vízen.

— Ó, Suttogó Péter hangja ritkaszép hang, — mondogatták egymásnak az emberek és megtanulták Péter nótáját, az északi halászok énekét, persze, ki hogyan bírta hanggal, torokkal.

És vasárnaponként, meg ha ünnepnap adódott közbe, összeültek a telepiek. Beszélgettek, énekeltek és így telt el az idő, így multak el az órák és az órákkal együtt az ünnepnap. Tűznél ültek, halásztűznél, ha este volt, nyárson sütöttek maguknak halat s közben falatoztak, ittak a borból, amelyet az «Árpád» vontató hetenként egyszer leadott itt a szigeteknél.

— Na és, visszavágyódsz-e még abba az országba? — kérdezte Szikora Pétertől.

A többiek ráfigyeltek, Péter lehajtotta fejét, gondolkozott.

— Nem tudom... lehet... nem tudom egészen bizonyosan.

A frontharcos Szikora pedig, aki maga volt a megtestesült hazaszeretet, a nacionalista önérzet, a büszkeség, hogy megvannak az összes legénységi kitüntetései, legyintett:

— Bezzeg kínlódtál volna a háborúban, majd megbecsülnéd a hazádat. Látod, itt vagyok én, valójában mi jutott nekem? Egy ház, egy asszony ráadásul, egy csomó gond. De nem feledkezem meg arról sohasem, hogy katona voltam, magyar katona és még most is annak tartom magamat. Az én mellemre, öcsém, maga a főherceg tüzte a nagyezüstöt és meg is veregette a vállamat, hogy csak így tovább! Hallód-e, megsebesültem elégszer, kórházban is voltam eleget, de utána mindig kimentem a frontra! Hát erről nem feledkezem meg sohasem, legkivált pedig arról nem, hogy magyar katona voltam és az is maradok.

Szikora elhallgatott, csontos, fakó arca határozottan fordult Péter felé:

— Idegen ország sohasem lehet a hazád!

A többiek is ezen a véleményen voltak, mert megszerették Pétert és látták, hogy a fiú sehogyse találja magát közöttük. Derecske megint úgy nézett rá, mint valamikor, amikor Péter Robinson Crusoe könyvét cipelte a hóna alatt s behozta a csónakba, ott volt a halászat közben a pad alatt és ha lehetett, megengedték az idősebbek, akkor arról beszélt, hogy kalózkodnak a tengereken. Fejük rongyba van burkolva, hosszúszerű csizmát hordanak, hadakoznak arabokkal és négerekkel, kirabolják a kincses bárkákat! Valahogy most is így nézett rá Derecske, szinte kereste nála azt a könyvet és várta, hogy a gyerekből lett felnőtt Péter megint előáll majd a régi mesékkal. Az apja is így volt valahogy, féltés volt a szemében és hangjában, gyakorta reszketés, ha a fia előhuzakodott a külvilággal.

— Ugyan már, — vágott a szavába ilyenkor, — ne törődj te azzal, ami volt. Itt vagy, közöttünk vagy, itt élsz és itt maradsz!

Péter elmosolyodott . . . az öreg Suttogó pedig ijedten nézett rá. Tudta, hogy ez a mosoly valamit jelent, valami olyasfélé, hogy fiának lelkében nincs nyugalom és nincs pihenés. Megfigyelte többször, amikor nem akadt munka, végeztek a halászzattal, hogy délutánonként Péter elbarangolt. Ült a ház előtt, vagy hanyatt feküdt az udvaron, egyszer csak felállt, fogta a sapkáját, azt az ellenzős finnországi sapkát és elindult. Be se szólt a házba, hogy hová megy, merre . . . és csak este tért haza. Akkor olyan volt, mint maga a megtestesült nyugtalanság. Összeszorította a fogát, idegesen felelgetett, bekapta a vacsorát és közben sóhajtozott.

— Te, — mondta az asszonynak, — ennek a gyereknek valami baja van. Nem tudok eligazodni rajta, de látom, hogy valami baja van.

— Úgy gondolja?

— Igen, már látom a csónakot, ahogy eloldja és nem jön vele vissza többé.

Este volt. Suttogó az ágyszélén ült, szívta a pipát, Marika foltozott az asztal mellett, vigyázva fogta a tűt, hogy ne reszkessen a keze. Nyitva volt az ablak, meglibbent a tarka függöny. Kuvik rikoltott a fák között, éles kiáltása bevágódott a szobába és a két ember össze-rezzent. Suttogó felállt, lerakta a pipát és kiment a házból . . . Hallani lehetett, ahogy átbetorkált a sötét udvaron. Majd némaság lett . . . Azután újból felhangzottak a léptek, kinyílt az ajtó és visszajött Suttogó. Felvette a pipát, rágyújtott és csak azután jegyezte meg:

— Alszik. A fene tudja, azt hittem, hogy elment.

Igen, Péter gyakorta elbarangolt a telepen. Átvágott a szigeten, elkerülte a házakat és úgy haladt keresztül a bozóton. Leginkább a laposra ment ki, Pelikán apó kunyhójához. Útközben megpihent, hasmánt feküdt a fűben, nézegette a fűszálakat, a virágokat. Feje fölött lombkoronák borultak össze, zúgott a szél az ágak között, vagy pedig mozdulatlanok voltak a levelek és a nap tűzött át rajtuk, erősen, forrón. Feküdt a fűben, magába szívta a föld illatát, a zöld hajtások eleven, jó, friss szagát. Olykor bogár mászott valahonnan elő, cincér, futrinka, galacsinhajtó, vagy pettyes katicabogár. Tenyerére vette, ráfujt és jóízűen felnevetett, ha összehúzódott, lábait páncélja alá rántotta a bogár. Majd visszahelyezte a fűre és úgy nézte, hogyan halad tova, fut gyorsan, vagy nehézkesen botladozik, hanyatt hull, nagy kapálózással.

Elrévedezett a földön a fákon, a magasban szálló halászsas repülésén, a körülötte lévő életen és a maga életén. Jó lett volna, ha itt ülnek a juvaiak, esetleg Akse gitárja hangzana a fák közül. Pengénének a húrok, magasan, vagy mélyen, ő pedig énekelne hozzá, egészen halkan, hogy ne zavarja meg a bogarak mászkálását és a halászsas repülését. Esetleg Delius kuporogna annál a fánál, merev, mosolytalan arcából elővillannának azok a barátságos szemek, amelyekben annyi szeretetet, annyi jószág volt iránta. Esetleg arról beszélne, hogy holnap

kimennek a tengerre, megfeszülnek majd a vitorlák, kattog majd a kötélzet, akár Akse gitárján a húr. Énekelnének a kötelek, recsegne hozzá az árboc, verődnének a hajó hasa alá a hullámok és ők, a juvai népek, Delius és társai, nem látnák a partot, nem látnának fákat, füvet és virágokat, egyedül a tengert. A végtelen tengert, apróbb és nagyobb hullámokat, rajtuk a sós víz fodrát, amely hasonlít a csipkéhez. Szó se róla, Márta is itt lehetne, dudorászhatná ő is a nótát, énekelhetné a maga halk, némileg vékony hangján.

Ahogy Péter itt feküdt a fűben, feje felett összeborultak a lombok, elképzelte, hogy megfogná Márta kezét, esetleg a lány ölébe hajtaná fejét. Béke lenne közöttük, megértés, csend, akár a fűszálak között, amelyek oly csendesesen, szépen és zölten simulnak egymáshoz. Elfogta a vágy Márta után, nagyon érezte a hiányát és szinte szeretett volna felugrani, rohanni át a szigeten, átúszni folyókon, tengereken, áthaladni hegyeken, hogy elérje őt, hogy mellette legyen és belenézhesen a szemébe. Ő, gondolta magában, kicsit messze van, kicsit túlságosan messze ahhoz, hogy egyhamar elérhesse! . . . Összeszorította tehát az öklét és hirtelen fölugrott, hogy megszabadítsa magát ettől a vágytól, amit nem lehet egykönnyen megnyugtatni, amit nem lehet teljesíteni, hiszen a távolság nagy úr, talán a legnagyobb úr ezen a földön az emberek között! Egészséges volt, nagyon erős és fiatal, de méreg volt számára az elérhetetlenség, a vágy, hogy hallja és lássa azokat, akik közelálltak hozzá. Ilyenkor mindig győzedelmeskedni kellett maga felett, valóságos bajvívást, harcot kellett lefolytatni, hogy ne hulljon össze, ne semmisüljön meg egészen . . . vagy ne kapja fel a bötjét, akár tarisznya se legyen a vállon, és induljon arra, ahová szólítják azok a hangok, amelyeket a messzeségből, a távolságokon át hallani vélt.

Összeszorította az öklét, felugrott és fütyürészve haladt át a bozóton, a nádas egyik részén, azon az ingoványos területen, amely elválasztotta a Lapost a halászteleptől. Délután volt és Pelikán apó a napon süttette magát, amikor feltűnt Péter a nádas szegélyén.

— Hozott Isten, — mondta neki az öreg és szeretettel nézett rá.

Most nem mondta azt, amit mindenkinek mondott, ha összekerült az emberekkel: van valami eladó, vagy vásárolni akarsz valamit? Esetleg egy szitát, ibriket, vagy korsót . . . Nem, Pelikán apó Péternek sohase tett fel ilyen kérdéseket. A maga módján megszerette Suttogó István fiát, öreges, sovány, önző szívébe zárta az énekes Pétert, az egyedüli embert az itteniek közül, aki eljött hozzá, leült nála, jószívvel beszélgetett vele és nem figurázott, nem csúfolódott, hogy ej, ej, öreg, már megint bolondokat beszélsz! . . .

Nem, Suttogó Péter megbecsülte az öreget és sajnálta nagy magárahagyottságát, emberektől elzárt életét. Sajnálta benne az idős embert, a felette elmúlt sok évtizedet és valahogy úgy volt vele, hogy néha kötelességének érezte meglátogatni.

— Hozott Isten — vigyorgott az apó és helyet csinált a nyomorult

padkán. Majd ünnepélyes ábrázatot vágott, bement a konyhába és egy kosárával tért vissza. A kosárában cseresznye volt, apró, kinnal érett gyümölcs s megkínálta vele Pétert. — Csak fogadd szívesen, ha lopott is. Tegnap az uradalomban jártam és gondoltam, illő, hogy hozzak valamit. Ingyen hozzak, mert azok a lelketlen ispánok mindenért pénzt kérnek . . . még egy kenyérszeletet se adnak jó szívvel, magamért . . .

Mult az idő, a nap már lefelé szállt és hűvösödni kezdett a levegő, amikor Pelikán apó kibökte azt, amire nagyon várt. Azt mondta Péternek:

— Tudod-e, öcsém, hogy Nagy Balázs házikója az enyém volt? Tőlem vette meg, csak az árát felejtette el kifizetni! Adott ugyan valamit érte, de írást kért az egészről, mint mondta azért, hogy ne csürjük-csavarjuk a dolgot, ne kelljen annyi papírt őriznie . . . Akkor azt hittem, hogy becsületes ember . . . Mert tudod, rendesen beszélt velem, ha összetalálkoztunk, segített batyut cipelni. Szóval, rendesen beszélt velem, hát hittem neki . . . Amikor pedig elmentem, hogy add meg a további jussomat, add meg a vételárat, akkor hetyke pofát vágott, elővette az írást és az orrom elé dugta . . . Az orrom elé dugta, hogy mit akarok?! . . .

Péter összehúzta szemöldökét :

— Hallottam valami ilyesféléről, de senki se hitt magának, apó. Senki se hiszi el, — mondta mosolyogva, — hogy Pelikán apó írást ad arról, amit nem kapott meg.

— Igen, igen, — csattant fel az öreg, — hallottad, hogy mit mondtam! . . . Azt hittem, hogy becsületes ember, nem is gondoltam arra, hogy kérni kell tőle. Értsd meg, Péter, nem tudtam, hogy gazember . . . Itt mindenki nagyra van vele, mint ahogy az ilyen jövevényekkel szokott lenni, akik nagyokat mondanak . . . Különben mit is beszélek, nézd meg a társát és akkor eleget láttál. Multkor mondtam is neked, hogy bilincset hord a zsebében!

Péter bólintott :

— Meg is mutatta.

— Az ám, te láttad. Láttad benne az írást. De azt még nem mondtam neked, hogy visszaadtam a bilincset? Egye meg a fene, ijedezzen, gondoltam magamban és egy reggel elvittem neki. Te, Péter, az a csavargó olyan lett, mintha karót nyelt volna! . . . Firtatta, hogy tudom-e, mi az a vasdarab. Én meg úgy tettem, mintha nem értenék semmihez és erre megnyugodott. De csináltam mást is . . .

Ránézett Péterre és nagy hahotára fakadt. Öreg, naptól és időtől cserzett arcán vidám táncot járt a bőr, az apró, savószinű szemek pedig szinte szikráztak az örömtől, ahogy visszagondolt arra a reggelre, amikor meghozta Cser Jánoskának a bilincset és előzőleg felhasította Nagy Balázs hálóját. Nagyokat nevetett Pelikán apó ott a padkán, de mégis magábafojtotta a szót, bár szíve szerint nagyon ki-

kívánczozott a dolog. Azonban óvatos volt, egyszer már megjárta a bizalommal és ha nehezen is, de elhallgatott.

— Majd egyszer elmondom, hogy mi történt! Hej, Péter, akkor majd igazában kinevetheted magad... ha elmondom. Most csak annyit, hogy légy óvatos velük és jól nézz a körmére annak a Cser Jánoskának. Olyan ember az, hogy a kését is kihúzza szívesen, ha a maga bőrét mentheti vele!...

Besötétedett már, amikor elbúcsúzott Pelikán apó kunyhójától. Feljött a hold is, megvilágította a lápos részt, az erdön át vezető mesgyét és Péter úgy ballagott fütyörészve, könnyű, kipihent léptekkel hazafelé. Az apja délután megkérdezte tőle, mielőtt elindult, hogy mikor jön vissza. Vacsoraidőre, felelte és az erdőnél most meggyorsította lépteit, hogy el ne késsen. Közben arra is gondolt, hogy a hálón is javítani kell, ez lesz majd az esti szórakozás s kiülnek apjával a ház elé, meggyújtják majd a rőzsetüzet és akár odafent, messze, nagyon messze, Juvában, a lángok világító fénye mellett dolgoznak majd a hálón... A füzeseknél, a ház közelében, emberi árnyat látott. Alig az úttól tíz-tizenöt lépésnyire, bent a fák között állt valaki! Árnyéka rávetődött az utat szegélyező bokrokra és mielőtt Péter továbbhaladt volna, megállt.

— Ki van ott?

Az árnyék megmozdult, kisebbedett, tehát a fák között álló ember leguggolt. Majd ropogni kezdett az avar: egy férfi, magas ember, rohant a sziget belseje felé.

— Hé, Balázs... te vagy az?! — kiáltott utána Péter, de a rohanó ember nem fordult vissza, nem is lassított.

Pillanatok mulva eltűnt a fák között. Egy ideig még hallani lehetett, ahogy törtet befelé, majd csönd lett. Úgy látta, hogy Nagy Balázs volt ez az ember, a formája után gondolta, de hogy nem felelt s nem is állt meg, elmosolyodott; bizonyára tévedett, valamelyik legény járt titkos úton errefelé. Úgy tűnt el, vette be magát a sűrűbe, akár az északi földek hiúza, amelyik órákig áll lesen, figyelni az erdő apróbb vadjait és ha megjelenik az ember, akkor halkan felkurrog, acélos teste megperdül és csak a távolodó surranást, a puha talpak ütődését lehet pillanatokra hallani. Így tűnt el ez az ember is, akit Nagy Balázsnak vélt, de nyilván nem lehetett az, mert rákiáltott, nevéen szólította és ha valóban ő lett volna, talán csak megáll?...

A Suttogó-ház lámpása kivilágított a kerítés nélküli udvarra. A petróleumlámpa fénye elvilágított egészen a fatönkökig, a deszkákig, amelyek szépen egymásra voltak rakva, glédába, hogy csónak készüljön belőlük akkor, ha az új ladikot baj érné, esetleg elvinné a víz, vagy összetörné valamelyik hajó, ködben közeledő, emberi szemtől nem látható lapátos hajó. Ó, mert errefelé történtek már ilyen esetek is; a templom a megmondhatója, a templom falára akasztott táblács-

kák, hogy már többen lelték halálukat a ködös éjtszakák, a folyamon közeledő titokzatos hajók akaratából.

Péter megállt a kamránál és nézte a házat, ezt az apró, fából és vakolatból készített házikót, mint már annyiszor. Maga se tudta, miért, de a sötétedés idején, este, vagy éjtszaka, nagyon mély, szeretetteljes vágy fogta el: elnézni a házat, ahol felnőtt és ahol az anyja is élt. Ilyenkor az volt az érzése, hogy nyílik az ajtó, a küszöbön anyja áll és kikémlel az estébe. Áll, néz, figyel, hogy merre járnak, merre vannak az emberek, leginkább Péter, aki után annyit figyelt annak idején a folyam felé és lekiáltott a csónakokhoz: Péter, Péterke, merre vagy már?! . . . Nézte a házat és a lámpa fényében látta, hogy Marika tesz-vesz valamit az asztalnál. A fiatalasszony karján, a födetlen vállon és a haján sárgás, vöröses fény vibrált. Ha hátrább lépett, akkor árnyékokat kapott, furcsa, sötétes vonalakat s ha közelebb tért az asztalhoz, egyszerre elborította a fény és olyan lett, mint valami kép, amit a piktorok készítenek asszonyokról és leányokról. Tele meg-hitt színekkel, békés hangulattal és az otthoni nyugalom sugaraival.

Marika karja hol felemelkedett, hol leesett, a párkány magassága miatt nem láthatta, hogy mit csinál, csak felésugárzott az asszonyi test ritmusa, az asszonyi gondosság és a házimunka szeretete. Majd énekelni kezdett Marika, azt a régi, nagyon régi halásznótát, amelyet Péter gyerekkora óta se hallott. Marika hangja halk volt, inkább dudorászott, de az esti csendben, a petróleumlámpa kiáradó fényén át kiborultak a hangok az udvarra, akár a tücskök ciripelése, a part felől, oly könnyen, oly halkan és talán szépen is.

Hej, halászok, halászok,
Be üres a hálótok!
Nem is fogtok egyebet,
Pirosszárnyú keszeget . . .

Kis szünetet tartott, átment a konyhába és onnan már Péter dala hangzott kifelé. Péter nekitámaszkodott a kamra falának és a szívében egyszerre újjongás támadt, öröm, boldogság, ahogy az énekét asszonyi hangon át hallotta újból. Mert az északi asszonyok tudják, Márta is szereti ezt a nótát, de mégis csak szép volt, ahogy ezen az estén Marika dudolta, dudorászta a halászok énekét. Megmozdult, felsóhajtott . . . és kinyílt az ajtó, ott állt az asszony a küszöbön, akár álmaiban, gondolataiban az édesanyja. Kinézett, tenyerével árnyékolta szemét.

— Péter?

— Igen, én vagyok. Most jöttem haza és hallgattam, ahogyan énekelsz.

Az asszony felnevetett, melegen, boldogan:

— Nem énekeltem én, csak dudoltam. Tudod, szinte már nem is merek énekelni, mert mindig arra gondolok, hogy meghallod és ki-neved, pedig a plébános úréknál sokat énekeltem, mindig is azt

mondták, hogy egyszer Pestre visznek, énekiskolába, olyan iskolába, ahol kiveszik azt, ami a torkomban van. A plébános úr legalább így mondta, kiveszik a torkomból... no, hiszen sokra mentek volna vele!

Bementek a házba, Péter körülnézett, hogy hol az apja. Elment, mondta Marika, Derecskéhez ment és azt üzente Péternek, hogy csak üljön le a háló mellé, javítson rajta annyit, amennyihez kedve van. De előbb vacsorát adott az asszony, plétányért az asztalra és egy fakanalat, azt, amelyiket Péter még északról hozott magával. A lámpát is felcsavarta erősebben, hogy szinte vakított a fénye és besugározta a kis lakást, megvilágította még a szekrény tetejét is, ahol levendula volt kiteretve, illatos levendula, szagositónak. Vacsora végeztével Péter felállt, behozta a hálóköteget, előkereste a zsinörgombolyagot és a fonópalcikát. Majd pipára gyújtott és nekilátott a munkának, hogy holnap reggelre ne legyen semmi akadály a halászatnak. Hajnalban ugyanis felszakadt a háló, valami fatönk akadt beléje és a szemek ugyancsak csúfosan néztek ki. Eltolta kicsit az asztalt, kupacba rakta a holmit és sorravette a hibákat. Marika meg eléje ült, elnézte Péter gyors kezét, majd feljebb émelte tekintetét és a fiú arcát figyelte, a kemény, de mégis gyerekes vonásokat, a barnára sült bőrt és a munkaing vonalából kiemelkedő erős nyakat.

— Valakit láttam a ház körül ólálkodni — nézett fel Péter. — Nem tudom, ki volt, alakja után azt hittem, hogy Nagy Balázs. De nem ő volt mégse.

Marika elvörösödött, nyugtalanul simított végig a haján és kacér-ság volt a szemében, amikor megszólalt.

— Pedig lehet, hogy ő volt. Mostanában gyakran jár a nyomomban, csak te nem látod. Sohase vagy itthon, akár az apád!

Péter gyorsabb ütemet kezdett a hálón, erősebben rántotta meg a zsinórt és keményen fogta a fát. Mi ez? Marika hangja ebben a pillanatban éppen olyan volt, mint annakidején Mártáé, amikor elhatározták, hogy Akse, Delius és ő vándorútra mennek. Marika úgy nézett rá és a hanghordozása is hasonlított Márta neheztelő, féltő, asszonyian óvatos, szinte lelapuló, félénken csúszó hangjához.

— Na és? Mi dolgozunk, halászni csak kell, hiszen akkor miből élnénk meg?

— Ez igaz, — bólintott az asszony, — a kenyeret meg kell keresni és ti a halászatból éltek. De állandóan távol vagytok, magamban vagyok itten és oly rossz, kimondhatatlanul rossz ez a magány! Ha elmegyek, akkor arra gondolok, hogy idegen hajók kötnek ki a parton, idegen hajósok, akiktől bizony félni lehet. Kikötnek, azután látják, hogy üres a ház és elvisznek mindent...

Felnevetett:

— Ezt a sok mindent! Lábasokat, kanalakat és a pár bútordarabot, ami fontos nekünk. Igaz-e?

Péter abbahagyja a munkát és Marikára nézett. Csendesen nézte,

szinte megbékélve, majd a szobára vetette szemét, a meszes vályogból készült falakra, ahol egy-két kézimunka volt kifeszítve, pár tányér a fatartón és szentkép az ágy felett, amely a kis Jézust ábrázolta, Máriával és Józseffel a jászol előtt. Körülnézett és pillanatokra úgy érezte, hogy ez az asszony, ez a fiatal, erős és igazán szép asszony az övé! Hogy nem a mostohája, nem apjának a felesége, hanem az övé, egyedül csak neki őrzi ezt az otthont, neki készíti az ebédet és a vacsorát, jár az udvaron, hogy összeszedje a szemetet és a kamrába rakja a kiszáradt fát. Úgy ám, az asszonya és feléje nyúlt. Megfogta a kezét és ez nagyon jó volt, szinte meghitt valami, amolyan béke és barátság, tele tisztasággal és becsülettel... Odakint pedig, túl az ablakon, madár rikoltott az éjben, meleghangú madár, tán bizonyára nyára széncinke, amelyik apró, fűrge, kedves, a hasa sárga és a tollai szürkésbarnák. Az asszony nem vonta el a kezét, sőt, az ujjai egy kicsit összeszorultak s szemét elfutotta a könny, a szeretet és a melegség. Péter pillanatokra úgy érezte, mintha nem lenne semmi, de semmi gát, határ, vagy akár mesgye közöttük és az életében. Mintha nem lenne Suttogó István az apja, nem lenne ez a sziget a régi telep és ez a ház, az anyja háza, ahol felnőtt és gyerekkorában élt. Mintha mindez, ez a házikó az északi fenyvesek között lenne, a szomszédban pedig Deliusék lagnának, szóval mindez Juva lenne és odakint, a messzeségben, a tenger morajlana halkan. Marika pedig Mártából lett nyilván, Akse gitáros leányából és most itt vannak, itt élnek, övék a jövő, az élet, az otthon, minden... Pillanatra ez volt az érzése és ahogy megsimogatta az asszony kezét, a puha ujjakat és belenézett a szemébe, ahol fény volt, erősebb fény a lámpa fényénél is, kibontakozott előtte halkan, nagyon halkan a jelen és az, hogy nemsokára léptek hangzanak fel a part felől, az apja közeledik majd hazafelé...

— Nem, — mondta Péter, — nem tehetek én semmit sem itten.

És belenézett újból Marika szemébe, ahonnan szomorúság sugárzott most elő, nagyon-nagyon mély és nagyon szívbemarkoló szomorúság.

— Nem tehetek semmit, csak annyit, hogy elmegyek innen. Elmegyek, mint ahogy Juvából is eljöttem, hogy lássalak benneteket!... Tudod, Marika, ez úgy van valahogy, hogy jobb búcsút mondani akkor, amikor még nem késő. Elbúcsúzni és megköszönni mindazt, amit egymásért tettünk, ami jószág és szeretet volt bennünk, hogy feldíszítsuk valahogyan napjainkat, írt adjunk, örömet addig, amíg együtt vagyunk...

Elhallgatott és megigazította a fonózsínort, az összegubancoló-dott szálakat, hogy újból belekezdjen a háló fonásába. Az asszony révetegen közbeszólt:

— Hiszen nem történt semmi... miről beszélsz? Nem történt semmi, csak leültél ide, megfogtad a kezemet és odakint a széncinke énekelt. Ennyi történt és már arról beszélsz, hogy elmegy! Hát igaza lesz az apádnak, aki örökösen fél, aggódik miattad, hogy megint

búcsút mondasz nekünk? . . . Vagy talán még annyit se teszel. Egyszer kimegyünk, benézünk a kamrádba és nem lesz ott a zsák, amiben annyi csodálatos dolog van. Nem lesz ott a csónakod, reggel lesz, vagy talán hajnal és a távolból a te nótádat hallom, a halászok énekét . . .

Elcsuklott, s a szeméből csendesen peregni kezdetek a könnyek. Végigfolytak az arcán, összesűrűsödtek a száj szögletében és lepoty-tyantak az ölébe. Rá a kézre, amelyik puha volt, asszonyi kéz volt és fiatal volt. Asszonyi könnyek voltak, az aggodás, a félelem könnyei és Péter felállt, megfogta Marika vállát s úgy mondta, keserű mosollyal :

— Hát látod, ez az, talán most megérted, hogy vannak dolgok, amiket előre megérez az ember. Te érzed már azt és az apám is sejti, hogy elmegyek innen, mert semmi, de semmi a keresnivalóm! . . . Én pedig érzem, ha itt maradnék, akkor baj lenne belőle! Baj lenne neked és nekem is, meg talán az apámnak is, tehát jobb, ha egy reggelen vagy hajnalon kijöttök és üresen találjátok a kamarát. Jobb, ha nem lesz ott a hátizsákom és a csónakom és jobb, ha a folyón halkulva szól majd az az ének, amit elhoztam magammal közéték, hogy megtanuljátok, hogy velem énekeljeteek együtt . . . Ez így van és hidd el, jobb lesz, hogy így van.

Összeszedte a hálót, a zsinegeket, a fonópálcát és azt mondta, hogy jó éjt. Majd megállt az ajtóban, cigarettát sodort magának, visszajött és felcsavarta a lámpát, hogy tüzet kapjon onnan.

— Jó éjt.

— Jó éjt — törülte meg szemét az asszony.

Amikor kiért, az udvarra ért, hirtelen elsötétült az ablak. Marika leoltotta a lámpát, csak a csillagok világítottak a magasból, meg a hold, amelyik új negyed előtt állt és most, a kései órákban volt felkelőben. Ó, a hold ott kapaszkodott Szeő-szigetének nádasai felett és megezüstözte a fák lombjait, a kamrát, annak ütött-kopott, öreg ajtaját és a küszöböt. Péter, mint már annyiszor, most is megállt a kamra ajtajában. Tűnődve nézett szerte, a csillagokra, Göncöl szekerére, a Fiastyúkra és a Tejútra, amely északtól délnek húzódott. Közben valami megzörrent az egyik bokorban. Zörgött, apró karmok kaparásztak s egyszercsak, a hold fényében, egy állatka jelent meg, kicsiny, bundás állatka, halászményét. Hullámosan haladt tova, az udvar közepén lekuporodott és szimatolni kezdett. Itt a hátsó lábaira ült, fehér hasát megvilágította a hold és az apró szemek csillogva égtek. Péter felé szimatolt és amikor a fiú megszólalt, halkan, hogy gyere ide . . . a halászményét előrekúszott, mindég közelebb és közelebb jött s három lépésnyire a kunyhótól megállt. Újból a hátsó lábaira kuporgott, felágaskodott és úgy nézett Péterre. Az pedig szalonnadarabkát dobott az állatkának, hogy valamivel eltöltse az időt, ezt a közeledő éjtszakát, ahol bizonyára nem kerül rá álom, nem kerül rá béke és nyugalom. A menyét falatozni kezdett, de percek multával futásnak eredt és a hullámos test a hold ezüstös fényében eltűnt ott, ahonnan előkerült, a bokrok sűrűjében.

Csizma koppant az úton és hallani lehetett, hogy evezők ütdőnek, koppannak a fákhöz. Az apja jött, egyenesen a ház felé, majd megváltoztatta irányát és a kamrához lépett.

— Hát itt vagy még? — és felnevetett, örömmel, mintha előzőleg félt volna.

Péter bólintott:

— Már mért ne lennék itten? Nézem az estét.

És az apja szabadkozni kezdett, hogy csak úgy értette a dolgot: esetleg halászni ment, éjszakai-halfogásra, mert a kisebbik csónakot nem látta jól odalent. Nyilván a füzeknél lett kihúzva és a sötétben beleolvadt a fák sötét árnyékába. Meg azután olyasfélét hallott, Derecske mondta, hogy látták, amikor lefelé ment a szigeten.

— Derecske azt hitte, hogy elvitted a csónakot is és elmentél alkonyati halászatra . . . Hogyan? Nem, csak üldögéltünk, meg borozgattunk is és eltöltöttük az időt. Különben, Szikora sehogyan se tudja megbocsátani Nagy Balázs indulatát. Azt mondogatja ő is, amiről különben már mindenki beszél itten, hogy valami lappang a sötétben. Hogy a cimborája, az a hibás ujjú Cser Jánoska, nyilván valami gazemberséget követett el és azért van itten, hogy elmeneküljön a törvény elől. Nagy Balázs meg úgy adja ki, mintha rendes ember lenne, pedig az se az, meg Nagy Balázs se lehet az . . .

Amikor elment az apja, Péter lekuporodott a fekhelyére, maga elé vette a zsákot és a hold beáramló fényében nézegetni kezdte a holmiját. Azután megzörrent Márta fényképe, amelyet az ing zsebében hordott. Ez a fénykép mindig itt volt, olykor elővette, ránézett, nézte és megint visszatette. Ilyenkor mindig valami felszabadulásféle öröm volt benne, nagy könnyebbség és bizalom az élet iránt. Ha elnézte ezt a leányarcot, Márta kicsit szögletes, de mégis szép vonalait, az északi nő meleg szemét, akkor nem volt benne kételkedés, csak egy gondolat: már most indulni, akár ebben a pillanatban oda, ahonnan jött! . . . Most is így volt vele és ahogy besütött a hold, az ezüstös fény megvilágította a kamra különböző tárgyait, az összehajtható csónak formáját, a hátizsákokat és a ládát, amely tele volt szerszámokkal, fadarabokkal, kátrányos bögrékkel, meg a hálókat, egészen határozottan érezte, hogy talán még egy-két nap és azután vége! Ott van a folyó, hallani a hullámok neszezését, hallani, ahogy az éjszakai szél fúj a nád felett és a nádbóbiták egymáshoz dörzsölődnek, ahogy énekel a nád.

Apró árnyék vetődött a küszöbre.

— No, né, — nevetett fel Péter. — Hát itt vagy?

Mert a küszöbnél a halászmenyét jelent meg, először összegörnyedve, azzal a jellemző, hullámos kuszással, amelyikről oly könnyű felismerni ezt a népséget. Azután felágaskodott a menyét, mellső lábait magasra emelte és a csillogó, apró szemecskék ráfigyelték Péterre.

— Gyere ide, — hívta Péter és egy szalonnadarabkát dobott ki, hogy magához csalja az állatkát.

A menyét falatozni kezdett, majd beljebb lopakodott, odament a hátizsákokhoz és belenézett. Akár Delius majma, gondolta Péter, amelyről annyit mesélt a finn tengerész.

— Tudod, egyszer Singaporeban jártam, egy tehergőzösön, — beszélte neki valamikor Delius. — Szereztem akkor egy majmot és állandóan a kabinomban tartottam. Az volt ám csak a figura! Ha behoztam valamit, ott termett a majom és megnézte. Mindig a ládámon ült, a hajóladámon és ha megtehetette, hát kinyitotta a ládát. Olyan volt, mint az ember, apró mancsában forgatta, nézegette a dolgokat. Persze, itt Juvában megdöglött. Három napig se bírta ezt a levegőt . . .

Nagy Balázs a parton tárgyalt a halas zsidóval. Azzal a Grün Barnával, akit itten vörös Barnának szólítanak az emberek.

— Nézze, — mondta neki, — ez a kosár hal megér három pengőt!

— Magának igen, de nekem nem, — mondta Grün Barna úr és felhúzta az orrát, mint általában olyankor, ha nem volt hajlandó megkötni egy üzletet. — Nekem nem ér ennyit, mert most van elég hal, Suttogóéktól is vettem eleget, meg a többiektől is. Miért nem jött előbb, Balázs?

— Szóval, nem veszi meg?

— Nem.

Nagy Balázs ránézett Grün Barna úrra, nagyon merően, nagyon kegyetlenül nézett rá. Azután felemelte a kosarat, kicsit hátravetette magát, hogy könnyen menjen a dolog és a kosarat úgy, ahogy volt benne a több kiló hal, keszegek, márnák és egy-két ponty között, szóval a kosarat úgy, ahogy volt, odavágta Grün Barnához! . . . Szanaszét repült a sok hal, Grün Barna megtántorodott, hanyatt vágódott. Elterült az iszapos fövényen, lenvászomból készült ruhája merő sár lett, piszok és szemét. A halpikkelyek pedig beborították az arcát s belevágódtak a fogába. Grün Barna emberei nem jöttek közelebb, bár Nagy Barna egyedül volt a parton, a többiek már mind odahaza, adás-vétel után.

— Nesze, — ordította Nagy Balázs, — neked adom, edd meg az egészet!

Az emberek nevettek, Grün Barna prüszkölt, de félénken el-sompolygott és csak a motorosról szólt vissza, hogy:

— Zsivány, ronda paraszt, megkeserülöd! Feljelentelek a csendőrségen.

Nagy Balázs megrántotta a vállát, hogy neki ugyan mindegy és felemelte az üres kosarat, a hátára lendítette és úgy indult hazafelé. Egy ilyen esetre már régen várt, hiszen sok méreg, bosszúság, gond

vergődött már benne és egészen jó volt, hogy ez a Grün Barna nem vette meg a halat, legalább kiadhatta rajta a mérgét. A csendőrökkel meg nem törődött. Részben azért, mert hiszen sok víz folyt le a Dunán, amíg olykor-olykor átvetődtek ide a hatóság kakastollas emberei. Azok is úgy voltak valahogy, hogy Szeő-szigete, meg az egész halásztelep, kiesik a forgalomból, messze van a járt utaktól, messze mindentől. Éljen a telep úgy, ahogy akar, vélték a csendőrök és nem sokat lábatlankodtak errefelé.

Cser Jánoskának azonban elmondta a dolgot :

— Elintéztém Grün urat, Jánoska.

Cser Jánoska nevetett, nagyokat kacagot a dolgon. Foghijjas szája nagyranyílt a boldogságtól, hogy történt legalább valami ilyenféle eset, ha nem is igazi verekedés, de legalább jó hecc, esemény.

— Okosan tetted, Balázs. Én ugyan megfogtam volna az egyik halat és belevertem volna a szájába. De te úri ember vagy és úri módon intézted el a dolgát.

Igen, Cser Jánoskának más volt a szokása és máshogyan intézett el mindent. Azért jött ide a telepre, igazságszerint azért, mert a lelkiismeretét nyomta valami. Súlyos kő volt ez, sokkal nehezebb azoknál a köveknél, amelyek valaha is hozzá értek. Itt hallgatott mindenről, még Nagy Balásznak is csak úgy, hetykélkedve és hengegve, nagyon lekicsinyítve az ügyet mesélte el, hogy elbánt a balatoni halászgazdával. Azzal a halászgazdával, akivel sehogyan se tudott kijönni, aki sehogyan se értette meg őt és mindig a nyomában járt, hogy dolgozik e rendesen, elvégzi, vagy pedig nem azt a munkát, amit kiosztottak rá. A halászgazda már régen a begyében volt, de sehogyan se tudott a közelébe kerülni. Mert úgy volt az, ha Cser Jánoskát rajtakapták, hogy lebzsel vagy elkerüli a munkát, akkor a halászgazda eléje állt és a szűrős szemek beléje vágta :

— Takarodj a munkádra ! Itt mindenki dolgozik, azért kapjátok a pénzt, csak te egyedül henyélsz. Takarodj !

Ilyenkor Cser Jánoskában örökös fogadalmak támadtak fel : elintézni ezt az embert, bosszút állni rajta azért, mert nem hagyja nyugodni. De ott volt előtte a régi kép : a fegyház udvara és az a ruha, amelyet ráhúztak, a szűrős, kemény, naftalinszagú darócruha. És a cella, amelyik télen hideg volt, nyáron füllekten nyirkos, kétségbeejtően egyhangú és rideg. Alig szűrődött be rajta a világosság és itt voltak este hattól reggel hatig. Azután levitték a fogház kazánházába és reggel hattól este hatig lapátolhatta a szenet, vagy hordta a kokszot, nehézkes talicskán, különböző kamrákba . . . Ha erre gondolt Cser Jánoska, akkor mindig egy kicsit magába szállt és visszatartotta indulatát, minden gyűlöletét a halászmester iránt. Ilyenkor inkább az járt a fejében, hogyan lehetne megbosszulni magát úgy, hogy semmi baj se legyen belőle. Spekulált, gondolkozott, de maga helyett nem akadt senki, akit felbőszíthetett volna a halászmester ellen.

Egy este történt.

Cser Jánoska a raktárházaknál álldogált. Arra várt, hogy jöjjenek a többiek, akik a fogas csomagolását végezték, jöjjenek és velük együtt majd elmegy a korcsmába. Egyik cigarettát a másik után sodorta, amikor léptek hangzottak és előtte állt a halászmester.

— Mit csinálsz itten?

Cser Jánoska megrántotta a vállát, hogy semmit.

— Tudod, hogy itt nem szabad cigarettázni. Ebben az épületben forgács van és ha felgyullad, akkor leég az egész telep. Te ezt nem tudtad?

— Nekem mindegy, ha leég, ha nem ég le. Nem az én károm, — mondta Jánoska és tovább szívta a cigarettát.

A következő pillanatban kirepült a cigarette, az apró parázs pedig az orra alá vágódott. A halászmester nem sokat tétovázott és gyorsan akarta elintézni ezt a kérdést. Gyorsan akarta folytatni Cser Jánoska megnevelését. De a csavargó legény nem teketóriázott sokat, elfelejtette abban a pillanatban, hogy fegyház is van a világon, hogy csendőrök vannak és egy bilincs, félbilincs a zsebében, amit azért hordott magánál, hogy mérsékelje keservesen rossz, zabolátlan indulatait. Előkerült a kés és a sötétben, ott a Balaton partján, a hullámok verődése közben, megkezdődött a küzdelem. A halászmester hatalmas ember volt, ütései csak úgy pattogtak, egyik a másik után, szaporán. De nem volt nála kés, legalább is a keze ügyében nem és amikor Cser Jánoska kiszámította az irányt, akkor a halászmester karjait a levegőbe vágta, megtántorodott és hanyatt vágódott.

Egyszerre csönd lett, némaság ott a raktárépület mellett. Csak a hullámok verődtek egyhangúan a parthoz, mintha nem történt volna semmi.

Cser Jánoska feltápáskodott, majd lehajolt és végigtapogatta a halászmestert. A tüdő felett és a vállcsont alatt ment be a tűr. Nem volt halálos, mert hiszen, amikor megjöttek az emberek és ott találták a fekvő férfit, a halászmester rájuk szólt :

— Gyerekek, segítsetek !

És amikor kutatni kezdtek utána, már nem találták sehol. A révész kunyhójában volt a szállása, ott töltötte el éjszakáit egy ócska vaságyon, rongyos szalmazsákon. A révész felesége csak annyit tudott mondani, hogy Cser Jánoska összeszedte a motyóját és amikor kérdezték tőle, hová megy, megvonta a vállát :

— Napokra megyünk ki a vízre, ezért viszem a vackomat.

A halászmester nem halt meg, de sebe súlyos volt és bizony heteket feküdt a székesfehérvári kórházban, míg valahogyan magához tért. A csendőrség pedig kutatott Cser Jánoska után, tűvé tették utána a balatoni kikötőket, a környező falvakat. Mindenegyed csendőrszárnyhoz kimentek az ismertetőjelek, Cser Jánoska leírása, hogyan néz ki és miről lehet felismerni. Azonban hiába volt minden, a csa-

vargó, rongyos, hirhedt halászegényt nem találták meg sehol. Kutattak utána, nádi rengetegben, erdőségekben és mindenütt ott, ahol csak lehetett. Hol itt, hol amarra látták, erdei pásztorok, tanyás emberek, de amikor megjöttek a csendőrök, kezükben puská, a lovak nyergén kard, akkor mári híre se volt a halászmester merénylőjének.

Cser Jánoska futott, menekült a hatóság elől és ahogy feltűnt előtte a Duna vonala, az ősfáktól belepett szittyós, mocsaras partszegély, a vízi útvesztő, a Kiáltó, a Lapos, a Borjános, a Szunyogos és Sző-szigetének birodalma, érezte, hogy itt egy időre menedéket talált.

És most, amikor előtte állt Nagy Balázs és elmonta a Grün Barna úrral történt esetet, még neki állt feljebb :

— Hát ha szól a csendőröknek, akkor csak jöjjenek. Majd elintézzük-mi azt, téged ugyan nem visznek el innen.

Nagy Balázsba azonban belevágott a szorongás, a félelem és a bizonytalan érzés. Nem is volt kedve azon a napon délután kimenni a vízre, csak a ház körül kódorgott, meg a társával beszélgetett. Cser Jánoska pedig, ha tehette, belekötött.

— Mi van azokkal a Suttogóékkal, te?

Nagy Balázs felkapta a fejét :

— Hát mi, mit tudom én ! Láttad őket tegnap, annyira, mint én. Velem voltál, azóta se láttam őket. Csak Grün Barna mesélte, hogy megvette tőlük a halat. Hogy enné meg a fene Suttogóékat.

Cser Jánoska elhúzta a száját, nehéz, otromba ujjaival belepiszkált a fogai közé, majd kibökte :

— No, és az asszony? Hogy vagy az asszonnyal?

Egymásra néztek és Nagy Balázs öntelten kihúzta magát. Jó kiállítású ember volt, sudár, egyenes, izmos és barnaképű, Fehér fogai, csillogó szeme már sok asszony lelkébe vágott bele. Hát az ám, Suttogó Istvánné, a Marika asszony !

A napokban beszéltem vele — nézett a füzes felé Nagy Balázs. — De tudod, az olyan asszony, hogy nem képes rajta az ember eligazodni. A télen, mondtam már neked, többször mentünk a jégre, lékelni. Akkor úgy beszélt velem, mintha húzódná hozzám, mintha jó szívvel venné, hogy láthat, ha együtt lehetünk.

Nagy kört írt le a levegőbe, majd meglendítte karját, mintegy jelezve, hogy valami elszállt, vége van.

— Mióta ez a gyerek, ez a Péter itt lábatlankodik közöttünk, azóta az asszony is megváltozott.

— De meg ám — kontrázott Cser Jánoska.

— Honnan tudod? Hiszen te se vagy itten régebben.

— Csak úgy mondtam . . . ha te mondd.

— No, jól van, megváltozott. Azóta felhúzza az orrát, hogy vinné el az ördög ezeket a Suttogókat ! Tegnapelőtt tudtam, hogy nincs ott-hon senki, egyedül az asszony. Bekopogtam, jó napot . . . Marika meg úgy nézett rám, mintha ki akarna ebrudalni. Mondtam is neki,

hallod-e, rossz vége lesz ennek, nem így képzeltem, amikor ott a jégen megmondtam neked, hogy nem való vagy ahhoz a vén emberhez! . . . Ezt mondtam, csak egy kicsit finomabban, érted, hogy ne legyen tulságosan nagy zaj és az asszony meg engedékenyebb legyen. Azt hiszed, megemberelte magát? . . . Még neki állt feljebb, hogy fenyegetőzőn . . . Te, Jánoska, ha láttad volna! Úgy járt a szája, hogy szerettem volna a tenyeremet rátapasztani. Villogott a szeme és azzal hancegett, hogy ha az öreg nem is bír velem, de ott van a fiatal, Péter. Mondtam is neki, de nagyra vagy azzal a kölyökkel, talán bele bolondultál?

Cser Jánoska bólogatott: úgy, úgy . . .

— Úgy ám, — dörmögte Nagy Balázs — céloztam is erre. Elvégre vannak itt a telepen többen, akik erről beszélnek. Fiatal legény, fiatal asszony nem jó egy házban!

Csodálatos, de úgy volt, hogy Suttogóék hálójába mindig több hal került, mint a többibe. Ennek híre ment, a folyam alsó és felső részén hetek multával már erről beszéltek az emberek. Hiába, mondták, mondogatták egymásnak, a messziről jött ember keze szerencsésebb. A messziről jött ember mindig többet lát, mindig többet tapasztal és a szerencse is jobban melléje szegődik. Tudj Isten, hol, de valahol kifog magának valamit, hasznosat, jót, célszerűt és ezzel azután később megalapítja a szerencséjét. Így gondolkoztak szerte mindenütt, ahol hallották, hogy Suttogóék hálója ritkán jön fel a vízből úgy, hogy üres a *szákja*. Meg azután híre ment annak is, hogy az énekes, aki azon az emlékezetes, későtavaszi éjtszakán jött lefelé a folyón és dúdolta, énekelte azt a szép, lélekbevágó nótát, az az énekes Suttogó Péter. És valahogy úgy volt, ami a szegény emberek között könnyen megtörténik, hogy dicsfényt tettek a homloka köré, láthatatlan, fénytelen, de mégis csak igazi, emberektől megcsodált glóriát. Szívesen beszéltek vele és üroltek, ha a közelükbe került és megszólaltathatták:

— Beszélj nekünk a tengerről és a tengeri halászkörről — mondták neki.

Ilyenkor azután idegen szavak, idegen nevek röppentek el a csöndben, ismeretlen világok tárultak föl, olyan helyek és területek, amit közülünk egyedül Suttogó Péter ismert. Ők pedig hallgatták, figyelték és szinte a mesébe illett az a sok minden, amit még hallomásból sem tudtak.

— No, ne mondd, jég között jártál a tengeren?

— Úgy, úgy — nevetett Péter — jég között. Néha könnyű lélekvesztőn a fókákat üldöztük, vagy a mi tengerünkbe betévedt cethalakat. Ilyenkor azután keményen kellett fogni az evezőt, keményen a szigonyt és ha valami hiba akadt, akkor, embernek, fuccs volt az élet! . . .

És ahogyan multak a napok, úgy kapott erősebb ritmust a telep

élete. A frontharcos Szikora, aki még most is csak azon törte a fejét, hogyan lehetett volna a Lovcent megtartani, vagy pedig elfoglalni egész Oroszországot, még ő is tervezgetni kezdett. Esténként összeült a feleségével és arról beszélt, hogy halgyűjtőt kellene felállítani, óriási haltartókat, vagy ha az nem akad, akkor jeget kellene tárolni, nagy pincéket csinálni és elteni a halfogást, mint ott fenn északon, ahol Péter élt. A Juhász fiúk azt tervezték, hogyha mindenki, Pelikán apótól kezdve egészen a halászmester Derecskéig, összead bizonyos összeget, akkor azon motoros hajót lehetne venni. Ha pedig a motoros hajó megvan, nincsen szükség Grün Barna úrra s annak kapzsi, kiszámított, keserves pénzére. Akkor ők arathatják majd le a hasznot, a városi hasznot és a kereskedői jövedelmet, mert az asszonyokat beviszik a piacra, szép polcokat csinálnak nekik, meg halkimérő tönköket. Fejér Barnabás a kislányával tárgyalta meg ezeket a dolgokat. Annácska nem több még hét-nyolc esztendősnél, de telepi gyerek, itt nőtt fel.

— Te, Annácska — fogta meg a gyerek kezét Fejér Barnabás —, mit szólnál hozzá, ha egy boltot nyitnánk bent a városban? Az lenne kiírva, aranyos betűkkel a bolt fölött, hogy halászati kereskedelmi vállalat!

— Mi az? — tátotta el száját Annácska.

— Az, gyerekem, halászati kereskedelmi vállalat. Annyit jelent, hogy az apád, már mint én, a vállalat. Eladom a halat, kereskedelmet csinállok, mintahogy az urak így mondják, tehát vállalat vagyok.

— És az arany betűk mire kellenek? Mert az sokba kerül, hallottam, amikor apám anyámnak mondta, hogy ideje lenne már jegygyűrűt venni aranyból. Anyám akkor azt mondta, hogy az nagyon sokba kerül. Hát még az olyan nagy betűk, milyen drágák lehetnek!

Fejér Barnabás boldogan nevetett, felkapta a gyereket és összecsókolta:

— Eszed van, Annácska, de azért mégis aranyból lesznek a betűk!

Megzavarodtak: tervek, ábrándok szálltak a levegőben és a kis kunyhók, ezek az egyszobás, egykonyhás, sárból épült, kátránypapírral fedett, csöndes kis kunyhók, mintha hetykén félreacsapták volna kéményüket és az ablakok, a kunyhószemek mosolyogtak.

Valami történni fog, dudorászott a nád, suhogtak a fák és énekeltek a madarak.

Szinte egyik reggelről a másikra támadt fel mindnyájukban a gondolat, hogy hasznosítani kellene Suttogóék szerencséjét. Hogy Pétert kellene az élre állítani, megnyerni őt annak a sok tervnek, ami kialakult, formázódott, kicsiről nagygyá növekedett gondolataikban. És közrefogták Pétert, beszéltek, magyaráztak neki, hogy így meg amúgy, állj az élre, irányíts bennünket.

— Csináljunk egy vállalatot, — mondta Fejér Barnabás, kiabál-

tak a Juhász fiúk és beszélt a frontharcos Szikora. — Csináljuk meg végre már, hogy rendesebb életet éljünk. Te mondtad, hogy odakint így van és miért ne lehetne ezt itt is megpróbálni? Láthatod és ti is, emberek, a falukban szövetkezetek vannak, hogy könnyebben eladhassák a tejet. Meg az uradalomban is egy helyre viszik a gabonát a felesek és abból aztán mindenki megkapja a részét, ki hogyan dolgozott, kit mennyi illet.

Borús idő volt ekkor, eső lógott a levegőben és alacsonyan szálltak a felhők. Párázat borította a folyam vidékét és ha egy-egy madár szólt valahol, kurjantott néhányat, akkor az úgy hangzott, mintha alig pár lépésről jött volna a hangja. Párás volt a levegő, az emberek ingét elfutotta a nedvesség és a hálók fáradtan, komoran lógtak a ducokon. A férfiak hangja felerősödött, keményebb lett, pattogóbb ebben a vibráló, nedves, nyirkos reggelben.

— Meg kell csinálni!

— Elvégre sokat láttál, sokat tapasztaltál, hasznosítsd!

Péter úgy állt közöttük, mint ahogy a hálók lógtak a reggeli csendben. Fáradtan, szomorúan, szürkén, komoran. Csak a jó Isten tudta volna megmondani, mit érzett a lelkében, mi csüggesztette és némította el ennyi energikus arc, ennyi férfias szándék és keménység mellett. Nézte őket, zavar volt a szemében, gyötrődés és nagy keresés a kiút felé. Ó, ó, szeretne volna mondani nekik, nem látjátok, nem érzitek, hogy nem való vagyok én ide? De azok nem vettek észre semmit, csak a legény erős vállait, kemény karját nézték és beszéltek neki, hogy állj az élre, fogd meg a munkát és dolgozz értünk! Dolgozz az apádért, aki már öreg, elfáradt a sok hajszában.

— Derecske is szívesen veszi, ha az élre állsz — mondták egyszerre.

Derecske végigsimított aranyos szakállán, méltóság és komolyság volt a hangjában, tréfa meg nevetés a szemében, ahogyan megszólalt:

— Állj az élre, Péter, szívesen veszem. Legalább meglátjuk majd, mit tud a fiatalság. Mit tudtok majd ti, Juhász fiúk.

Nevettek. Előttük állt az ábrándkép: vállalatot alapítani, amiről annyit hallottak, ha a városba tértek. Egyik a másiknak adta a szót, egyik a másiknak emelte meg, feljebb, magasra, toronymagasra a gondolatát. Fejér Barnabás félóra multával már gyárról beszélt, konzervgyárról, ahol negyszerű csemegéket készítenek majd az előkelő népeknek. Az asszonyok majd úgy is tudják mi a jó, mit kell kitalálni, hogy ízes legyen az étel, a konzerv, ami kikerül a gyárból.

— A gépek nem is kerülnek olyan sok pénzbe, mint ahogy azt mi hisszük, — mondta valaki közülük. — Derecske fia úgyis gyárban dolgozik, majd ő megírja nekünk, milyen gépek kellenek. Meg azt is, hogy mennyibe kerül.

Csak Péter állt ottan egyedül, egészen egyedül, szótlanul. Szinte elfeledkeztek róla, pedig minden második szavuk neki szólt, hogy te fogod csinálni, te leszel a vezető . . . Állt közöttük, közben elnézett a túlsó partra, ahol furcsa fényben, ezüstösen szürke, halvány fényben élesen rajzolódott ki a Juhász fiúk tanyája. Amott pedig, lejjebb, Szeő-szigete felé, minden, de minden egybeolvadt a párás reggelben. Elfolytak a távlatok. Szinte kicsi világűr, világüri magány és hangulat fogta körül ezt a vidéket. Hallotta, ahogyan beszélnek, ahogyan valamelyik hangja rácsúszott a vízre, végigsiklott annak símaságán, megtörött a szomszédos parton, némileg felágaskodott, hanyatt vágta magát és eltűnt, semmivé lett. Nagyon a lelkére, a lelke mélyére szaladt ez a kettőség : a közeledő eső hangulata és az emberek kemény kiállása, tervezgetése. Tőle akarnak mindent, tőle, aki úgy jött ide, hogy közöttük marad, hogy velük fog élni, talán körükben alapít majd családot is és most itt van, ni ! Lelkében szól a vándormadarak hangja, pedig még nincs is itt az ősz, de neki már eljött, neki már hullanak a levelek, nyirkos a talaj, hideg a víz és a levegő, neki már ősz van, komor, fájdalmas ősz.

És nem volt szíve hozzá, hogy kiterítse a maga bánatát, hogy szétszórja itt azt, ami gyötri és ami hívja észak felé. Hogy megmondja, kimondja : hozzátok ide Deliust, hozzátok ide a tengert és az egész Juvát, Akse gitáros leányát, a nyirfaerdőt, a tengert, a tengert . . . azt hozzátok ide, akkor talán itt maradok !

Szeretett volna megszólalni, de körülötte egyszerre zsonganni kezdett az élet, a férfiak tervezgetése, vágya, álma betöltötte ezt az egész partot és Suttogó Péter hangja elenyészett volna, semmivé vált akkor, ha közbe akar szólni. Talán nem is figyeltek volna rá, mert egészen természetesnek találták, hogy hozzájuk tartozik, hogy azt fogja tenni, amit ők akarnak, amit ebben a pillanatban megkövetelnek egymástól.

Szikora, a frontharcos, akár kint a vonalban, a doberdói állásokban, a szerbiai és orosz harctéren, felkiáltott :

— Fegyverbe, gyerekek !

Derecske is bólintott komolyan, meggondoltan :

— Igen, csináljuk meg. Legalább Grün Barna nem fog megkoppasztani bennünket. Képzeljétek, micsoda pofát vág majd, ha idejön. Azt kérdi majd, hogy hol a hal, hol az eladó hal? . . . És mi akkor azt mondjuk, hogy nincs. Nincs, mert azt mi adjuk el, vállalatot csináltunk és nincsen szükségünk holmi Vörös Barnákra ! . . .

Derecske kuncogva mondta mindezeket, hamiskásan és már előre örülve annak, hogy a zsidó halkereskedő így fog járni. A többiek meg hahotáztak, hogy hej, hej, micsoda pofát fog vágni Grün Barna, amikor eléje állnak : számodra nincsen semmiféle eladnivaló.

Napfényes délután volt.

A meleg ráterült a partra, a Duna egész vonalára. Tikkasztó meleg volt, a vizen egyetlen hullám se, csak néha könnyed csobbanás, ahogyan a halak felvágódtak és levegő után kapkodtak. Néha egy-egy madár surrant el az ágak között, vagy lomhán irányt vett magának a túlsó partra, az alsó szigetek felé. Egyébként néma volt a táj, mozdulatlan minden, napfényben izzó, élettelen élet, elfáradt, bágyadt, álmos fák, levelek, bokrok, virágok, fűszálak... A vizen nem járt senki, vagy legalább is úgy nézett ki, mintha senki se járt volna, egyetlen csónak se. Csak nagynéha lehetett hallani a telep felől gyerekkacagást, a kis Annácska felsivalkodó hangját, Szikora unokáinak hangoskodását, amely innen a távolból úgy hangzott, mintha kis vizicsibék, pelyhes, könnyű tollazatú vizicsibék sivalkodtak volna ott a fákon túl...

Tikkasztó meleg volt, izzó napfény és aranyugarú élet... Marika, Suttogó Istvánné kijött a házból, megtörülte veritékes homlokát és odament a parthoz, lesétált és odaült a fatöncökre... előtte a víz, mögötte a házikó, körülötte a napfényt elfogó fák. Paraszt-asszony volt, egyszerű lélek, problémák nélküli világot élt, de fiatal volt és lelkében olykor feltámadtak holmi muzsikák. Néha szomorú, néha pedig vidám muzsikák... A plébános házában nevelkedett, csendes, meleg otthonban, ahol mindennek tömjénszaga volt, a szobának, a bútoroknak, sőt még a kertnek is. Az öreg pap szeretetteljes hangja, gondossága, jóságos beszéde, a templom harangjának szava Marikát kicsit finomabbá tették, érzékenyebbé a világi étellel szemben... És most, ahogy itt ült, előtte a víz, ez a tükörsíma, drága szép víz és körülötte a fák, az ágak között dongó méhek, valahogy nagyon a szívéhez szóltak. Péterre gondolt és a férjére, akik reggel szokás szerint elmentek. Suttogó István az este arról beszélt, hogy mit tervez a telep, mind egytől-egyig, Derecske, Szikora, Fejér Barnabás, a Juhász-fiúk, minden számottevő ember.

— Kevesebb lesz a gond — mondta az este Suttogó István — kevesebb lesz a gond, mert mindent mi fogunk csinálni. Meglátod majd, asszony, kerül ide a házba rendesebb bútordarab is, meg főzödények a konyhába!

Szinte átalakult, megváltozott ez a sovány, görnyedthátú ember. Csillogó volt a szeme, lelkes boldogság minden szava, minden mozdulata... Közben Marika Péterre nézett, aki ott ült csendesen mosolygva és egyetlen szót se szólt közbe.

És ahogy itt volt előtte ez a nyári délután, visszaidézte Péter csendes, nyugodt arcát. Apró félelmek szántottak a szívében, mert tudta, érezte, hogy az, amit a multkor mondott neki, valóra fog válni. Még most ott van az a furcsa csónak. A kamarában van, összehajtogatva, akár valami zsák, vagy hálóköteg. De nem sok munka kell hozzá, hogy összeállítsák, kiegyenesítsék a bordáit, a merevítő léceket és akkor ez a csónak valódi csónak lesz, amelyet csak vízre kell tenni,

hogy tovább menjen az, aki beleül! . . . Ott vannak még a hátizsákok, szájuk nyitva és benne Péter holmija. De nem sok kell hozzá, hogy összehúzódjanak a zsinegek, megfeszüljenek a szíjak annak a hátán, aki felveszi, hogy tovább induljon, arra, ahová a csónak . . .

— Istenem — suttogta Marika és végigsimított a homlokán, hogy megtisztuljon a szeme, eltűnjön a rémület, a rettegés és a bizonytalanság.

Mert akárhogyan is volt, szép, vagy nem szép, jogos, vagy jogtalan, megszerette Pétert. Megszerette azzal a szeretettel, ahogyan csak egy fiatal asszony, fiatal lélek tud szeretni: nagyon és mélyen, gondosan és anyásan, hűségesen és szépen . . . Kezdetben titkolta maga előtt mindezt, bujkált és kerülgette önmagát, de ahogyan multak a hetek, úgy jött mindig jobban előre az, hogy Péter az övé, vagy legalább is így kellene lenni. Így kellene lenni, érezte és tudta, de Péter zsebében ott volt egy idegen fénykép, rajta idegen leány arcának vonásai. Napokkal ezelőtt került eléje ez a kép, amikor a kamrában rendet csinált. Kihullt, kiesett Péter zubbonyából, ő pedig felvette, megnézte és azután visszatette. Mivel pap házában nevelkedett, tömjénszagú otthonban, nem tépte össze ezt a képet, csak szokása szerint felsóhajtott:

— Istenem . . .

Nem gyanúsított, mert mint Péter mondta: vannak emberek, akik nem tudnak egyhelyben megmaradni, akiket hívnak az utak, a régi tájak, az új világok. És ő is ezek közé tartozik. A nótában is ez van, abban az északi, messziről hozott nótában . . . Marika maga elé nézett és nagyon fáradtnak, nagyon szomorúnak talált mindent. Ezt a napfényes délutánt, a fákat, a vizet és a virágokat. Meg önmagát is, főleg önmagát, ahogy elképzelte, hogy mi lehet még hátra. Hány nap vagy óra addig, amíg az a csónak vízre kerül. Pillanatra kedve lett volna hozzá, hogy bemegy, előveszi a kést és belevág abba a furcsa készségbe . . . talán így nem lehet vízre tenni! . . . Mert erősen élt benne a vágy, hogy Péter itt maradjon, neki egyedül, csak neki maradjon meg . . . De itt volt előtte a part és a parton a halászcónak. Suttogó István csónakja, a férjéé, akihez hozzáadták a szülei és akire esküt tett. Közben felnevetett gúnyosan, megvetően: a szülei adták hozzá, mert azok úgy vélekedtek, hogy Suttogó István kereső ember, gondoskodik majd róla, otthont ad neki, menedéket erre az életre. De arra nem gondoltak, hogy Marika fiatal lélek, hosszú évtizedek választják el attól a görnyedthátú, jó, néha ugyan akaratoskodó, idősebb embertől. Erre nem gondoltak, igaz, akkor maga se és csak beleegyezett, elfogadta azt türelmesen, dac és ellenkezés nélkül, amit az anyja mondott és kívánt tőle. Szava nem volt, véleménye se és mi egyebet tehetett, mint bólintott:

— Istenem . . .

De jöttek a hónapok és akkor magára eszmélt. Az egyik napon beállított a parokiára, odament az anyjához és azt mondta neki, hogy

itt akar maradni. Nem megy vissza, nem kell neki az az otthon, a halásztelep, senki, senki se kell neki! De mégis csak az történt, hogy visszajött. Van ez így az életben, az ember ellenáll, dac van szívében, és a lelkében . . . azután beszélnek hozzá, szidják, meg kérlelik, kötelességet emlegetnek, esküt, meggyemást és mit lehet ilyenkor tenni, ennyi beszéd után? Meghajtja a fejét és beletörődik abba, amit kérnek. Marika is így tett, fogta a holmiját, amit magával vitt és eljött a parokiáról.

Suttogó István kérdezte tőle :

— Hol jártál?

Marika bólintott, hogy otthon, odahaza járt . . . meglátogatta az anyját, jól vannak, a plébános úr is, minden ismerős Kalocsán.

— Azért szólhattál volna, hogy elmegy — mondta az ura — mert nem tudtam, hol jársz, merre jársz.

Nem vett észre semmit, egyetlen mozdulást se, egyetlen hideg tekintetet se ez a Suttogó István! Marika ezen sokszor elgondolkozott, mert érthetetlen volt előtte az, hogy ez az ember mindent természetesen vesz, egyedül a házi dolgokban akadékoskodik néha, — egyébként semmit se talál különösnek. Ránéz, beszél vele, vagy hallgat . . . idősebb ember, öreg ember már, mondta magában Marika, ha hallgatta tempós beszédét, vagy elnézte, mint üldögél az esti lámpa fénye mellett és tömködi a pipáját.

Most azonban volt közöttük valami, ami összefűzte a lelküket. Péter, aki messziről jött, északról jött és most úgy néz ki, hogy visszamegy, ahonnan jött. Napokkal ezelőtt, mielőtt felvetődött volna a halászati vállalat gondolata, Suttogó István is felkelt néha éjszaka, hogy benézzen a kamrába. Hajnalban pedig mindig kiment, leült az udvar közepére és várt, várt nagy egyhangúságban, maga elé meredve, hogy mikor jön a fia, mikor ébred fel Péter. Mert félt, rettegett attól, hogy egyedül maradnak újból, ketten az asszonnyal . . .

— Marika, mit gondolsz, ha megcsináljuk azt a micsodát, Péter talán nem gondol arra, hogy visszamegy? ! Minek is menne, kenyeret adunk neki, első ember lesz közöttünk. Derecske is így vélekedik . . .

Hát így, valahogy így volt egy kis kapcsolat közöttük, bár Marika messze, nagyon, nagyon messze, mérhetetlen távolságokban járt már Suttogó Istvántól. Péter, Péter, meg a nótája, ez muzsikált mindig benne és úgy teltek el a nappalok, meg az álmatlan éjszakák, hogy Pétert látta maga előtt, őt várta, hogy jöjjön, ott legyen közöttük.

Meleg, napfényes, nyári délután volt. Ült, nézett maga elé . . . majd feltekintett. A keskeny ösvényen, amely a teleptől ide vezetett, apró lábak toppantak. Fejér Annácska jött errefelé, mosolyogva, rongyos kis ruháján por, meg a réten való heverésztől fűszálak zöldje. Jött, majd megállt, gondolkozott, azután odalépett az asszonyhoz.

— Te vagy az, Annácska? — nézett a gyerekre az asszony és megveregette az arcát, magához húzta a kislányt. — Mit keresel erre?

Annácska elhúzta a száját :

— Hát csak eljöttem. A Szikora gyerekek hazamentek és gondoltam, megnézem magát.

Marika felnevetett, beletúrt a gyerek hajába és belenézett kék, szépségesen kék gyerekszemébe. Okosan tettetted, mondta neki és örült a szive, hogy ez a gyerek gondolt rá. Annácska finomművű kis jószág volt, nagyon formás, nagyon okos kis portéka. A telepen mindenki szerette, az apja pedig, ó, az apja, az pedig valósággal imádta és úgy beszélt vele mindig, mint ahogy az a felnőttekkel szokás. Annácska így, Annácska úgy, mi erről, vagy amarról a véleményed . . . mert okos volt ez a gyerek, korához képest nagyon okos és elgondolkozó arcán mindig ott voltak a gondolat vonalai.

— Egész nap játszottunk — mondta Annácska és letelepedett az asszony mellé. — Igaz-e, meleg van? Olyan meleg van, hogy Szikora nagyapa az eperfa alatt dolgozik a hálón. Pedig, igaz-e, a napon szokott üldögélni, mert azt mondja, hogy a napsugár erőt ad . . . egészséget ad.

Annácska rákönyökölt Marika térdére, beszélt hozzá, az asszony is felelt . . . azután csönd lett. Akár a vizen, a fák között, vagy a ház körül, az apró tisztásokon. Nyári, elkábult, melegbeomló csönd. Annácska elaludt. Ráfektette fejét, meg a két tenyerét az asszony térdére. Egyet, kettőt szusszantott, fitos kis orrát felhúzta, a homlokát összeráncolta, ahogy rászállt egy legyecske. Annácska elaludt, kicsinyke, kövéres keze ott volt Marika előtt és a félrehajtott fej maga volt a béke, a nyár, a szépség, a virág és az aranysugarú nap. Marika nézte, nézte, hosszasan, elgondolkozva ezt az alvó gyereket. Majd megmozdította ujjait, simogatni kezdte Fejér Annácska szőke haját.

— Istenem — suttozta maga elé ezúttal is — Istenem, milyen szép tud lenni egy ilyen gyerek.

És ahogyan elnézett a folyó felé, meg vissza a gyerekre, annak kezére és arcocskájára, úgy kezdtek peregni a könnyei, mert először vágott bele mélyen az a fájó asszonyi érzés, hogy neki nincs egy ilyen Annácskája, nem pihen ott mellette az ágyban, nem játszik az udvaron és nem jön oda hozzá úgy, mint ahogy ő ment valamikor az anyjához.

. . . Nyári délután volt, csak néha vágott el egy-egy madár surranva a fák között, vagy a folyó tükrén a tulsó part felé. Csónakot nem lehetett látni semerre, Péter és az apja Borjánoshoz mentek esti halászatra . . .

Pelikán apó az este jött haza vándorútjáról. Sok értéket hozott magával, közöttük két ócska kalapot, egy elég jó állapotban lévő kondért és egy madárkalitkát. A kalitka aranyból volt, ehhez szó se férhetett és Pelikán apó hozta ezt a kincset, hogy bujkált az utakon,

a mesgyéken és ha látott valakit szembejönni, akkor inkább letelepedett valamelyik bokor mellett, hogy bevárja az idegen elhaladását. Aranyos rudacskákból készült ez a kis madárotthon és nagyon ügyes kis szerkezet volt, oldalán csapósajtó, kettő, amelyet csak egy ember tudott kinyitni, madár nem. Pelikán apó végtelenül büszke volt erre a kincsre és egész úton azon spekulált, hogyan is adhatták ezt neki oda, ajándékba, az intézőék. Bolond emberek lehetnek, vélte az öreg, hogy ilyen drága dolgot a padláson tartanak, mindenféle poros holmi között, anélkül, hogy megbecsülnék.

— Kell ez neked, öreg? — kérdezte az intéző és kezébe vette a kalitkát, amikor Pelikán apó rámeredt az aranyos holmira. — A feleségemnek volt egy papagálya, talán te is ismerted, vagy legalábbis hallhattad a rikácsolását a verandáról. Aszparágusz, így hívták, a télen megdöglött és azóta a feleségem nem akarja látni ezt a kalitkát. Vidd, ha kedved van hozzá . . .

Amikor az intéző elfordult, Pelikán apó titokban keresztet vetett: ennyi kincs, ennyi kincs és ezek az intézőék nem tudják megbecsülni. És büszkén hozta magával, rongyokba bepólyázva, gondosan és nagyon ügyelve arra, hogy az aranyos drótok ne görbüljenek el. Amikor belépett a házikóba, első dolga volt, hogy szögbe akasztotta Aszparágusz régi otthonát. Azután leült fekhelyére és a pislákoló mécses fényében sokáig nézte ezt a csillogó holmit. Aranyból van, vélte és elhatározta, hogy nem fogja eladni senkinek se. Legfeljebb Suttogó Péterre hagyja majd, ha elszólítják az égiek . . .

És reggel lement a tocsogóhoz, hogy madarat fogjon a kalitka számára. Legjobban kis kacsának örült volna, de még nem volt, hiszen ekkor ültek a tojásokon a vizimadarak . . . Ezért elhatározta, hogy vízi csibét fog majd, ha tud. Görnyedten ment le a tocsogóhoz, kezében hosszú rúd és a rúd végén meritőháló. Így majd valamit csak elcsíp, ha vízi csibét nem, hát másfajta madarat, gondolta és megállt a nád között. De alig telt el egy-két perc, sivalkodás támadt a nádasban szerte. A madarak felrepültek, köröztek a levegőben és észak felé vették irányukat. Pelikán apó felnézett:

— No, mi az?! . . .

Majd motorpöfögés közeledett, a berregő masina hangja bele szólt a nádi némaságba és olykor meghasogatta a levegőt. Mindig közelebb és közelebb jött a motorzaj, majd egyszerre, hirtelen megjelent egy hosszú, zöldre festett motorcsónak! . . . Pelikán apó felkapta fejét, ledobta a rudat és vele a hálót, mert csendőrök ültek a csónakban, kakastollas csendőrök, állukon lakkozott szíj. Amikor észrevették Pelikán apót, a parthoz kanyarodtak és az egyik közülük kilépett a szárazra. Magas, sovány, barnaarcú férfi volt, a zubbony nyakszegélyén ezüstös stráfok, meg ezüstös csillagok. Oldalán pisztoly, a vállán karabély és a derékszíjon szuronytok . . . Pelikán apó meghajolt, rémülten húzta el a száját és már azt akarta mondani, hogy a

kalitka megvan, ha aranyból van is, de itt van, az intéző adta aján-dékba . . . ezt akarta mondani, amikor a csendőr megszólalt :

— Te a halásztelephez tartozol?

Az öreg a fejét csóválta, hogy nem.

— Szabad ember vagyok.

A csendőr ránézett, végignézett Pelikán apó ócska gunyáján, a madzaggal megszorított nadrágon, a szakadozott ingen és a karima-nélküli keménykalapon. Nevetett, hogy szinte táncolni kezdtek a kakastollak, repdesni a magasság felé.

— No, sok pénzed éppen nem lehet, ha szabad ember is vagy ! De merre van a telep bejárata, ez érdekelne engem.

Az öreg felsóhajtott, hogy a kalitka megmarad . . . és mutogatni kezdett, hogy erre, meg amarra lehet menni, de legokosabban teszik, ha megkerülik ezt a nádrészt és gyalog mennek fel a telepre, át az erdőn mert az öbölrészen túlságosan sok a hinár és könnyen elakadhatnak.

A csendőr bólintott, hogy így is jó, kiszólitott két embert, azokon is pisztoly, karabély és szuronytok. Pelikán apó elnézte őket, végül is nem állta meg szó nélkül :

— Kit keresnek?

A tiszthelyettes újból végignézett rajta, keményen, nagyon szigorúan és komolyan. Szót váltott társaival, azután előre lépett.

— Ismersz te itt egy embert . . . egy embert, akinek hibás a lába és forradás van az arcán?

Egymásra néztek és Pelikán apó öreg szívében táncra perdült az öröm. Meghajolt egyszer, kétszer, háromszor és szerette volna meg-veregetni a csendőr vállát, magához ölelni úgy, ahogyan volt, puskásan, pisztolyosan, szuronyosan.

— Á, á — tátogott — már hogyné ismerném ! . . . Cser Jánoská-nak hívják, hogy vinné el az ördög, azzal együtt, akivel cimboráskodik. Azt meg Nagy Balázsnak hívják, kiforgatott a házamból, alig adott érte valamit és azt meséli mindenkinek, hogy kifizetett.

Kihúzta magát, erő szaladt az izmaiba, pezsegni kezdett a vére és elöntötte a gyűlölet Nagy Balázs iránt. Kapkodni kezdett, ugrálni, topogni szanaszét, hol az egyik csendőrhöz, hol a másikhoz lépett és úgy mondta :

— Becsapott az átkozott !

A csendőrök újból összenéztek, a tiszthelyettes valamit mondott, majd intett Pelikán apónak.

— Gyere velünk. A csónak itt marad, rájuk bízhatod a kunyhó-dat, ha féltened. Mutasd meg, hogy hol van az a Cser Jánoska, vagy minek mondja magát.

Megindultak. Pelikán apó ment elől, óvatosan lépegetve a zsembé-kos talajon. Mögötte a tiszthelyettes, pár lépéssel hátrább a két csendőr. Nem mentek egyenesen a telepre, hanem jobbra vágtak az erdő felé, mert hiszen arra volt Pelikán apó régi otthona, a sziget túlsó oldalán.

Vigyázva mentek, zaj nélkül és a csendőrök levették vállukról a puskát, hogy az ágak között könnyebben haladhassanak. A tiszthelyettes útközben megkérdezte az öregtől, hogy miféle ember az a Cser Jánoska.

— Bilincse van, egy fél bilincs a zsebében, uram — suttogta Pelikán apó és a szeme izzott az örömtől, hogy valami történni fog. — A magam szemével láttam, meg azután írva is van benne valami . . . de ezt már elfelejtettem . . .

A tiszthelyettes füttyentett, sokatmondóan és amikor közelébe értek Nagy Balázs otthonának, megálltak.

— Te menj előre, öreg. Ti ketten jobbról, meg balról álljatok föl, én pedig megyek az öreg után.

Ott volt előttük a kunyhó, ahogyan azt Pelikán apó apja megépítette. Hálók az udvaron és a hálók közül egy láb kandikált elő. Valaki ott feküdt, heverészett a uapon. Kényelmesen feküdt a hálók között, nem zavartatta magát semmitől, nyugalomban, csendben pihentetve magát. Pelikán apó megállt és hátrakacsintott a csendőrré, aki mögötte jött, nagyon vigyázva, lopakodva. Hátrakacsintott, hogy nézd uram és a lábra mutatott. Négy ujj volt rajta, tehát Cser Jánoska feküdt, heverészett ottan! Pelikán apó odalépett a hálóköteghez, egy lépéssel hátrább a tiszthelyettes, kezében karabély és arcán határozott elszántság.

— Jó reggelt — mondta hangosan az apó és foghijjas szája belelátogott a napfénybe. — Hallod-e . . . jó reggelt!

Cser Jánoska feltápáskodott, megdörzsölte szemét, a száját és körülnézett. Kicsit összehúzta magát, akár a macska, a megrémült, kétségeesett, ijedt macska. Mert a vigyorgó, ziháló Pelikán apó mögött egy olyan ember állt, a hatóságnak az embere, akit mélységesen utált, gyűlölt és akitől mélységesen félt is. Kakastollas ember, lakk-szif az állán, ezüststráf, ezüstcsillagok a parolin és puszka a kezében. Feltápáskodott, majd arra gondolt, hogy amott van az erdő s ha gyorsan felugrana, akkor még elérné a fákat, bevinné magát a sűrűbe, rohanna, vágatna ész nélkül és talán átjutna valahogyan a túlsó partra . . . De ahogyan hátranézett, a házikó mögé, már ott is állt egy csendőr, sőt, a túlsó oldalán is, a mesgye szélén, amelyik a telep felé vezetett.

— Jó reggelt — mondta a tiszthelyettes is és nagy meglepődés, meg gúny volt az arcán. — Hát te vagy az? . . .

Cser Jánoska felállt, megvakarta a feje búbját és mivel sok veszteti valója nem volt, hát kivágta:

— Már ki lennék? . . . Kire gondol, tiszthelyettes úr?

A csendőr intett:

— Rád. Cser Jánoskának hívnak, igaz-e? . . .

Kevéske csönd támadt, a csendőrök mind a hárman melléje léptek, megfogták a vállát és oly gyorsan ment minden, egyetlen pillanat alatt, hogy szinte észre se vette: csuklója körül már ott volt a szif, ez a vékony, keskeny bőrből készült, de ruganyos és erős szifbilincs.

— Így már jól van — bólintott a tiszthelyettes.

Pelikán apó leült a hálókötegre, elnézte a csendőrök munkáját, akik ilyen gyorsan, minden zökkenő és puskazaj nélkül, pofonok és ütések nélkül elintézték ezt a csavargót, akinek oly furcsa, ijesztő volt a tekintete s aki úgy állított be erre a telepre, ismeretlenül, viharos idő után, hogy senkise tudott előzőleg a létezéséről. Egyedül Nagy Balázs, a másik idegen.

Pelikán apó összecsapta tenyerét :

— Hej, hej, Jánoska . . . tán' csak álmodsz. Csipd meg a karodat!

Cser Jánoska meghúzta a vállát, nagyon esetlenül és tehetetlenül.

— Azt hiszem, hogy nem . . . hogy nem tévedek! . . . Te hoztad ezeket a nyakamra?

A csendőrök nevettek és a tiszthelyettes úgy tett, mintha semmi sem történt volna. Pelikán apó ide-oda topogott, táncot járt benne az öröm, hogy lám, Cser Jánoskát mégis csak megtalálták, mert már régen sejtette, hogy ennél az embernél nincsen valami rendjén. Gyanus volt a pofája, meg az a hiányzó lábujj is sokat mondott, no, meg az a bilincs is, amit Vácról hozott magával, emléknék! A csendőrök körülnéztek, bementek a konyhába és magukkal vitték Jánoskát is, közrefogva, nagyon vigyázva rá, hogy ne vegye be magát a sűrűbe, ahonnan nehéz lett volna visszakaparni.

Bementek a házba és vártak. Fülledt volt a levegő itten, a tiszthelyettes kigombolta zubbonyát, elővette a zsebkendőt, amely tarka volt, falusi, rajta vörös rózsák és kankalinok. Megtörülte vele a mellét és azt mondta, hogy :

— Füh . . . de meleg van itt nálatok!

— Az apám építette — dadogta Pelikán apó — jó konyha ez, tiszthelyettes úr. Csak az a jött-ment, sehonnai Nagy Balázs forgatott ki belőle.

— Na, az ám — nézett a tiszthelyettes Cser Jánoskára — hol van a cimborád?

Pedig rá vártak Vörös Barna esete miatt, csak nem akarták elárulni, hogy a sióparti emberre várnak. Nem akarták elárulni, mert túlságosan simán ment minden és mégis csak kellett valami szint adni a szuronyoknak, a kakastollaknak. Egy kis titokzatosságot, hogy a jelentés se legyen túlságosan egyszerű, amikor a körletparancsnok úr elé teszik az iratot és az iratokkal együtt odaállítják az embereket.

— Nem tudom én — vonta meg a száját Cser Jánoska. — Hajnalban elment, azóta sem láttam . . . Mit akarnak tőle?

Szorítani kezdte a bilincs, megfeszült ez a vékony szíj a meleg testen. Mindig kényelmetlenebbül és kényelmetlenebbül érezte magát. Bár nem volt érzékeny lélek, eleget verekedett, ivott meg csavargott ahhoz, hogy beleszóljon valami a szívébe, de elnézte a konyhót, összeszíjazott csuklóit, a csendőröket, a hálókötegeket és akkor rájött, hogy ennek is befellegzett. Befellegzett megint egy időre, elvonulhat

oda, ahol nyirkosak a falak, körülfalazottak az udvarok és darócruhát húznak az emberekre.

Végül is nem állta meg, megkérdezte:

— Miért jöttek értem?

A tiszthelyettes ránézett.

— Hallgass! Legyetek csöndben. Elfelejtetted már, hogy leszúrtad a halászmestert?

Vártak. Pelikán apó maga elé nézett, olykor feltekintett és kiöltötte a nyelvét Cser Jánoskára, mintegy jelezve, hogy pajtás, pajtás, kár volt neked idejönni! . . . Multak a percek, a negyedórák, egyik a másik után, amikor a csendben, egyszerre, hirtelen füttyszó hangzott a part felől.

Fütyürészés, majd dudorászó hang:

*Túl a Tiszán faragnak az ácsok,
Idehallik a kopácsolásuk . . .*

Pelikán apó felhúzta szemöldökét s intett: ez Nagy Balázs.

Cser Jánoska összerezett, mert végeredményben jó cimborá volt, hűséget érzett Nagy Balázs iránt, aki otthont adott neki, menedéket, szállást.

A csendőrök pedig felálltak, odaléptek a kunyhó ajtajához, kezükben a fegyver, fejükön a kakastollas füveg. Odaálltak és vártak, közben a kis ablakon át az előtérre pislogtak. Nagy Balázs jött ottan, nyugodtan lépkedve, hátán a tarisznya és a tarisznyában a halászkésztség. Pelikán apó ujjai idegesen rángatództak, közben maga elé motyogta, hogy itt vagy, végre itt vagy! . . . Csend volt, ijesztő csönd. Cser Jánoska összehúzódott, a csendőrök mereven álltak, mint a szálfák.

Nagy Balázs megállt. Valamit érezhetett a levegőben, mert elkiáltotta magát az udvar közepéről:

— Jánoska, hé, hol vagy?

A tiszthelyettes hátrahajolt, megfogta a csavargó fülét, keményen és intett, hogy kiálts! . . . Valami furcsa hang jött ki a csavargó torkán, de legalább az övé volt és Nagy Balázs megindult. Megindult, tett vagy tíz lépést, átlépett a küszöbön és hirtelen bezárult mögötte az ajtó.

Pelikán apó felkuncogott:

— Talán a pénzt hoztad, Balázs? Mert hiába jár a szád, nem fizetted meg ennek az árát, nem fizetted meg az apám házikóját!

Nagy Balázs lehajtott a fejét, testében megfeszültek az izmok, de nem mozdulhatott. Mellette álltak a csendőrök, előtte pedig összeszízajva kuporgott Cser Jánoska.

A parton furcsa jelenet játszódott le. Fejér Annácska meg a

többi gyerek vette először észre, hogy csendőrök járnak a szigeten. Meglátták a közeledő motoros csónakot és végül a csendőröket is, akik szuronyok között hoztak lefelé két embert a domboldalról, Cser Jánoskát és Nagy Balázst. Leghátul Pelikán apó ballagott, néha felnevetett és ugrálni kezdett, mint a kecske. Azután elkomolyodott és csak ment a csendőrök után. Annácskáék végigszaladtak a kunyhók között, vékony hangjuk hírhozó kürt volt, hogy valami történt, valami nagy dolog, mert ott jönnek a csendőrök! . . . Az emberek és az asszonyok összefutottak. Nem volt halásznapi, így majd mindenki odahaza tartózkodott. Derecske, Szikora, Fejér Barnabás is kirohant a házból, majd valamivel később megjelent a két Suttogó is. Pelikán apó eléjük állt, ráncos képén vidor vonalkák ugráltak:

— Nézzétek, kinek volt igaza? Hurokra kerültek a madarak, az ám, hurokra.

Derecske megsimogatta a szakállát, azt az aranyosan lengő, szép profétai szakállt és hümmögött. Szikora kihúzta magát, rátekintett a csendőrökre, majd merően Nagy Balázssra. Ugy nézett rá, akár egy régi-régi napon Üszküb alatt, amikor komitácsikat fogtak el, ő és az őrjárat. Mert káplár volt akkor Szikora, nagyon nagy rang és méltóság, akárki a megmondhatója. Most is valahogy ezt érezte, hogy komitácsikkal áll szemben.

— No, Balázs — nézett a legényre — jársz-e még ezentúl a szerb hajókra? . . . Kell neked Beográd?

Az emberek felzúgtak, az ám, a szerb hajó! A tiszthelyettes ránézett Szikorára:

— Miféle szerb hajó?

Szikora bólintott:

— Én ugyan csak egyszer láttam, de vannak itt többen, igaz-e, Barnabás, akik látták, hogy Nagy Balázs feljárkált a szerb gőzösökre. Nekünk azt mondta, hogy cimborái vannak ottan, de magyar embernek lehetnek ilyen cimborái?

A tiszthelyettes sokatmondóan bólintott és csak annyit szólt, hogy majd elvállik, majd kikérdezik erről is meg arról is.

— Meg a házamat is elvette — fontoskodott Pelikán apó. — Emberek, nem fizette ki a vételárát.

Nagy Balázs lehajtott fejjel állt az embergyűrű közepén. Csak ő érezte, hogy mit veszít, mert végeredményében csakis ő tudta, hogy mi van mögötte, amit esetleg számonkérnek. De az arcok elkábították, azoknak az embereknek az arcai, akikkel itten élt és akik, nem is olyan régen, annyira hallgattak rá. Érezte, hogy mindennek az oka valójában Suttogó Péter, mert ő hozta magával az idegen világok csábító levegőjét és talán azt a Cser Jánoskát is, a balatoni cimborát, akire úgy nézett most oldalt, mint valami bélpoklosra, ragályos betegre, akitől félni, óvakodni kell. Elöntötte a pir, a nyakán és a halántékán megfeszültek az erek, amikor észrevette Pétert, Suttogó Pétert.

— No — szólt oda hozzá — legalább a hálómat majd kedvedre vagdalhatod!

Suttogó Péter rátekintett, csodálkozva, meglepődve:

— A hálódat? Mi közöm van nekem a te hálódhoz!

— No, no, legalább most ne tagad — mondta Nagy Balázs és gyűlölet volt a szemében. — A hálómat te vágtad szét vagy másfél hónappal ezelőtt. Jánoska látta...

Az emberek ránéztek Péterre, csak nem tettél ilyet? De Péter intett, hogy nem, nem is érti, mit beszél ez az ember. Még közletről sem látta ezt a hálót és azután, miért is kellett volna azt meghasogatni? A csendőrök már unták a dolgot, tűzött a nap és nagyon meleg volt, intettek, hogy gyerünk, ideje már menni, messzire van még a járási székhely.

— Előre! — intett a tiszthelyettes, de Pelikán apó eléjük állt, vagy inkább Nagy Balázs elé.

— Te csirkefogó. Te gazember, ha tudni akarod, én metszettem szét a hálót! A cimborád a megmondhatója... igen, igen, ez a csavargó, aki nem akart engem elárulni, mert félt a bilincstől. Attól a bilincstől, amit elveszített és én hoztam utána. Az volt belevésve, hogy emlék Vácról.

Derecske felnevetett.

— Fene a dolgod, Pelikán. Hát te ilyenekkel is foglalkoztál?

A telepiek is nevettek, hogy no, né, Pelikán, micsoda mérges ember, senki sem gondolta volna!

— Hát te voltál? — nézett rá Nagy Balázs. — Ha visszajövök, ha visszaengednek, te is úgy jársz majd, mint Vörös Barna! — Majd Suttogó István felé fordult: — Tiszteltetem a feleségedet.

A csendőrök már indultak, közrefogták Cser Jánoskát és a halászt, úgy mentek le a vízig, ahol a többi csónak mellett ringott a csendőrség motorosa. Beültek, kicsit elfaroltak a parttól, azután begyújtották a motort. Búgni kezdett a nádas, csattogni, pattogni a folyam tükörsima vize, amikor megindult a motoros, ülésein a kakastollas csendőrök, a csavargó és a sióparti ember, Nagy Balázs.

*

Senki se látta őket többet, egyik se lépett erre a partra ebben az életben. Nagy Balázsról hetekkel később beszéltek ugyan, hogy megszökött a csendőroktól, bement a városba és furcsa, de így volt, felgyújtotta Vörös Barna házat! Bosszúból, gyűlöletből. Amikor ezt meghallották a telepen, Szikora, a frontharcos, magához vette Pelikánt, hogy ne történjen vele valami baj.

— Még kitekeri a nyakadat — hozta magával az öreget erőszakkal, katonásan, az aranyos kalickával együtt. — Ideig nálam leszel.

7.

Talán egy esztendeje lassan már annak, hogy egy reggelen beköszöntött a hó Juvába. Ugy jött, mint valami égi tünemény, kezdetben rózsaszínű felhők ültek az égen, összetömörültek és a rózsás színből lassanként feketeség lett. Majd felmorajlott a tenger, komor hullámok vágódtak a parthoz és a fehéres habfodrokba fehér hópihék hullottak le. Reggel még senki se gondolta volna ezt, de az északi hó gyorsan tanyát üt magának és így volt ez ezen a napon is, amikor az északi nyár és ős után megjött az első hó. Az előző napon tért vissza Delius bárkája a tengerről. Jó halfogás esett a felső partoknál és amikor az esti szélnél halkan úszott a hajó, Delius felszimatolt a levegőbe:

— Hó lesz . . .

Péter ránézett és egy kicsit meghúzta a kormányrudat, majd azt kérdezte, hogy honnan tudod? Delius merev arcán mosoly villant át s szemében felcsillant a szeretet, amikor ránézett Péterre.

— Érzem én azt, mindig megérezem, amikor beköszönt az első hó.

Másnap a kocsmában üldögéltek, pipáztak meg beszélgettek. Akse gitáros is közöttük volt, ott ült az egyik asztalon, szokása szerint az asztalon, hogy könnyebben kezelhesse hangszerét, amikor valakinek nagy kedve támad a nótázáshoz. Arról beszélgettek, hogy lassanként megjön a tél, befagy a tenger, ez a tengeréből és ideje már berendezkedni a téli időre.

— Én már összegyűjtöttem a tűzrevalót — mondta az egyik juvai halász. — Kitágítottam a fáskamrát, hogy többet tudjak ottan elhelyezni. Megszépítettem a kemencét is . . .

Akse felnézett:

— Megszépítetted? Aztán hogyan?

— Hát úgy, hogy kagylókat gyűjtöttem a parton. Tudjátok, azokat a kagylókat, amelyekből a lappok nyakláncot csinálnak az asszonyaiknak. Szóval összeszedtem egy zsákravalót, új vakolást borítottam a kemencére, apró kockákra vágtam a kagylókat és azokkal díszítettem fel a tűzhelyet . . . Gyerekek, reggel ment el az asszony és este jött vissza, nem is tudott róla, hogy mihez fogtam. Este azután beállított, én meg felgyújtottam a lámpát, hogy nézd! . . . Hát bizony, elbámult arra a csillogásra és még magam is így vagyok vele, ha rá nézek a kemencére.

Voltak itt a kocsmában tizen-tizenöten juvai halászok és amikor meghallották ezt a kemence-históriát, mindnek felcsillant valami a szemében. Duruzsolt a kályha, egyik pipa a másik után kezdett füstölni meg tiltott bor is került az asztalokra suttyomba, a pince legaljáról, hát jó hangulat támadt. Beszéltek erről is meg arról is, ki, hogyan rendezkedik be a télre, amikor Delius az ablakhoz lépett.

Azután visszafordult, elvonta a függönyt:

— Nézzétek, emberek, megindult a hó!

És az egész határt, ameddig innen a szem ellátott, hó borította már. A házakat, az utcácskákat és halszáritóhelyet ott a tengernél. Akse gitáros füttyentett egyet, leperdült az asztalról, tánclépésekbe kezdett s közben pengette a gitárját, meg énekelt hozzá. A többiek nevettek, azután kitódultak az udvarra, hógolyókat formáztak és akár a gyerekek, úgy kezdték dobálni egymást.

És Péter, aki ott volt közöttük, megindult az uton a nyiresek felé. Ahogy sokasodott a hó, úgy kezdett ropogni a talpa alatt, valóságos kis muzsikák támadtak fel a lehullott hópihékből, amikor egyik lépés a másikat követte ott a nyiresek útján. Ment előre vígan és jókedvűen, mert a vállát és a sapkáját is elfedte a hó és jó volt beszívni ezt a tiszta, tündöklően tiszta első igazi téli levegőt. Olykor mosolygott magában, hogy Deliusnak mennyire igaza volt, kitalálta, hogy megjön a hó és most már itt is fog maradni, hosszú hónapokon át.

A nyireseknél ágakat szedtek, rőzsét az asszonyok. Kendőkbe voltak burkolva és körülöttük gyerekek hólabdáztak. A parti ór felesége is ott volt, ösztövér, száraz, kifáradt asszony. Az a híre járta, hogy baj van a tüdejével, gyengíti és sorvasztja ez a betegség. Pedig aránylag még fiatal volt, két gyerek futkározott a szoknyája mellett, amolyan egészséges, szívós emberkék, akár az apjuk, a parti ór. Péter ránézett az asszonyra, aki nehezen hajlongott a rőzsék után és ahányszor csak felegyenesedett, mindig sóhajtott egyet hozzá.

— No, várj, majd segítek neked — szolt Péter. — Csak állj ide a fákhöz, összeszedem én neked azt, ami kell. Még talán többet is.

Mert sajnálta ezt az asszonyt. Volt rajta valami annak ösztövérségén és soványságán, ami az anyjára emlékeztette. Az is ilyen sovány volt, sóhajtozó és fáradt, szegény.

Gyorsan szedte a rőzsét, szaporán, hogy minél több gyűljön össze, minél több ág, gally meg fadarab a parti ór asszonyának. A gyerekek olykor odajöttek hozzá, felkapaszkodtak a hátára, meg hógolyókat vágta a fejéhez. De ő csak nevetett, mint ahogy nevettek a többi asszonyok Péteren, aki távolról jött, Delius társa volt és úgy hozzájuk idomult, mintha itt született volna Juvában.

— Köszönöm, fizesse meg az Isten neked — bólíntott az asszony és könny csillogott meg a szemében, amikor Péter eléje rakta a köteget. — Köszönöm.

Péter bólíntott, hogy nincs ebben semmi, erre járt és látta, hogy nehezen megy a munka, hát segített. Azután elköszöntek egymástól, az asszony meg a gyerekek a falu felé mentek, ő meg a tengerpartra. A parton visszafordult. Ott ment az asszony, hátán a rőzseköteg, szinte elveszve a sok nyirfaág között. Körülötte a gyerekek futkároztak, de a parti ór feleségének lépte nehéz volt, pedig akkor már vastag hótakaró fődte el a kemény talajt, valóságos szőnyeg, szépségesen fehér szőnyege ennek a világnak.

— Szegény asszony, — mondta maga elé Péter és szinte az anyját

látta, ahogyan ott megy, meg önmagát, a gyerek Pétert, aki előre vágta meg vissza, közben elvágódik, hempereg és felkacag a lehulló hóra.

Erre gondolt, erre a jelenetre, ami lassankint egy esztendeje, hogy történt már. Átevezett a vízen, megkerülte Szeő-szigetét és átvágott a folyamon, hogy elérje a túlsó partot. Ezen a reggelen véglegesen elhatározta magában, hogy elbúcsúzik innen! . . . Elköszön a régi háztól, a csónakoktól, a nádistól és a szigetektől. Elköszön azért, mert hiába minden szó, szóbeszéd, túlságosan hosszú volt az az idő, amit a távolban eltöltött. Igen, nagy idők multak el azóta, hogy egy reggelen elvitte a Viktória-vontató, elvitte lefelé, azután a többi hajók még tovább, tengereken keresztül, tengereken át. Elmultak itt a napok és bármit is tett, a Duna vize felett mindig jobban és jobban érezte a tenger sós illatát. Beleszimatolt a levegőbe, ránézett a vízre és akarva, nem akarva, keserűség szaladt a szívére. Nem volt itt a tenger és hiába kereste az itteni arcok között Deliust, Akse gitárost és a többieket . . . Meg azután itt volt Mária is, fiatal asszony, szép, jó és kedves asszony. Az apja felesége, akire néha úgy nézett rá, mintha nem is az apjéé, hanem az övé volna. De most már érezte hosszú hetek után, hogy Mártát keresi benne, az északi lányt, aki azzal köszönt el tőle, hogy visszavárja úgy, hogy nem mulik el az újabb tél és Péter ott ül majd a kunyhóban, Delius és Akse gitáros között, ülnek, beszélgetnek, nevetgélnek és énekelnek hozzá . . .

Igen, mondta magában Péter, amikor kihúzta a csónakot és megindult a parton, igen, ideje lesz már elindulni! De tudj Isten, miért, előbb valami szólítgatta, hívogatta a templom felé, ahol azóta se volt, hogy pünkösdi áldást osztott a fehérfejű plébános úr. Ma reggel gondolt erre először, hogy elmegy a templomba, még egyszer letérdel az oltár előtt és így búcsúzik el ettől a földtől, ahol megszületett, ahol felnőtt és ahová visszatért ilyen rövid, nagyon-nagyon rövid, de mégis hosszúnak tűnő időre.

Valahogy borús volt az idő, nehéz fellegek úsztak az égen és csak nagynéha sütött ki a nap. Ugy nézett ki minden itt a víz felett és a parton, mintha vihar közeledne. De állt a levegő, a levelek mozdatlanul pihentek az ágakon, egyetlen szellő se lengett keresztül a búzakalászon felett, a tarlókon és ott, ahol a gulya legelt. Péter átvágott a földeken, toronyiránt a falunak, Ment, bandukolt, közben megint maga előtt látta azt a jelenetet, amikor Juvában rőzsét szedett a parti őr feleségének. Látta a szikár, kiszáradt asszonyt és a kisebbik gyereket, aki valahogy hasonlított hozzá. Régi énjé, gyerekkori gyerekségéhez, akkori szóke hajához és elevenségéhez . . . Elment a gulya mellett, a kis tacsó felüvöltött és rohanni kezdett feléje. A pásztorember ismerős volt, köszönt és Péter is bólintott

feléje, hogy jónapot, adjon Isten. A tehenek megemelték fejüket, szájukban járt az étel, oldalt lecsurgott a zöldes hab, mint ősszel a nádtorzsákon meggyülemelő moszat. Megemelték fejüket és ránéztek, meredt szemükben csodálkozás volt, vagy talán gondolat, meglepetés a ballagó ember láttán.

— Adjon Isten — mondta a pásztor — hová mégy?

— Péter a falu felé intett :

— Oda, dolgom akadt. Áldjon Isten . . .

A faluban is voltak ismerősök, megállították, szóltak hozzája, de végül is elérkezett a templomhoz. Annak ajtaja nyitva volt, de egy lélek se magában a templomhelyiségben. Áhítatos csönd volt, a színes ablakokon át alig-alig jött valami fény, hiszen odakint borús volt az idő, talán vihar előtti vagy esőzést váró. Olyan volt így ez a templom a maga nagy hallgatóságában, üres padjaival és néma köveztökökkel, mintha szerzetesi csuha borult volna rá. Barna volt, sötét és a szépséges mennyezet kékje, a kékségben aranyló csillagok alig látszottak. Csak az oltárnál volt valamivel erősebb a fény, az oltárnál, ahonnan Péterre tekintett a gyermek Jézus és az anya Mária. Péter megállt, még térdet is hajtott, mint valamikor, ha szülőanyja szólt hozzá :

— Péter, Péterke, hajtsd meg magad az Ur előtt ! . . .

Letérdelt, elmondta a maga imádságát és felsóhajtott. Egyedül volt, egészen egyedül, mint már annyiszor az életben. Azért jött ide valójában, hogy itt köszönjön el ettől a földtől, az otthontól és az anyjától is, aki régesrég nem él. Felnézett a templom mennyezetére, végigjártatta szemét a falakon, a szegényes ülőhelyeken, az oltár himzett terítőjén, amelyen piros szívek voltak sárga töviskoszorúval.

— Nézd, Istenem — mondta magában Péter — nekem mennem kell, menni, mint akkor, gyerekkoromban . . . Talán az apám is megérti majd meg a többiek, akik jók voltak hozzám, akik szerettek és megbecsültek . . . Nézd, Istenem, ha itt maradnék, akkor csak gyötrődés lenne minden, tépelődés, küzdés meg kín. Hát akkor minek maradjak itt !? . . . Belenyugszik majd az apám meg Marika is elfelejt és élnek tovább, mintha itt se lettem volna. Elmegyek, hogy viszontlássam a tengert és főleg Deliust meg Mártát, akiknek a szemét most is látom, itt látom . . .

Felnézett az oltárképre és egy kicsit összeszorult a szíve. Mélyen, nagyon mélyen érezte ebben a pillanatban, hogy igazságszerint kár volt visszajönni. Kár volt, mert elvisz innen majd valamit, apró kis súlydarabokat, amelyek néha-néha majd lehúzzák vállát, hogy emlékszel erre vagy amarra, Péter ! . . . Majd felállt, keresztet vetett úgy, ahogy azt itt, a templom melletti iskolában tanulta valamikor. És rátekintett arra a csokorra, arra a szegény, szomorú, kis művirág-csokorra, amit az anyjával hozott ide valamikor, sok elmúlt, elszállott, régi esztendővel ezelőtt . . . A művirág-csokor most is olyan fakó volt,

mint azon az első napon, amikor idekerült. Illata most se volt, csak átjárta kissé a tömjén, mint ahogy átjárt itt már mindent, a padokat, a terítőket, a képeket és talán a falakat is. Kezébe vette ezt a csokrot, anyjának egyetlen emlékét; nézte, forgatta meg válogatott a virágok között, akár talán a réten, ha virágot szednek az emberek. Pillanatig arra gondolt, hogy elviszi magával, de a festett Mária szeme rávillant, ó, döbbsent meg, hiszen ezt neki hoztuk, Máriának! . . . És mielőtt visszatette volna a képráma mellé, beleszagolt, beletemette az arcát és megcsókolta úgy, mint valami szentséget, tisztán, szívből, áhítatosan és melegen.

— Péter, Péterke — hallotta a csöndben egy asszony hangját — áldjon meg az Isten!

Mintha az anyja hangja lett volna, úgy csengett a fülébe, fátyolozottan, fáradtan, szomorkásan . . . Igen, mint valamikor az anyjáié . . .

Kijött a templomból, kezében tehetetlenül forgatta a lakkellenzős sapkát és szeretett volna valakihez szólni, megszórítani valakinek a kezét, hogy hát Isten veletek, falu, templom, emberek, búzatáblák, fák, minden, Isten veletek! De csodálatosképen egyetlen emberi lény se volt a közelben, mintha kihalt volna a falu, olyan némaság volt itt.

Csak a fellegek úsztak el az égen, sötétek, feketék, szürkék meg kékes fellegek, úsztak és haladtak tova, akár a gályák a nagy tengeren. Az ám.

Péter megállt, visszanézett a templomra és a fakó aranyos keresztre a torony tetején. Azután felvette a sapkát, jól a homlokára húzta, zsebébe süllyesztette a kezét és megindult a part felé, hogy átevezzen a telepre és onnan majd tovább. A búzatáblák között letépett egy kalászt, azt a zubbonyába dugta Márta képe mellé és egy kicsit megnyugodott.

— No, már vissza is jöttél? — kérdezte a pásztor, amikor arra haladt. — Gyorsan.

— Vissza. Nem volt sok dolgom, csak éppen meglátogattam valakit.

Este volt, korai este. Suttogóéknál nem voltak otthon, csak a kamrában egyedül Péter. Ideig ült a fekhelyen, azután hozzákezdett a csomagoláshoz. Szépen, rendben összerakta a holmiját, megszorította a zsákok torkát s kifeszítette a csónakot, azt a furcsa, gumiból meg vászonból készített csónakot, amelyről a telepiek nem akarták sehogyse elhinni, hogy vízijármű. Inkább boszorkányságnak vélték, semmint megfelelő eszköznek arra, hogy haladhasson vele az ember a hullámok hátán. Azután, mikor mindezzel elkészült, egyenkint levitte a zsákokat, végül a csónakot a partra . . . Itt cigarettára gyújtott, lassan szívta a füstöt és karikákat engedett ki a száján, meg elnézte, hogyan villan fel a parázs, ez az aprócska, semmitmondó kis parázs

és vet fényt a parti fűzre. Nehéz pillanat volt, már az egyik lába bent volt a csónakban, amikor még gondolt egyet és újból visszalépett. Felment az ösvényen és betért a házba, mert úgy vélte, híradás nélkül mégse mehet el innen. Felgyújtotta a lámpát, odaült az asztalhoz, papírt vett elő, ceruzát a zsebéből és írt az apjának röviden, hogy elmegy, visszamegy oda, ahonnan jött, Deliusékhoz. A halásztársaságot meg csinálják meg, egészen biztosan csinálják meg, mert az jóvedelmet jelent, életet és biztonságot a jövőre... Azután letette a papírt a dohányos szita alá és eloltotta a lámpát. Füttyentett, hogy most már előre és gyors léptekkel megindult a csónakhoz. Közben szemelni kezdett az eső, felhajtotta hát a zubbony gallérját.

...Suttogók Szikoránál voltak, hogy megbeszéljék az ügyesbajos dolgokat. Az asszonyok a konyhába ültek, ki a kemence padkáján, ki pedig a kecskelábú, hálófónó széken. Szikoráné vitte a szót, mert már idősebb asszony volt, tekintély és legfőbb hangadó a telepi asszonyok között.

— Ó, asszonyok — szólt a többiekhez — az én időmben másképp dagasztották a kenyeret. Olyan volt az, mint a kő, nem pedig lágy tészta, mint ahogy ti elkészítitek. Meg is pofozott volna az anyám, ha sajnálom az erőt tőle...

A szobába pedig a férfiak tanakodtak. Fejér Barnabás azt vitatta, hogy nem elég, ha a városban piachelyet bérelnek asztalokkal, amelyek fölé sátor kerül, hanem üzletet kellene nyitni, üzletet, aranyos betűkkel a homlokzaton.

— Annácskának is mondtam, hogy aranyos betűk lesznek, meg ablak, nagy ablak. Azon keresztül jól látni mindent, halakat, még azt is, hogyan mérjük a halat.

Derecske hümmögött:

— Aztán nem kerül ez sok pénzbe, te Barna? Elég egy sátor, az se volt még eddig. Ha pediglen jól megy minden, akkor lesz üzlet. Te leszel, Barna, a boltos.

Fejér Barnabás csóválta a fejét, hogy jó, jó, de azután így legyen. Mert azt szeretné, ha Annácska, amikor felnő, pénztáros kisasszony lenne.

— Láttátok, hogy a rőfös lánya ott ül a kasszánál. Ránéz az emberekre és azt kérdi, mennyi is jár vissza? Karcsu kezében meg csörög a pénz. Annácskának is karcsu keze van, micsoda úri dolga lesz majd!

Odakint megeredt az eső. Hallani lehetett, ahogy kopognak a cseppek a háztetőn és a kiszáradt udvaron. Összenéztek. Esik. És kinyitották az ablakot, hogy bejöjjön a friss levegő. Nyári zivatar közeledett, amely olyan, mint a villanás, jön, meglengeti a fákat, azután újból el is tűnik.

Marika hirtelen megfogta Szikoráné kezét:

— Hallják!... Hallgassatok... halljátok?

Sápadt volt az arca, egyszerre lefutott onnan a vér. Az asszonyok ránéztek, szólt is közben valamelyik, hogy ugyan már, mit ijedezel? . . . amikor az eső zúgásán keresztül énekszó hallatszott. A férfiak is elhallgattak. Kiszaladtak az udvarra, Suttogó pedig támolyogva ment utánuk.

— Ez Péter! — fogta meg Derecske vállát. — Az ő hangja, figyeljete!

Es távolból, a folyam közepéről valóban Suttogó Péter zengő hangja hallatszott. Nem lehetett látni, mert vaksötét volt és az eső is esett, mint sűrű függöny a házak és a folyam között. Tiszta hang volt, szép és behízelgő, persze Péteré, ki másé is lehetett volna erre. A halászok énekét, az északi halászok nótáját énekelte. Minden egyes szót ki lehetett venni.

*Hahó, szél, napfény,
Uj világ felé
Visznek a vágyak! . . .*

Ugy sűrűsödött, tömörült ez a hang az emberek lelkében, mintha figyelmeztetés, jeladás lett volna, hogy valaki elmegy innen.

Marika felkiáltott és szaladni kezdett hazafelé a folyton erősödő esőben, könnyű kartonruhában:

— István, ez Péter! Elmegy, örökre elmegy, érzem. István!

És mind, ahányan csak voltak itt, asszonyok, férfiak, egyszerűben rohanni kezdtek Suttogóék háza felé. Közben zúgni kezdett a szél, elvesztek a hangok és szakadt a zápor. Megcsúsztak, botorkáltak a keskeny ösvényen. Ágak vágódtak az arcukba, bozót tépte a ruhájukat, de nem törődtek semmivel. Csak futottak, hogy minél előbb ott legyenek és megnézzék a kamrát, hogy valóban üres-e, valóban elment-e Péter . . . Suttogó István megállt az egyik fánál, nem bírta tovább az iramot, nagyon nehéz volt a szíve. Odatámaszkodott a lucskos fához és megfogta Derecske kezét, a régi halásztárs kezét:

— Állj meg, Károly. Állj meg, most már úgymint mindegy, elment a fiam! Akkor is megéreztem, gyermekkorában.

Megtántorodott és Derecske megfogta az elzuhanó embert.

*

És úgy ment el, ahogy jött. Nótaszó hangzott az elhaladó csónak nyomában. Amikor kitisztult az ég, még csak éjfél lehetett, éjfél, meghintve csillagokkal és a hold fényével. Az evezők fel- és lecsapódása nyomán apró gyöngyszemek pattantak vissza a vízbe. A keskeny kis csónak után kicsi sáv huzódott és ezüstösen csillant meg a holdfényben. És szállt a hang, Suttogó Péter erős, tiszta, csengő hangja, mint akkor, azon a koratavaszi napon, amikor lefelé jött, lefelé haladt a Dunán. Énekelnie kellett mert erő volt a testében, furcsa öröm, apró kis vívódásokkal megtüzdelt öröm, amely megkívánta, hogy az

izmok feszülésére nótaszó robbanjon ki a torokból. Buzdító nótaszó, akár a vadlibák kiáltása a nagy vonulás idején. Hiába minden, partok és emberek, akarát és gyöngeség; hiába minden, amikor az ember legbelsejében megszólal az indulás, a vonulás vágya és új partok hívják, új vizek szólítják.

És amerre elhaladt a csónak, felébredtek a parti kunyhókban az emberek.

— Ó, halljátok — mondták, mondogatták egymásnak — akár tavasszal!

Odaálltak az ablakokhoz, kicsinyke, paraszti ablakokhoz és ki-néztek a folyamra, a Duna folyam holdfénytől megvilágított, csillogó testére... Egy csónak haladt ott le- és felemelkedő evezőkkel, amelyek-ről ezüstös cseppek peregtek le. És a csónak felől áradt a hang, el-szaladt a vizen, megdobbant a partokon, átkúszott a fákon és belopó-zott a házak ablakán.

— Ó, Istenem — mondták azok, akik felébredtek, — de szép!

A férfiakban megfeszültek az izmok, mert a nótában hivatgatás volt, akár a vadlibák őszi szózatában.

És mindegyiknek fájt valami a lelkében. Hogy nem ülnek abban a csónakban, szabad vizen úszó, szabad kicsi csónakban, amely észak-nak haladt, felfelé a folyamon, ezen a holdfényes, vihar utáni tiszta éjjeli időn...

(Vége.)